KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ

kıyı

86

YIL: 8 ● MAYIS 1993 ● 20.000 TL.

théophile deyrolle
1869'DA TRABZON'DAN ERZURUM'A SEYAHAT

bu sayıda: ● ethem doğan ● tansu bele ● ayhan can ● nazif evren ● mehmet aydın ● arslan pulathaneli ● ahmet özer ● abdülkadir paksoy ● a. kadir bilgin ● arife kalender önel ● metin güven ● nazım mutlu ● talip apaydın ● hasan akarsu ● ünsal akpak ● théophille deyrolle (çeviren: reşat ekrem koçu) ● ayhan hünalp ● tamer öncül ● dilber saka ● adil salih ● ömür düzovalı ● musa seyirci ● betül tarıman ● enver atılgan ● ergun evren ● necmettin çakır ● hüseyin avni cinozoğlu ● m. reşat sümerkan

KIYI'dan

● **Fransa** hükümeti tarafından, **Türkiye**'nin doğu illerinde bir inceleme gezisine gönderildiği anlaşılan **Théophile Deyrolle** adındaki bir natüralist, 1869 yılında, **Trabzon**'dan başlayarak doğu illerimizi dolaştı. Gezi notlarını kendi kalemiyle süsleyerek, 1875 **Le Tour du Monde** adlı seyahat dergisinde **"Voyage dans le Lazistan et L'Arménie"** adıyla yayımladı. Tarihçi - yazar **Reşat Ekrem Koçu**, bu notların ilgi çekici olanlarını **"1869'da Trabzon'dan Erzurum'a Seyahat"** adıyla Türkçeye çevirerek bir kitapta topladı. Dergimizin bu sayısının **"atardamar"** kısmına, bu notların **"Trabzon Bölümü"**nü alıyoruz. Kitabı bizlere ulaştıran araştırmacı / yazar arkadaşımız **İ. Gündağ Kayaoğlu**'na dergimiz adına içten teşekkür ederiz.

● Dergimizin 73. sayısında kendisiyle söyleşide bulunduğumuz müzisyen arkadaşımız **Volkan Konak**'ın ikinci kaseti çıktı. **EFULİM** adını taşıyan kasette, sanatçının on iki bestesi yer alıyor. **Volkan Konak**, müziğinin kaynakları üzerine şu açıklamayı yaptı: **"Müziğimde Karadeniz folkloruna, çağdaş ögeleri ekleyerek gerçek anlamda bir folk-pop sentezi oluşturduğuma inanıyorum.**
Karadeniz'in tarihi ve kültürel birikiminde bulunan müzikal yapıları ve enstrümanları günümüz dinleyicilerinin algılayabileceği biçimde düzenledim.
Bu müziğin oluşmasında başlıca etken olan yöre tarihini, helenistik çağdan itibaren incelediğimizde yöreye yerleşmiş bulunan ya da zaman zaman yöreyi işgal etmiş bulunan milletlerden Lazlar, Gürcüler, Yunanlılar, Çepniler, Osmanlılar ile ticaret ve ulaşım gereği yöre ile temasta olan Venedikliler, Cenevizliler ve İspanyolların kültür yapılarından etkileşim olduğunu görürüz. Bu anlamda yörenin müzikal yapısı ve sazları yörenin tarihi gibi polifonik bir yapıya sahiptir.
Karadeniz'in klâsik müziği ve başlıca sazı kemençe, bugüne kadar her yere taşınıp kullanılan, icracıları usta - çırak ilişkisi ile yetişen, bu nedenle de bilimsel bir çerçevede sergilenemeyen, yöre halkının anlayabileceği dilde ve uslupta olan bir enstrüman ve müzik türüdür. Sizlerin beğenisine sunduğum ilk kasetimde amacım, Karadeniz'in klâsik müziğini sadece yöre insanlarına değil, ülkemizdeki bütün müzikseverlerin ilgi ile dinlemesini sağlamaktı. Bunun için yörenin tarihini, edebiyatını, yaşam tarzını, otantizmini değiştirmeden, müzikalite açısından çağın tekniklerini kullanarak, bütün yörelerin insanlarının dinleyebileceği bir tür oluşturdum.
Yoroz Burnu'ndan geçen sulara günler sonra bir Yunanlı balıkçı ağ atar... Bir kaç gün sonra İtalyan bir denizci kirli çamaşırlarını yıkar aynı suda... Fransız kıyılarındaki bir çocuğun yaptığı kağıt bir gemiyi, aynı su alır götürür İspanya kıyılarına ki: Size anlattığım bu küçük yolculuğun değişmeyen tek tanığı bir küçük çotanaktır.
Sizlere bu topraklarda yüzyıllardır duyulan sesin bir tonu olarak değil, gökkuşağına yeni bir renk eklemek amacıyla şarkılar ve türküler söylemek istiyorum... Bana göre Akdenizli, Egeli ya da Karadenizli olmak arasında bir fark yoktur. akdeniz havzası ve Karadeniz havzası bir bütündür. Benim müziğimin kan dolaşımı da Karadeniz ve Akdeniz havzalarıdır, fakat gün gelecek okyanusa da açılacağım...
YOROZ: Yörede denize doğru sivri bir kara parçası.

● 1993 **Vedat Güler Şiir ödülü** sonuçları açıklandı. Seçici kurulunu **Mehmet Yaşar Bilen, Ahmet Özer, Naim Tirali, Öner Yağcı** ve **Durcan Yaşacan**'ın yaptığı yarışmada **Ünsal Akpak**'ın **Ertelenmiş Sözler Hançeremde** adlı şiir dosyasına birincilik, **Sıtkı Salih Gör**'ün **Kehribar ve Tuğra** kitabına da mansiyon verildi. Ödül alan şairleri kutluyoruz.

● **Ceyhun Atuf Kansu Ödülü Hidayet Karakuş**'un.
1993 **Ceyhun Atuf Kansu Şiir Ödülü, "Sesini Bana Bırak"** adlı yapıtıyla **Hidayet Karakuş**'a verildi.
Gülten Akın, Talip Apaydın, Refik Durbaş, Ahmet Erhan, Bahar Gökler, İsmail Karaahmetoğlu ve **Emin Özdemir**'den oluşan seçici kurul, **Hidayet Karakuş**'un **"Sesini Bana Bırak"** adlı kitaplaşmamış yapıtını ödüle değer buldu.
Şair / yazar arkadaşımız **Hidayet Karakuş**'u başarısından dolayı kutluyoruz.

● **Haldun Taner Öykü Ödülü Erhan Bener**'in. **Milliyet** gazetesi tarafından bu yıl yedincisi düzenlenen 1993 **Haldun Taner Öykü Ödülü, Erhan Bener**'in **"Alabalık"** adlı öyküsüne verildi. Seçici kurul, ayrıca **Armağan Ethemoğlu**'nun **"Babanın Cep Saati"** adlı öyküsü ile **Ahmet Perman**'ın **"Beyazdı Karanlık"** öyküsünü özel ödülüne değer buldu. **Haldun Taner Öykü Ödülü**'ne bu yarışma için 208 öykü gönderilmişti.

● Saygıdeğer yazar ve şairimiz **Nusret Kemal Otyam**'dan bir düzeltme notu aldık. Notu aynen yayımlıyoruz: **"Dergimizin 84. sayısındaki 'anılar' yazımda Hasan İzzettin Dinamo'dan sözederken yanlışlıkla (... onbir yıllık tutukluydu) diye yazdığımı gördüm. Doğrusu (bir yıllık tutukluydu) olacaktır. Düzeltir, özür dilerim."** Sevgili **Otyam**'a gösterdiği duyarlık için teşekkür ederiz.

● **Trabzon Gazeteciler Cemiyeti**, 13 Nisan'da **Trabzon**'un yetiştirdiği değerlerden **İbrahim Cudi Bey**'i doğumunun 130, ölümünün 67. yılında saygıyla andı. Yaşayan değerlerimizden **Şevket Çulha**'nın da 70 yıllık anılarını aynı lokalde dinleme olanağı bulduk. Bu ay içinde ressam **Orhan Peker**, ölümünün 15. yılında anılırken, **Trabzon**'un kültür yaşamında önemli bir değer olan **Arslan Pulathaneli**'nin dünden bugüne oluşturduğu zengin belgeliği ve şiirin sevdasıyla harmanlanan dünyasını tanıma olanağı bulacağız.

● ORSEV (Ordusanatevi)'in çıkardığı yayın organı Bülten'in **Trabzon**'da müzik alanında önemli bir birikimi yansıtan **Mavi Nota**'nın 4. sayıları yayımlandı. Her iki yayını çıkaran dostlarımıza, bu alanda başarılar diliyoruz. **Ordu**'da, ORSEV'in geleneksel olarak her yıl nisan ayında gerçekleştirdiği etkinlikler, 21 - 24 Nisan günlerinde büyük bir ilgiyle izlendi. Etkinlikler üzerine gelecek sayımızda okurlarımıza bilgi vereceğiz.

● Mayıs ayında yitirdiğimiz **Orhan Peker, Hamamizade İhsan, Nurullah Ataç, Sait Faik, Memduh Şevket Esendal, Selahattin Şimşek, Haldun Taner, Edip Cansever** başta olmak üzere, dünyamızı güzelleştiren tüm değerlerimizin anısına içten saygılar sunuyoruz.

● Haziran sayımızda buluşmak dileğiyle, tüm okurlarımıza sağlıklar, mutluluklar, esenlikler...

Kurucusu: **Ahmet Selim TEYMUR**
Sahibi: Kuzey Gazetecilik Matbaacılık ve Ambalaj San. A. Ş. adına
M. Naci ÖZKAN

Genel Yayın Yönetmeni	**: Gündoğdu SANIMER**
Genel Yayın Yönetmen Yardımcısı	**: Arslan PULATHANELİ**
Sanat Danışmanı	**: Ahmet ÖZER**
Yazı İşleri Yönetmeni	**: Melih. S. ERTÜZÜN**
Kapak, İç Düzenleme, Görsel Dnş.	**: M. Reşat SÜMERKAN**
Dizgi	**: İsmail FANDAKLI**
Film - Montaj	**: Ahmet ÖZKAN**

Abone Koşulları **: Yıllık: 240.000 TL.**
(Eski abonelere, öğretmen ve öğrencilere yüzde 50 indirim)
Yurtdışı Abone **: 80 DM**
Yazışma Adresi **: P. K. 183 61001 - TRABZON**
Ederi **: 20.000 TL. (KDV dahil) Aylık Dergi**

DİZGİ: **EFOR Masa Üstü Yayıncılık & Organizasyon**
Tel.: (03) 26 44 26 Fax: (03) 22 29 96 - TRABZON

BASKI: **sakarya matbaacılık**
Tel.: (03) 21 72 32 Fax: (03) 21 91 59 - TRABZON

Abone ederinin, Gündoğdu SANIMER adına 731607 numaralı postaçeki hesabına yatırıldıktan sonra , dergi adresine bilgi verilmesi rica olunur.

Gönderilen ürünlerin daktiloyla yazılması rica olunur. Ürünler yayınlansın, yayımlanmasın geri verilmez.

bir afişe bakarken

● Ethem DOĞAN

Önümde **Kültür Bakanlığı**'nın bir afişi.

Yaşar Kemal'den **Halikarnas Balıkçısı**'na, **Uğur Mumcu**'dan **Orhan Kemal**'e **Marquez**'den **Victor Hugo**'ya on beş kişinin fotoğrafı bir arada. "Sizi kütüphanede bekliyorlar" deniliyor. "Okumak gelişmektir", "Okumak özgürlüktür", "Okumak yaşamaktır" sözlerinin çerçevelediği afişin içinde yer alan kişiler üzerinde gezdiriyorum bakışlarımı. Dünya toprağından seçilen yazarların okunma ölçütü bir yana kendi toprağımızda yetişenlerin yaşamları bir sinema yapıtını izlercesine bin bir düşle savuruyor beni: Bir bedel ödemenin karşılığı okunurluk devreye girmiş sanki.

Yaşar Kemal üzerine yazılan bir armağan kitaptan bir paragraf anımsıyorum: **"Demir Çarık" adlı romanı polis baskınları sırasında kayboldu. 'Solcu' olduğu için sürekli baskı altındaydı; sık sık karakollara çağrılıyor, işkence görüyor, tutuklanıyor, evi basılıyordu.***

Yaşar Kemal'in ustası **Nazım Hikmet** de afişte. Gerçi aralarında **Dostoyevski** var, ama yine de aynı karede yer alabilmişler, ne güzel! O **Nazım Hikmet** ki hâlâ kitaplarını bulunduran **'acaba bana birşey olur mu?'** kuşkusunu taşır durur hep. "Memleketim / memleketim" türkülerini **"Karşı yaka memleket"** şiirini, **"Anadolu'da bir köy mezarlığına gömün beni"** vasiyetini yurtseverlik ateşi ve bir kuş kanadıyla sevdiği topraklara gönderen, Türkçenin büyük şairi, hâlâ yurttaşlık hakkından yoksun. AT'a girebilmemiz için, bu engelin kaldırılması önerisini düşünen acaba bir Batılı kefere olmadı mı bugüne değin?

Ah **Sevgi Soysal**, **Tante Rosa**'yı, **Yenişehir'de Bir Öğle Vakti**'ni, **Şafak**'ı, **Hoşgeldin Ölüm**'ü yazan, **Yaşar Kemal**'in memleketi **Adana**'ya sürgüne gönderdiğimiz ve kırkından sonra yaşamaması için, gençliğine nice acılar doldurduğumuz **Sevgi Soysal**, gülümsüyor bir kareden yüzümüze. **'Aldırmayın'** der gibi. Ve ardından da ekliyor sanki: **"Ben okurlarımla bu afiş hazırlanmadan önce de buluşmuştum."**

Necip Fazıl'a bakıyorum: Bir yerlerin yerel yönetimleri, sözümona ona sahip çıktıkları için ünlü yazarımız **Rıfaz Ilgaz**'ın adını karalayarak, adına yer açtıkları şairimiz. İnanıyorum ki, **Necip Fazıl** sağ olsaydı, bu **'hafifliğe'** karşı çıkar **"Beni, şiirlerim, yazdıklarım savunmaya yeter"** derdi sanırım. Dünden bugüne **Necip Fazıl**'ın geldiği yeri beğenenler, beğenmeyenler olabilir. Ancak bugün adını öne çıkardığını sananlar, onun **"kadın bacakları"**na şiirler yazan, **Kubilay**'ı kesenlere ateş püsküren, **Büyük Doğu**'yu çıkarırken, **Oktay Akbal**'dan **Sait Faik'e**, **Özdemir Asaf**'tan **Suphi Nuri İleri**'ye, **Fahri Erdinç**'ten **Sabahattin Eyuboğlu**'na ordan **Naim Tirali**'ye nice yazarla birlikte olduğundan acaba haberleri var mıdır diye merak ettim?

Necip Fazıl; ömrü hep kavgalarla geçmiş bir **'dava adamı'**. Ruhunun fırtınalarına salınıp giden bir yazar. Ömrü vefa etseydi ve kavga edecek kimse bulamasaydı umarım kendisiyle kavga edecek kadar kalıba dökülmeyen bir şair...

Orhan Kemal, **'sakıncalı'** damgasını babasından miras almış. **Bursa Cezaevi**'nin avlusunda nice mahkumla, özellikle de **Nazım**'la duran görünümü unutulur değil. **'Aydınlık gerçekçilik'**in öncüsü. Nice güzel öyküsünü, uluslararası öneme sahip romanlarını okul ve sınıf kitaplıklarında bulundurmaktan, ürünlerini ders kitaplarını almaktan kaçındığımız yazarımız... Şimdi başında fötr şapkası ile **Kültür Bakanlığı**'nın afişinden bakıyor kendini izleyenlere.

Sabahattin Ali ise hâlâ bir giz perdesine bürünmüş. 41 yaşında kafası kırılarak öldürülmüş 1948'de. Öykücülüğümüzde önemli bir dönemeç. **Kuyucaklı Yusuf**'tan, **Kürk Mantolu Madonna**'ya, **Sırça Köşk**'ten **İçimizdeki Şeytan**'a değin nice güzelim yapıtlar **"okumayı unutmuş bir kitle"**ye, okunmak için verilse ne yazar diye düşünüyorum!

Ya **Uğur Mumcu**? Ne diyordu **Tevfik Fikret**.. **"Beşerin böyle delâletleri var / Putunu kendi yapar kendi tapar"**. Kan emici canilerin eline kurban verdiğimiz **Mumcu**'nun yaşaması 'yasak', kitapları 'serbest'. Evet "Sakıncalı Piyade" ne duruyorsun, "Gözlem"den her gün seslendiğin bizlere, bu şaşırtıcı konuda bir 'dosya' açsan ne güzel olur!

Halikarnas Balıkçısı adı nerden geliyor diye merak edenler **"Mavi Sürgün"**ü okumalıdırlar. **Cevat Şakir Kabaağaçlı**, yeni adına 1920'ler Türkiye'sinde **Halikarnas** kentini zorunlu ikametgah seçmesi sonucunda ulaşmıştır. Ardı ardına yayımlanan, **Aganta Burina Burinata**'dan **Arşipel'e** uzanan 20 cilt yapıt sahibi **Balıkçı**'yı, bu afiş, ölümünün 20. yılında da olsa yeniden 'keşfetmeye' bir kapı aralarsa, bundan kazançlı çıkacak kuşkusuz **Kültür Bakanlığı** olacaktır.

Tarık Buğra, bir söyleşisinde, her ne kadar "hep politikanın dışında kaldım, eserlerimde politik tavırlardan yana olmadım" dese de bu yargının doğru olup olmadığını, en iyi okurlar verecektir. Bilinen şu ki, 1949'daki **Oğlumuz**'dan 1993'teki bir köşe yazısına uzanan birikimler var özgeçmişinde. Devletin, ekonomik gücü hayli yüksek yapımlarında, **Küçükağa**'dan **Osmancık**'a değin nice yatırımlarda ilk akla gelen ad olmuştur **Buğra**. Hep el verilen bir yazar...

Bu afişin sanırım montajı sırasında 'yanlışlıkla' bir karenin, bir yerlerden düşüp buraya konduğunu görüyorum. Sahi, **Said-i Nursi**'nin yazarlarla, edebiyatçılarla, düşün adamlarıyla, şairlerle burada işi neydi? **Nursi**'nin, Cumhuriyetimize, onun kurucusu **Mustafa Kemal Paşa**'ya, devrimine ve **"Kuvay-i Milliye"ye** bakışı nedeniyle mi buraya alındı yoksa, merak ettim? Bunun yanıtını da bu Bakanlığın başında bulunan Sayın **Sağlar**'dan beklemek hakkımızdır sanırım. Ne diyordu afişte: **"Okumak gelişmektir."** ●

** Yaşar Kemal, Hazırlayan: Alpay Kabacalı, Tüyap Ya-yını, İstanbul 1992, s. 8.*

— *uğur mumcu'nun anısına*

karanlığı yırtan adam

• **Tansu BELE**

Atatürk'ü ne zaman düşünsem mitoloji kahramanı **Prometheus**'u anımsamadan edemem. **Prometheus**'un insanı balçıktan yaratması ve eline ateşi vermesi olağandışı bir masal, bir düş gibi gelir bana: çağlarboyu söylence ve mitoslardan inanç ve dinlere, öykülerden resimlere evrilerek, aktarılarak insan tarihinin gerçeğine parmak basmış ve insanın varoluş serüvenini damgalamış çok önemli bir hayaldir o! Bir bakıma insanın gidişinin yolunu çizmiş, geçmişten geleceğe yazgısını belirlemiştir.

Mitosa göre, çamurun karanlığından oluşmuş insanın elinde yükselen ve kendisiyle birlikte çevresini de aydınlatmasını sağlayan ateş, onun tanrılara -ya da tek tanrıya- kafa tutmasının aracı olmuştur. Zaten, kendisi tanrı bile olmayan **Prometheus**'un, ateşi insanlara vermesinin amacı da BU değil midir, dahası baş tanrı **Zeus**'un onu cezalandırmasının nedeni de... **Prometheus**, **Zeus**'un buyruğuyla ve demirciler (sanayi) tanrısı **Hephaistos**'un elleriyle, büyük bir kayaya **(tıpkı bir yontu gibi: bana BÜYÜK YONTULARINI anımsatıyor)** ve demir zincirlerle çakıldı. Her gün koca bir kartal gelip ciğerlerini yedi, bu ciğerler her gece yeniden büyüdü. Bu işkence bin yıl sürdü. Sonunda **Zeus** onu bağışladı ve ölmezler arasına aldı.

Bu mitos, çağların akışı içinde biçimden biçime girmiş, sayısızca yorumlanmış... Bu arada insanın elindeki ateş, din kitaplarında (**Kur'an**'da da) AKIL GÜCÜ olarak açıklanıp durmuş. Dinlere ve inançlara göre insan, bu akıl gücünü tanrıya karşı bir başkaldırı aracı olarak kullandığından, giderek kötü, yani sefil, alçak, kan dökücü, aşağılık bir yaratık durumuna inmiş, inancını da yitirmiştir. Çünkü akıl, bir baş belâsıdır!..

İşte, söylencenin tam da bu noktası nedense hep benim canımı sıkar. **"Akıl neden bir belâ olsun ki"** derim kendi kendime: **"İnsan ruhunun çamur gibi kara, daha doğrusu karmaşık yanı aklına ayak uyduramıyorsa, bunda aklın suçu ne? Dahası akıl, ruhu çarpıtmıyor ki. Yani ruhu karmaşıklaştıran ve kararan o değil. Tam tersine aklın bulguladıklarını ruh, yani insan doğası kötüye kullanıyor. Çünkü kötülükler de, iyilikler de insanın doğasında, akılda değil."**

Bir başka açıdan bakıldığında şöyle de denilebilir: İnsan aklının yarattığı hangi buluşu insan doğası çarpıtmadan kullandı ki bugüne dek? bu konuda gerçekten de düşünürsek, bu olguyu sergileyecek pek çok örnek buluruz. Ama geçmişten bugüne yaşanmış ve aktarılmış nice örneği uzun uzadıya sıralamaya ne gerek var, yaşadığımız çağdan verilecek tek -ve çarpıcı- bir örnek bile bu düşüncenin doğruluğunu vurgular: Atom, insanlık için büyük bir buluştu. Ama insan doğası onu gerçek bir belâya dönüştürdü. Çünkü hırslarına, çıkarlarına, kinine, nefretine, korkularına, saplantılarına araç ettiği savaş olgusu ve içindeki savaşma yönü ağır bastı. Atomun babası **Einstein**'in savaşa savaş açması çok anlamlı değil midir?

Öyleyse kızılması gereken aklın gücü değil, bu yaratıcılığı kötüye kullanan ruhun gücüdür. Ama buna karşı koymaya ve engellemeye çalışan da, onu iyiliği ya da iyi yolu öğreten de insanın dışındaki tanrılar ya da tanrı değil, yine kendi ruhunun içindeki iyilik yönüdür. İnsan uygarlığı, belki gerçekte bu ikilem üstünde yükselmiştir ve bugünlere gelmiştir. Oysa kötülükler de, iyilikler de gerçekte insandadır, yeter ki insan bu gerçeği görebilsin. Giderek, **Prometheus**'un yaktığı ateş, insan doğasının karanlığını aydınlatmak için kullanılsın, yine aynı doğanın aydınlık yanıyla... öyleyse 'insan kötülüğünü yokedecek olan da, aklın yaratıcılığını doğruya -yararlıya- güzele kullanan insan iyiliği olmalı' demek, hiç de yanlış bir çıkarsama sayılmasa gerek. Eski **Yunan** şairi **Pindaros: "Tanrılar ve insanlar aynı aileden, hepimizi aynı ana doğurdu"** derken ve tasavvuf şairi **Hallac-ı Mansur: "Enel Hak: Ben Tanrı'yım"** derken, bu gerçeğimi vurgulamak istemişlerdi? Kimbilir, pek çok açıdan belki de.

Prometheus'la **Atatürk**'ün benzeştiği yönlere gelince: Şu gerçek açıkça ortadadır ki **Atatürk**, **Türk** insanının eline aklın ışığını veren adamdı. Bu toprağın insanı, yoksulluğun, bilgisizliğin, bilimsel bilgiden yoksunluğun, bilimsel buluşlardan habersizliğin, her türlü adaletsizliğin elinde ezilmiş, neredeyse aklını yitirmiş ve ne yaptığını, ne yapacağını bilemez bir duruma gelmişti. Toplumsal yozlaşma, **Atatürk**'ün doğduğu çağda dayanılmaz boyutlardaydı. **Ahmet Rasim 'Osmanlı İmparatorluğunun Reform Çabaları İçinde Batış Evreleri' (Günümüz diline** aktaran **Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu)** adlı yapıtında bu kıyım dönemini nasıl da tek tek belgeler göstererek açık açık anlatır. **Atatürk**, bu balçıktan **Türk** insanını yarattı ve onu dünyaya armağan etti. Batı uygarlığı bu çağın tanrısıysa eğer, **Atatürk** onun **'cezalandırıcı gücüne'** karşı da bu insanın varolduğunu gösterdi. Onun bu toplumdaki bilgisizliklere, bağnazlıklara, tutuculuklara, yolsuzluklara, saplantılara, eşitsizliklere, adaletsizliklere karşı açtığı savaşı ben, kötülüklerin karanlığına yakılan ateş olarak sayarım.

Onunki bir başkaldırıysa eğer, gerçekte bu toplumu saran yozlaşmaya karşı başlatılmış bir direniştir. Dahası, Türk insanının yirminci yüzyıla adını altın harflerle yazışını simgeler. Türkler, yirminci yüzyılda devrimleriyle vardırlar.

Ama bu başkaldırı, amacına ulaşmış mıdır? Ne yazık ki bütünüyle evetlenemeyen bir sorudur bu, çünkü toplumu **(ama bütün dünya toplumlarını)** oluşturan tek tek bireylerin doğasındaki kavga, geçmişte olduğu gibi günümüzde de sürüyor. Aklın değil, ruhun çarpıklıkları ve çatışmaları dünyayı bugün de sarsıyor. Bu sarsıntıların nedeni, kendi doğasının karanlığına ışık tutmak yerine gökyüzünün bilinmeyeninden umnak çıkmazında bocalayan insan, çırpınıp duruyor. Oysa anahtar kendi elinde: Aklının çözümleyici, araştırıcı, yaratıcı gücünü doğasının sevecen, hoşgörülü, bağışlayan ve seven yönlerinin egemenliğiyle çalıştırması. Yani iyi **(demokratik denebilir mi?)** yanıyla aklının **(eşsiz bilimsel)** gücünü birleştirerek, kötü **(ya da tutucu, kinci, bağnaz, bölücü, saplantılı, aşağılık duygulu, alçak, çıkarcı, dönek, arkadan vurucu, yalancı)** yanını yoketmek.

Atatürk'ün açtığı yol buydu, bu ülkede onun izini sürerek yürümek isteyenlerin de amacı... **Atatürk**, bu ülke insanının yüreğinin kayasına çakılan ve her gün karanlık, sapkın güçlerce didik didik parçalanan bir simgesel yontuysa, izleyicileri de onun her gece yeniden üreyen bedensel organları **(ciğerleri)** gibidirler: aradan bin yıl geçse de, bu işkencelere ve yokedilişlere dayanacaklar, sonunda insan doğasının iyi parçasının -gerçekte tanrısal yanının- ağır bastığı, egemen olduğu bir dünyada ölmezler katındaki yerlerini alacaklardır.

Kendi dışındaki hiç bir tanrının egemenliğine boyun eğmeden, doğanın güzel gücüne ulaşmaya ve bunu da aklı aracılığıyla başarmaya çalışan **Atatürk**'ü ve onun yolunda yürüyenleri yoketmek isteyen karanlık güçleri nefretle kınıyor, bunun için canlarını veren **Uğur Mumcu** ve ondan öncekileri **(Bahriye Üçok, Muammer Aksoy, Abdi İpekçi, Cavit Orhan Tütengil, Çetin Emeç...)** saygıyla anıyorum. ●

özgür bir elma

ayhan can

1. haksızlık bıçağı

fabrikalar yorgunluk üflüyor kentin üstüne
emeği sevgilerle işliyor özgürlük işçileri
gök sesli bir adam ölüyor ışık yağmurunda
gecenin karanlık sütünü içmiş işçi gözüyle
sol göğsünden vurulmuş haksızlık bıçağıyla
umutsuzluk tuzağına düşmüş yaşam sokağında
yorgun bir şilep alıp başını gitmiş bu gece
bilinmez bir ülkeye uçuyormuş mutluluk kuşu
balıkçılar kısmet çekiyor emekçi ağlarıyla
gemiciler ayışığı yüklemiş izmir körfezinde
yosunlaşmış gemilerin küflenmiş ambarlarına

2. sevgi ormanı

ey benim yüzü hiç solmayan üretken elim
ey toplumsal yaşam özgürlük emziren ana
özgür postalını giymiş barışçı bir asker
savaş çığlığına gülüp sokakta dolaşıyor
evrensel bir at durmadan denize koşuyor
özgür bir elmayı büyütüyor sevgi ağacı
kirli gölgeler düşmüş peşime su akıyor
beni ölüme itiyor yaşam düşmanı bir el
mutluyum yeni bir gömlek giymiş gibiyim
siz bir sevgi ormanı olun ben bir ağaç
çocuklarla başlayalım yeniden yaşamaya

3. ağlama çocuk

kanayan gün ölümü yendi sendikacı yüzün
senden korktu seni vuran halk düşmanı el
yüzünde anadolu toprağının yaşam özlemi
elimizi tutacak güvercin kanadı ellerin
gözlerinde çocukların bozkır yalnızlığı
önünden sel gibi geçti işçi kardeşlerin
insan çok severse ölüm ne yapar ne yapar
en büyük suç kime yazılacak barış gününde
dostların sana getirecek özgür türkülerle
yürek fırınından çıkan ateş karanfilleri
karanlığı yenecek ellerin ağlama çocuk

4. barış sözü

her gün beni sana getirecek akşam treni
küflenmiş anılarımızı vagonlara yükledik
yaşam umudu yayıldı gün düşmeden toprağa
bize savaşı önerdiler ölümü hiç sevmedik
sinsi akrep gibi sokuldu yanımıza düşman
silâhlar yine bozdu verilen barış sözünü
bulut gibi dağıldı göğsümdeki güvercinler
sevgi çiçeği sana uzanmış umut açmak için
beni sana getirecek bu kuşlar bu gökyüzü
kopar yüreğindeki tutsaklık zincirlerini
yüreğinde özgürlük ve barış türküleri var

endişeliyim

● **Nazif EVREN**

Başlıktaki sözcüğün arı Türkçesini "tasalanmak", "kuşku" olarak düşünüyorum. Evet, kuşkusuz geleceğe yönelik bir sorunun olumsuz düzeyde gelişme görüntüsü, kişide "endişe", "tasalanma", düşüncesi geliştirir. Buna belki de kuşku diyebiliriz; amma kuşku sözcüğü bana kavram, kapsam yönünden daha dar göründü.

Bugünlerde ulus çapında tasalanacak çok şeyler var. Daha dün, iki köy öğretmeni kurşunlandı. Subaylarımız, erlerimiz, vatandaşlarımız öldürülüyor, yerlerinden ediliyor. Geçen yıl bir gazetede okumuştum, emekli öğretmen **Maruf Çiçek**'in **Harp Okulu**'nun jandarma bölümünü birincilikle bitiren oğlu, başı duvaklı 3 aylık eşini dul bırakarak, Doğu'da şehit olmuştu. **Maruf Çiçek**, **"benim oğlum şehit oldu, ben şehit babasıyım, şehidin ardından ağlanmaz, oğlum vatana feda olsun; amma tek bir üzüntüm var, o da oğlumun şehadetinden sonra, büyüklerimizden, bir başsağlığı mesajı bile alamamış olmam"** diyordu.

Evet **Şeyh Salt** ayaklanmasının ilk şehidi öğretmen, devrimler hareketinin ilk şehidi yine öğretmen olmuştur.

Maruf Çiçek, **Dicle Köy Enstitüsü**4nden öğrencimdi. O dönemin şartları içinde, sıkıntılı bir eğitim yaşamı geçirerek öğretmen oldu; amma, kaya gibi bir karakter edindi, ona ait anılarım bu yazıya sığmaz. Döneminin **"komonist yetiştiren kurum"** diye adlandırılan **Köy Enstitüleri**, **Maruf Çiçekler** yetiştirdi. Seni hayalen kucaklarım **Maruf Çiçek**.

Gelelim başka bir tasalanmaya. **Köy Enstitüleri** konusunda yayımlanan yapıt sayısı 100'ün üstündedir. Gazete ve dergilerde çıkan yazı sayısı da binden fazladır. Amma **Köy Enstitüsü** gerçeği, bir türlü anlaşılamamıştır. Bir kez, **Köy Enstitüleri** bir modelden alınmadı, bir model de olmadı. 10 Temmuz 1992 günlü **Hürriyet** gazetesinde **"Köy Enstitüleri Yeniden Açılıyor"** başlığını taşıyan bir yazı gördüm. **Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumları**, **Köy Enstitüleri** modelini yeniden kurmayı amaçlamışlar, bu konuda hazine arazilerinden faydalanılarak, tarım teknisyeni yetiştireceklermiş.

Köy Enstitüleri kurulmaya başlandığı dönemde, eğitimcilerimizin yayımladığı yapıtlarda, yüzlerce eğitim modelinin adı vardı. Her filozof, felsefi düşünceleri yanında eğitim anlayışına da yer vermiş, bunlar **"izm"**li deyimlerle modelleşmişti; amma bunların hiçbirisi **Köy Enstitüsü** eğitimine model olmadı.

Köy Enstitüsü düşüncesiyle, sistemiyle işleyişiyle yerlidir. Bir ulusun eğitim yoluyla kalkınması hareketinin adıdır. Temelinde **Atatürk**'ün demeçlerindeki eğitim düşünceleri, kuruluş alanında **İnönü**, **Yücel**, **Tonguç** üçlüsünün güçleri ve emekleri vardır. Bir inceleme sonucu yöntemler bulunmuş, harekete geçilmiştir. Bugün **Köy Enstitüleri** sürseydi başlangıcın dahi dışında, yeni yeni birtakım davranışlar, hareketler ve yöntemler görülecekti.

Model sözcüğü, **Köy Enstitülerini** yıkmak isteyenlerin silahı olmuştur. Pedagoglarımız, **Köy Enstitülerinin** eğitim yöntemini, dış ülkeler eğitim tarihinden çevirdikleri modellere sokmaya çalışmışlardır.

Nasıl bir model istiyorlardı?

Örneğin marangozluk, yapıcılık atölyelerinde, gereçleri fabrikasyon olarak hazırlanmış tuğla, makas, kiremit, çatı gibi oyuncak gereçlerle bir saat içinde bir grup öğrenci tarafından yapılıp, yıkılan aynı işlem, 1. grup tarafından tekrarlanan ve yıllar boyu böyle devam eden bir model, bir eğitim yöntemi modeli, hem de milliyetçi(!) eğitim modeli. **Köy Enstitülerinde** ise bu etkinlik, gerçek işin içinde değerlenirdi. Eğer sorun bir yapı işi ise, gerçek binanın yapılışı, çimentosu, dozacı, makası kiremidinin örtüsü tamamlanır, içinde oturulur duruma getirilir, bunlar yapılırken, bunların yapım gereği olan matematik, geometri dersleri de gerçekleşirdi. Örnek olarak, saksıda yetiştirilen bitkiler, modelcilerin yöntemi, tarlada yetiştirilip bol miktarda üretilip faydalanma şekli de enstitülerin eğitim yöntemiydi.

II. Dünya Savaşı sırasında yüz gramlık ekmeğin vesikayla verildiği günlerde, **Çifteler Köy Enstitüsü**'nde 300 ton buğday üretilmiş, bundan okulun ekmeği, dört ton tarhana ve bulguru yapılmıştı. Amma yine de bu bir komünist yöntemiydi(!) **Köy Enstitüleri**, hâlâ yıkılması için kullanılan modelcilik anlayışı içinde görülmektedir. Endişem, eğitim tarihine de böyle geçmesidir. Dilerim eğitim tarihini yazacak olanlar bu yanılgıya düşmezler. ●

özgürlük ve şiir

Mehmet AYDIN

Kocaman kalın harflerle
Yazmak geçer içimden
Yeryüzüne ve göklere
Katkısız som özgürlüğü
Apaydınlıktır duyuncumun ülkesi
Karalar sürülse de üstüme
Çiçek kokuları yayılmış ortalığa
Kuşlar dinleniyor ağaçlarda
Bulutsuz bomboş şimdi gökyüzü
Doyurur insanı
Yaz ortasının olgun günü
Güneş gülümsüyor sevişenlere
Yüreğim
Yine peşine takıldı
Vazgeçilmez çılgın bir aşkın
Esrikleşip dağıttım
Sevinçlerin dökümünü
Dağlar dağları selamlıyor
Aklın yokuşuna tırmanan şiir
Sırılsıklam
Yürüyorum coşkuyla
Duygunun gür ormanlarında.

ilkler/2

● Arslan PULATHANELİ - Ahmet ÖZER

Birinci Perde

Yedi meşalecilerden biri olan **Cevdet Kudret**'in 1928 - 1929 yıllarında yazdığı şiirler, 1929'da **İstanbul Hamit Matbaası**'nda BİRİNCİ PERDE adıyla yayımlanır.

"Türk Edebiyatının nazım ve nesrine yeni bir hava getiren, pek aziz ve muhterem üstat Ahmet Haşim'e, nihayetsiz ve derin hürmetlerimle beraber sanatımın şu Birinci Perde'si ithaf olunur" diye sunulan **Birinci Perde**'de **"820 kelime kullanıldığı"** belirtilir. Bin adet basılan kitap, ON ÖLÜM ŞARKISI, BUZ ÜSTÜNE MISRALAR ve ZEYL adlı bölümlerden oluşur. **On Ölüm şarkısında** on, **Buz Üstünde Mısralar**'da yirmi dört, **Zeyl** bölümünde ise on üç şiire yer verilir. Toplam 47 şiirin yer aldığı BİRİNCİ PERDE, 112 sayfadan oluşur.

1907 **İstanbul** doğumlu şair, bu kitabının yayımlandığı yıl 22 yaşındadır. Kitabın ilk iki bölümünde yer alan şiirlerin tümünde üç dizeden oluşan **"üçlü"** ölçüsü denenir. Son bölümde zaman zaman dörtlüklere rastlansa da sone biçimleri de unutulmaz.

Cevdet Kudret, şiirlerine yer yer yaşadığı toprağın ötesinden konular da taşır. **Venedik**'te **Bir Akşam**, **Salome**, **Kalyon**, **Kleopatra** ve **Antuvan**, **Gladiyatör** başlıklarında şiirlerin yanı sıra, **Haliç**'in mavnaları, **Yedikule**'de akşam, **Karagöz** esin kaynakları olur. Hecenin 7+7 kalıbını kullanan şairin kitabının 104 - 105. sayfalarında -zeyl bölümünde- yer alan bir "sone"sini sunuyoruz:

Eskiden uyanırdın ortasında odamın
Hem bakına bakına, hem gerine gerine;
Beni barındırıyor şimdi de senin damın
Duvarı kağıt kaplı ufak odam yerine...

Kadife perdelerle örtülü duran camın
Bizi her gün görmüyor, sanki daha derine!.
Bak nasıl da kalbimde benziyor işte gamın
Meyvalar üstündeki derin dişyerlerine...

Kızıl dudaklarını kimseden uzak kılma,
Kızım,ne biraz benden ne âlemden sıkılma:
Ver kendini sedire uzan da sıkılma ver..

Vurulan kuşlar gibi düştüğün günden beri
Mademki her ne yapsan dönemez oldun geri,
Daldığın uçurumu hesaptan vazgeçiver...

Aşk, doğa, yaşam ve ölüm; insanın duyarlığına dökülen görünümler, şairin şiirlerinde inceden inceye akıcı bir dilin hüneriyle harmanlanmış. Söyleyiş rahat, dizelere yayılan anlam açık; söz, hece ölçüsünün doğal yalınlığında, ritmindedir. İşte 22 yaşında bir şairin ilk kitabı, işte **Birinci Perde**!

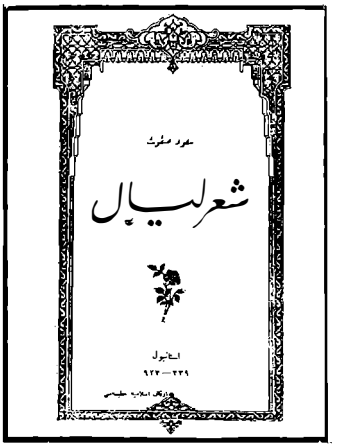

Şi'r-i Leyâl

Yaşamında şiiri, gençlik yıllarının bir sevdası olarak taşıyan, bir bilim adamının, bir estetin 70 yıl önce yayımlanan ilk kitabıyla baş başayız: Şİ'R-İ LEYÂL

1903 - 18 Nisan 1980 tarihleri arasında yaşayan **Suut Kemal Yetkin**, 1339 (1923) tarihinde SUUT SAFFET adıyla yayımladığı **Şi'r-i Leyâl** (gecelerin şiiri) adlı kitabının sayfalarında geziniyoruz. Kitap kuşkusuz eski yazıyla yazılmış. 1923'te, Cumhuriyetin kurulduğu yılda, yazı devriminden önce yayımlanan bu kitap, **İstanbul**'da **Evkaf-ı İslamiye Matbaası**'nda basılmış. 32 sayfadan oluşan kitapta şairin, 13 şiirine yer verilmiş. Şiirlerin bir bölümünün adları: **Ziyaret**, **Şi'r-i Leyâl**, **Göl**, **Türbedâr**, **Piyano Başında**, **Fırtına Gecesi**, **İntikam**...

Şi'r-i Leyâl basıldığında **Suut Kemal Yetkin** (**Suut Saffet**) henüz 20 yaşındadır. Kitapta yer alan tüm şiirlerin altında yazıldıklan gün ve tarihe yer verilir. **"Türbedâr"** şiirini, **Yahya Kemal**'e, **"Göl"** şiirini **"muhterem üstadım"** diye seslendiği, **Ali Ekrem Bey**'e armağan eden şairin, bu kitabının arka sayfasında **"müellifin tabedilecek âsâr-ı taliyesi"**yle ilgili bilgilere yer verilir. Yayımlanacak yapıtları arasında adları belirtilenler şunlardır:

Haristan Gülleri: Mensur şiirler
Yıldızların Ölümü: Manzum şiirler
Duman: Hissi bir roman

Bu kitapların yayımlanıp yayımlanmadıklarını bugün bilemiyoruz. Bildiğimiz, **Suut Saffet**'in **Galatasaray**'dan Edebiyat Öğretmeni olan **Namık Kemal**'in oğlu **Ali Ekrem Bey**'in genç şair üzerinde bıraktığı büyük etkidir. Nitekim **"20 yaş şiirleri"** başlığında **Yahya Kemal**'in **Hakimiyet-i Milliye**'de, **Hüseyin Cahit Yalçın**'ın **Tanin**'de tanıtıcı birer yazı yazmaları, bu etkinin o yaştaki bir şairde görülen yeteneği üzerinedir. Kitap da bu değerbilirliğin ölçüsü olarak **Ali Ekrem Bey**'e **"ithaf"** olunmuştur.

Yoğun bir Osmanlıcanın egemen olduğu, hayli eski sözcük ve terkiplerin yer aldığı bu kitapta, yer alan **"Fırâk-ı yâr"** adlı şiirin bir bölümünü sunuyoruz:

Artık güzel melek bana ait değil misin,
Gittin değil mi gençliğimin açmayan gülü,
Gittin simsiyah saçları busemle örgülü.

Gittin evet ve bir daha artık güzel sesin,
Ruhun yazık ki olmayacak eski yoldaşı.
Ölmüş olan şu kalbe vücudun mezartaşı.

Hummalı aşkımın ey elâ gözlü hâkimi,
Gittin fakat hayâl-i nezihin benimledir.
Gittin... fakat hayâline konmuş bu gam nedir?
.....

Şiirin sevdasına yelken açan 20 yaşındaki bir şairin ilerde bir daha dönmediği alanda, duyarlığının ürünü şi'r-i leyâl, ilerde estetik alanda ürün verecek bir sanatçıya yakışır bir özenle hazırlanmış

Gelecek sayımızda, yeni **"İlkler"** le buluşmak dileğiyle...●

nabi üçüncüoğlu şiir ödülü ikincisi

abdülkadir paksoy'la söyleşi

● Söyleşen: **A. Kadir BİLGİN**

Abdülkadir Paksoy'la güneşli bir pazar günü buluşuyoruz. Hava sıcak değil ama, güneşli ve aydınlık. Böyle bir havada dört duvar arasında konuşmanın sıkıcılığını hissederek çıkıyoruz. **Kültür Bakanlığı** yakınındaki üç beş ağaçlı küçük bir parkta, nasılsa boş kalmış bir bank bizi buyur ediyor. Oturuyoruz. Caddeden akıp giden araçların gürültüsünden bir adım da olsa uzaklaşabilmenin hoşnutluğu içindeyiz. **Paksoy**, sarı bıyıklarını kesmiş. Kasketini çıkarmıyor başından.

Önce **Uğur Mumcu**'dan konuşuyoruz. **Mumcu** için, üç gündür üzerinde çalıştığı şiirini bitirmiş ve **Nazım Bayata**'nın isteğiyle **Sosyal Demokrasi Dergisi**'ne vermiş. Ama, gene de rahat değil. **"Ne yapmalıyız"** diyor sık sık kendi kendine. Artan gericilik ve terör olaylarına karşı sorumlu görüyor kendini. **"Tamam, ben şairim; şiirimi yazarım, gerisine karışmam"** gibi bir tavırdan çok uzaktı...

Trafiğin akışı azalıp da, dallarda tek tük cıvıldaşan serçelerin ayırdına varınca, yüzünün sıkıntılı havası dağılıyor biraz. Gülümser gibi oluyor. Ben de bu fırsattan yararlanarak ilk sorumu yöneltiyorum **Paksoy**'a:

- Sevgili Paksoy, klâsik bir soruyla başlamak istiyorum söyleşimize, kendini tanıtır mısın?

- Tanıtmak mı?.. Nasıl tanıtayım kendimi? İnsanın kendi kendini tanıtması gerçekten zor bir olay. Ama, madem istiyorsun, ben de "klâsik" bir biçimde belirteyim:

1954 **Darende** doğumluyum. Önce varsıl, sonra yoksul olan bir ailenin beş çocuğundan biriyim. 1979'da Gazi Eğitim Enstitüsü'nü bitirerek öğretmenliğe başladım. Öğretmenlik yaparken bir süre **İstanbul Hukuk Fakültesi**'ne devam ettim. **İstanbul**'dan **Iğdır**'ın bir köy ortaokuluna atanınca Hukuk Fakültesi'ni bıraktım. Şu anda **Ankara**'dayım ve çalıştığım okul 9. görev yerim. Bir yerde iki yıldan fazla çalışamamanın **"kabahat"**i bende mi, yoksa okullarda mı; bilmiyorum... Ama, şimdi bunları anlatmanın **"tanıtma"** olduğu kanısında değilim. Bu bilgiler bir şiir okuyucusunu ilgilendirir mi? Şairin öğrenimi, sınıfsal yapısı, hapisliği, yaşı, cinsiyeti vb. önemli olmasa gerek. Bir şairi tanımak isteyen kimse, bence, açar kitaplarını okur. Ötesi **"laf ü güzaf"**. Ben böyle düşünüyorum.

- Biraz kitaplarından söz edelim. İlk kitabın ne zaman yayımlandı? İlk kitabınla son kitabın arasındaki şiir yolculuğunu nasıl değerlendiriyorsun?

Abdülkadir Paksoy (sağda) Abdülkadir Bilgin'le. Ankara, Şubat 1993.

- İlk kitabım 1984'te yayımlandı. Ayrılığın ve Ölümün Dışında. Sayın **Hüsamettin Bozok** bastı. **Yeditepe**'nin son turfanda yayını. Sanıyorum o yıl da kapandı **Yeditepe**. Geçen, **Sanat Kurumu**'ndaki söyleşide de belirttiğim gibi, beğenmiyorum bu ilk kitabımı. **Yeditepe** gibi edebiyat tarihimizde hatırı sayılır bir yeri olan yayınevi ve **Hüsamettin Bozok** gibi ciddi bir yayıncı bu kitabı nasıl basmış diye düşünüyorum bazen. Kitap yayımlandığı yıl, yanılmıyorsam **Nesin Yıllığı**'nda, **Mehmet H. Doğan**, bu kitabı yayımladığıma ilerde pişman olacağımı yazmıştı. O zaman kızmıştım adama ya, şimdi hak veriyorum. Neyse, ilk kitabımı beğenmiyorum dediysem de, sevmiyorum demek değil bu. Seviyorum. Seviyorum ama, özürlü çocuklar gibi... Sonra 1986'da, **Iğdır**'da öğretmenken, şair **Adnan Yücel**'in çabasıyla AYKO yayınları arasında **Güneş Batarken** çıktı. Bu kitap hakkında, ilk kitaba has duygulara sahip değilim. **Güneş Batarken**'deki şiirlere, birkaçı dışında, bugün de imzamı atarım. Sonra **Yenigün Aryası**, **Usulca** ve **Hacı bektaş Destanı**. Bir de dostum ve üstadım **Ümit Sarıaslan**'ın yardım ve çabalarıyla **"Şiirler"** adıyla çıkan, ilk üç kitaptaki şiirlerden bir seçki var.

İlk kitaptan **Usulca**'ya yolculuk fena değil sanırım. Ama, uzun bir yolculuk da değil. 1984 - 1993, hepsi dokuz yıl. Daha önümde uzun bir yol olduğunu hissediyorum. Her limanda yeni bir şeyler öğreniyorum. ama bu yolculuğun sonunda, belki de, **"uğramasam da olurmuş"** dediğim limanlar olacak gibi geliyor bana...

- Senin, 12 Eylül'den sonra Yeni Şiir'i çıkardığını biliyoruz. Sonra Anadolu Ekini ve Ümit Sarıaslan'la ilişkiniz. Kısaca anlatır mısın?

- Yeni Şiir dergisi bir zorunluluktan çıktı. O dönemde bir boşluğu doldurduğu kanısındayım. AYKO adına çıkaracaktık. Hatta ilk sayı AYKO'da çıktı. Yönetim yeri AYKO'ydu. Sonra o arkadaşlar ilgisiz kalınca, (yeterince politik bulmuyorlardı) ben kendi evimi adres gösterdim. Şiire yeni başlayan, benden çok daha genç arkadaşlarla çıkardık Yeni Şiir'i. Her ne kadar yayın yönetmenliğini üstlendiysem de, kimseye karışmadım. Bu genç arkadaşlardan özellikle **Ozan Özgür**'ün adını burada anmalıyım. **"Yeni"**adını da ben koymadım. Ben **"Tarla"** ya da **"Anadolu"** olsun demiştim. ama arkadaşlar **Yeni**'yi tuttular. Ben de kabullendim. **"Yeni"**adı bir iddiayı çağrıştırsa da, aslında bir iddiayla konmadı. İlk sayıya bakılırsa şunlar söylendi: **"Yeni Şiir sözde 'yenilik' hevesinden, salt yenilik urbaları giyebilmek için değil, genç kuşağın ürünlerini günışığına çıkarmayı ve onların yayın organı olmayı ilke**

edindiği..." Yani bu yeni, amatörlüğün karşılığı bir yenidir.

Yeni Şiir'de, o günkü toplumsal koşulların dayatmasıyla, politik doz fazlaydı. Hatta diyebilirim ki yer yer politika şiirin önüne geçti. Bir cezaevi dergisi kimliğine büründü. bunları pişmanlık duygusuyla söylemiyorum; o dönemin gereğiydi bu. Başta da söylediğim gibi, bir boşluğu doldurdu. İyi de oldu. Uzun süre tek şiir dergisi olarak çıktı. Birçok genç şairi edebiyat dünyasına kazandırdı. Ve bu adlardan birçoğu bugün de edebiyat dergilerini süslüyorlar. Bunlardan aklıma gelenleri söyleyeyim: **Ozan Özgür, Mehmet Çetin, Alaattin Topçu, Kemal Gündüzalp, Asım Gönen, M. Cevdet Karakurt, Osman Olmuş, M. Ender Öndeş, Haydar Eroğlu, Yılmaz Odabaşı, Sefa Emet, Hüseyin Şahin, Metin Turan, Bozan Yaman, Hamdi Gedik, Ali Özenç Çağlar**...

Anadolu Ekini'ne gelince; daha yeni kapattık; **Ümit Sarıaslan**'la birlikteliğimizin, dayanışmamızın güzel bir ürünüdür. İyi bir düzey tutturduğumuz kanısındayım; bazı acemiliklerden ve hastalıklardan sıyrılmış olarak. **Anadolu Ekini** kimliğimiz, kişiliğimiz olmuştu. Şimdi evim yanmış gibi oldu. Bu duyguyu dergi çıkaranlar iyi bilirler...

- Biraz konuyu değiştirelim. Niye yazıyorsun? Bugünlerde herkese soruyorlar.

- Acılarımı azaltmak için. Kimse zevkten sanatçı olmaz. "**Zevk**" bana "**cıvık**" sözcüğünü çağrıştırıyor. Zevk'i yazan, yaratan sanatçılar yok mu? Var. Ama zevkten yapmıyorlar...

- Türk şiiri genellikle on yıllık dilimlere bölünüyor. Kırk Kuşağı, Yetmiş Kuşağı, Seksen Kuşağı vb. deniyor. Buna katılıyor musun?

- Adaşım, bu konuyla, inan, hiç ilgilenmiyorum. Beni bir yerlere koyan olursa koyarlar. Koymazlarsa koymazlar. Benim dışımda bir olay...

- 1. Yeni, 2. Yeni hakkındaki düşüncelerin?

- Bunlar bizim için, **Türk Edebiyatı** için yenidir; doğru. Ama, aslında yeni değil. Avrupa'da özellikle Fransa'da, daha önce, üstelik "**Yeni**" adı almadan ortaya çıkmış şiir türleri. Şimdi ben, senin ceketini giysem, bu, benim için yenidir. Ama ceket yeni değil. Bunun gibi bir şey. Ama yanlış anlama. Bunu, bu akımları yermek için söylemiyorum. İyi ki de ortaya çıkmış, iyi ki de yazılmış, bugünlere gelmiş. Adı ne olursa olsun. Sonra biz ortaya çıkabilir miydik o "**Yeni**"ler olmasaydı? Aslında ben sana bir şey söyleyeyim mi; dünyada yeni bir şey yok! Bu söz de yeni değil... Söylenenleri, az veya çok, bir başka biçimde yeniden söylüyoruz, hepsi o kadar. **Hesiodos**'tan, **Homeros**'tan **Nazım**'a şöyle bir bak...

- Doksanlı yılların şiiri için ne diyorsun?

- Doğrusu, bana gelinceye kadar gün akşam olur derim. Çok iyi şairler var, çok iyi şiirler yazılıyor. Yalnız, çok iyi şiirler yazan bu çok iyi şairlerden çoğu da, ne yazık ki şiiriyle kişiliğini atbaşı yürütemiyor.

- Nasıl şiir yazıyorsun? Yaratma sürecin?

- Bu konuda kesin bir şey söyleyemem. Ama, genellikle yaşayıp yazıyorum diyebilirim. İmgelemim yaşantımdan kaynaklanıyor. Ama senin asıl öğrenmek istediğin bu değil sanıyorum. Kalemi elime alıp, oturup yazıyor muyum? Yoksa günlerce kafamda dizeleri oluşturup, sonra kâğıda mı döküyorum? İçki içerek mi yazıyorum?.. Bir kuralım yok. Oturup yazdıklarım da var, aylarca kafamda gezdirdiklerim de, içkiliyken yazdıklarım da, içkisizken yazdıklarım da...

- Artık şiirl yakaladığın kanısında mısın? Yoksa şiirin ana damarına yolculuğun devam ediyor mu?

- Şiiri kim yakalamış ki ben de yakalayayım?..

- Günümüzde şiir sence ne durumda? Nasıl bir yerdedir?

- Vahşi kapitalizm insanların feleğini şaşırtıyor. İnsan ilişkileri yozlaştıkça yozlaşıyor. Mekanikleşme, yapaylaşma, hazırcılık... kısaca doğadan uzaklaşma, şiirden uzaklaşmayı da beraberinde getiriyor. Şiir gözden düşüyor; ama, güzelliğinden de bir şey yitirmiyor. Gören olsa da, olmasa da. Başı bulutlarda, saçlarını savura savura dolaşıyor...

- Peki, şiirin bir İşlevi var mıdır? Varsa nedir?

- Bak, bu konuda yeni edindiğim bir kitaptan, **Metin Altıok**'un **Şiirin İlk Atlası**'ndan altını çizdiğim satırları okuyayım:

"Şiir insanların duygu dünyaları arasında bağ kurarak bu özel dünyaların ortak bir duygu acununda birleşmesine yarar. Şiir insanın sınırlı yaşam boyutunu aşarak yücelmesine ve enginleşmesine yarar. Şiir insanın hayatla olan tarihsel savaşımının ürünü olan duygu birikimine sahip çıkmasına yarar. Şiir insan soyunun evrensel tanısı olarak kişinin her türlü yabancılaşmadan kurtulmasına yarar. Şiir insanda atavlk bir kalıntı olan kötülüklerden arınmaya yarar. Ve son olarak şunu da söyleyeyim ki, şiir insanları sevmeye yarar."

Aslında konuşacak daha çok şey vardı. Ama benim öğle paydosum bitmişti. Arabaların homurtusu yine yükselmişti ki kalktık. Bir akşam rakı içmek üzere sözleşerek ayrıldık.

Bir iki adım atmıştı ki **Paksoy**, döndü ve "**Uğur Mumcu İçin şiir yazmalısın**" demeyi de unutmadı... ●

çocuk

Arife Kalender Önel

Sarı saçlarında
Taylar oynaşan çocuk
Uçurtman takılıyor yağmuruma...

Suçun değil
Reyhan kokuları kucaklayıp
Taşımak yedi yaşını
Camlarıma...

Seni şimdi
Yıldızlar topluyorsun
Döşeğinde zamanın...

Sütdişinde günlerin
Turunçlar uçuşuyor
Güzel güzel gülüyorken
Gözlerin...

Terli saçlarında
Sefere çıktığım çocuk
Kâğıttan gemilerim
Gidiyor
Peşinsıra...

kör ve katil

metin güven

gövdeme inanmıyorum
gölgem dokundu diye
kafir bir aynaya

ne
dağlarda açan
bir gül
ne de
düşlerde kaybolan
kül oldum
ve yaşlandım iyice
koşarken
biri diğerine benzeyen
aşklar arasında

karga sesleri..
sonsuz bir yangına
kardeş olan iğrenti
kör ve katil
bir aldanış gibiyim
her yanım cinayet

sevgilim kal orda
lanetlesin seni
simsiyah bir hayalet.

bir kısa şiir ustası: ilyas tunç

• Nazım MUTLU

Şimdiye dek doğrudan kitap tanıtımını amaçlayan bir yazı yazmadım hiç. Zaman zaman isteklendiğim oldu ama yazamadım, cesaret edemedim belki. Yazın'ın her türü gibi ciddi bir iştir bu da. Çok yönlü bakış ister, belirlemelerde dikkatli bir göz ister, yoksa yanlış çıkarımlara varılır, yazarına haksızlık edilir böylece. Diyeceğim, bu yazı, bu alanda ilk denemem olacak. Başarmaya çalışacağım dilimin döndüğünce.

Bir şair: **İlyas Tunç**. 1956 **Ordu** doğumlu. Öğretmen. Yapıtı: kış bir alkış mıydı*. Biçem Yayınları damgasını taşıyor. Bu bir ilk yapıt. **İlyas Tunç**'u, son yıllarda değişik dergilerden tanırım. Dergilerden onu bir kısa şiir ustası bilirdim. Kitaplaşmış şiirlerinde de aynı kimliğiyle karşımızda. En uzunu bile 16 dizeyi geçmiyor (örselenmiş köselem). En uzun dizeleri de 5 sözcüklük: "uçuk yüzlü bir tanrıydı babam" (s. 11) ve "hep birşeyler unutulur arasında" (s. 25) Kısa şiir -eğer salt bir espriye dayandırılmıyorsa- daha bir ustalık ister. Çünkü bir yığın sözcüğün işlevini birkaç sözcüğe yükleyeceksiniz. Bilinir, "şiir"in binbir tanımı vardır. Şu iki sözcüklük tanım, sanırım tümünü kapsar: "Yoğunlaştırılmış zaman. Tarihsel ve an'lık süreci özlü bir anlatımla geleceğe taşıma işidir şiir. **İlyas Tunç**'un şiir anlayışı da bu tanıma denk düşüyor.

46 sayfalık kitapta 34 şiir yer alıyor. Fazlalıkları (gereksizlikleri, demiyorum) saymadığımızda 34 sayfa tutuyor. Ertesi sayfaya taşan hiçbir şiir yok. Şiirler, üç bölüm içinde toplanmış: ahşap bir sızı, dalgın yürüyüş, örümcek.

İlk bölümdeki şiirlerin izleğini geçmiş (anı) -an (hâl) ilişkisi oluşturuyor. **İlyas Tunç**'un ilgi alanını da bu ilişki belirliyor zaten. İlk bölümde, "sevecen" başlıklı şiir hariç, bu çizginin dışına çıkmıyor hiç. Aynı durum, birçok kez diğer bölümlerde de gözleniyor. İşte ilk bölümden, anı - an ilişkisine birkaç örnek: "alnım benim / yazgımın papirüsü / anımsa sıtmalı geceleri / ..." Sonrası anı. Anılar arasında küçük bir parça daha doğrusu. Dinsel inançlarla sevgiyi somutlayan bir anne görüntüsü

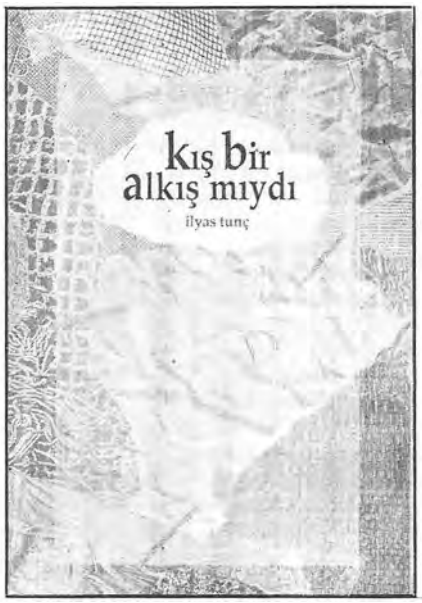

arasında kalaycı çingene kızlarının seslerini arayış (geçer mi o çingene). "seni leylekler getirdi / dedikçe annem / bacasız evler düşlerdim / bilmezdim gözlerimin / öpücüklerden örüldüğünü / ..." (bacasız evler düşlerdim/. Çocuk bilincine yönelik tatlı kandırmaca ile gerçekliği kavrama sürecindeki bireyin duyarlılığı yanında, ataerkil toplum insanının "baba"yı algılama biçimini de görüyoruz bu şiirde.

"anılar mı" şiirinde anıları, ahşap duvarlı odalardaki isli bir gaz lambası olarak betimler şair. Lambanın ışığında ise annesinin uzayan yüzü belirir, uzayan gölgeler arasında. Çoğu kez resimsel fonların önünde "anne" fotoğrafı en önde yer alıyor, **ilyas Tunç** şiirinde. Bu evrensel sevginin içinde, hep anne özlemini, annesizlik acısını duyumsatır bize. Hatta kitaba ad olan "kış bir alkış mıydı" şiiri de "anne" motifiyle yüklü.

Anı - an ilişkisi, kitabın ikinci bölümünde (dalgın yürüyüş) yer alan "uzak yolcu" şiirinde de varlığını sürdürür. Bunda, "uzak yolcu"luğun getirdiği bir yalnızlık duygusu sezinlenir. Bu bölümün diğer şiirlerinde ise söz konusu izlek, yoğunluğunu azaltır ve yerini başka olgulara, duygulara bırakır. Kimilerinde acı (pıtraklar kanatan), kimilerinde aşk (pütürüklü acılık), kimilerindeyse umut (dirim ve aşk) egemendir.

Şiirlerinin hemen tümünde toplumcu duyarlılığına tanık olduğumuz **İlyas Tunç**'un toplumsal - siyasal süreci yasıttığı şiirlerinden biri "dalgın yürüyüş" başlığını taşır. "... / hangi sokaktan geçtik / kimlerdi karşılaştığımız / herkesin biryerlerde / birşeyler unuttuğu / bir akşam dönerken eve / mırıldanırsın kendine / dalgın bir yürüyüştü bu". **İlyas Tunç** kuşağının serüveni böyle bir çizgiyi içerir gerçekten.

Bu noktada "biziz o anka" şiiri de benliğe ulaşma gerçekliğini kapsar: "... / koyulduk yola / kanatlarımız kayalarda / kayalarda kan ve tuz / otuz'umuz / ulaştık Kaf'a / gördük ki / biziz o anka". Bu şiir, son bölümün ilk şiiridir aynı zamanda.

Son bölümün içeriği genellikle doğa ögeleri ile gerçeklik dengesi arasındaki saptamalarla örülüdür. "örümcek" adını verdiği son bölümde şair, kuş, yılan, akrep, örümcek, at... gibi doğal ögeleri, imgesel söylemlerle gerçeklik boyutuna taşır. Onların kendilerine özgü davranışlarından insansal çıkarımlara gider: "kıvılcım kuşları" "o zorba rüzgârla / hep acıdan yana/ savrulup dururlar. Yılan ise "kış uykusunu" "ıssız koyaklardan / ölümün düzlüğüne" ıslığıyla üfürür. Akrep, intiharın kararlı öznesidir. Örümcek, "yazgıcı kulların" "tespihböceği gözlerine" durmadan çekilen perdedir. "Avni'nin atları", birçok şair gibi, **İlyas Tunç**'un da şiir kamerasına takılır değişik bir söylemle. Bu kez ressam Avni değil, atların kendileridir. Ve onlar "kendini kuşatan bir kaleyi / savunmak için" tuvallerden inmişlerdir.

İlyas Tunç'un dilinde hiçbir zorlama yoktur. Gereksiz sözcük yoktur. Ritmi bozacak takıntı yoktur. Yalınlıkta bir Karacaoğlan'dır adeta. Ama bir o denli de imgeci. Şiirde bu iki temel ögeyi (yalınlık ve imge) kaynaştırmayı başarıyor.

Bizler de şairimiz adına, gelecekte ondan çok şeyler beklemek hakkına sahibiz. •

** İlyas Tunç - kış bir alkış mıydı, Biçem Yay., 1. Basım, Eylül 1992.*

tek çıkar yol demokratik - laik eğitim

● **Talip APAYDIN**

Gazetelere yansıyan yansımayan hemen hergün olaylar; kendilerine islâmcı diyen öğrenciler oruç tutmayan arkadaşlarına saldırdı. Sigara içen birisi linç edilmekten zor kurtuldu. İki öğrenci grubu birbirine girdi. Bilmem nerede Kürt kökenli - Türk kökenli yurttaşlar arasında çatışma çıktı. Bilmem hangi okulda din dersi öğretmeni alevi öğrencilere hakaret etti. RP Genel Başkanı dedi ki, radikal islâmcıları zor zaptediyoruz. İslâmcılar silâhlı saldırıya hazırlanıyor. Güneydoğu'da Hizbullah ile PKK arasında sıcak savaş... Böyle insanı iliklerine kadar sarsan olaylar. Anayasasında **"Laik Türkiye Cumhuriyeti"** yazılı bir devletin topraklarında geçiyor bunlar. Hemen hergün. Bilmeyen görmeyen kimse yok.

Öğretim birliğinin bozulup iki başlı bir eğitim uygulanmaya başladığı yıllardan bu yana, kırk yıldır göz göre göre buraya getirildi ülkemiz. Önce küçük bir ateş yakıldı, sonra durmadan körüklendi. Halktan oy alacağız diye dar çaplı ucuz politika esnafı, bu ateşle durmadan oynadı. Ülke büyük tehlikelere adım adım sürüklendi. 500 yıllık, bin yıllık kavgaları günümüze taşıdı. Oysa Türk toplumu bunları çoktan aşmalıydı. Günümüzün sorunları bunlar olmamalıydı.

Bizler Köy Enstitülerinde öğrenci iken, alevi - sünni, kürt, çerkez, laz, her etnik gruptan, her mezhepten arkadaşlarımız vardı. Akşam sabah birlikte, yanyana idik. dillerimiz, şivelerimiz, renklerimiz değişikti. İlk yıllarda gel kürt oğlu, git laz uşağı gibilerden şakalaştığımız da olurdu. Ama sınıflarımız ilerledikçe, bu ayrılıkların ne kadar önemsiz olduğunu, söz konusu bile edilemeyeceğini anladık. İnsanı değerlendiren etnik kökeni ya da mezhebi değil, işine görevine bağlılığı, çalışkanlığı ve kişiliğiydi. Kimi arkadaşlarımız ramazanda oruç tutardı, bizi hiç ilgilendirmezdi. O kendi bileceği işti. Çok sonra duyduk, okul müdürümüz de oruç tutarmış, namaz kılarmış. Hiç belli değildi. Kimsenin kimse üzerinde en ufak bir baskısını duymadık. Doğal olan bu değil mi? Asıl inanç o zaman yücelmez mi? Kişinin tanrı ile arasındaki bağ, başkasını neden ilgilendirsin?

İyi biliyorum, o arkadaşlarımızın da kimseden bir şikayeti olmadı. Neden olsun ki? Her türlü özgürlük tanınmıştı. isteyen gece sahura kalkar, başkasını rahatsız etmeden yemekhaneye gider, ertesi günün sabah kahvaltısını öğle yemeğini aşçıdan alıp yer ve orucunu tutardı. Akşam yemeğini de birlikte oturur yerdik. Bunları konuşmak, tartışmak gündemimizden çıkmıştı. Dikkatimiz çok başka alanlara çevrikti.

Nasıl sağlandı bu uyum? Demokratik ve laik eğitimle. Önce insana saygı duymak. İnsan, inançlarıyla düşünceleriyle bir bütündür. O bir kişiliktir. Senin gibi ya da benim gibi olmak zorunda değildir. Buraya varmak, demokratik bir eğitimle, hümanist bir kültürle oluşur. Kolay değildir elbet ama çok okuyarak, iyi düşünerek varılabilir. "Her şey insanı sevmekle başlar" diyor Sait Faik. İnsanı sevmeden, insana içtenli bir saygı duymadan demokrat olunamaz. Çağdaş dünya görüşü kazanılamaz.

Biz, yıllardır eğitim dizgemizde bu gerçeği gözden kaçırdık. Laik eğitimden ödünler vere vere çağdaş olmaktan uzaklaştık. Okuyan, düşünen kuşaklar yetiştirmek yerine, "inanan", inancı üstünde tartışma kabul etmeyen insan yetiştirmeyi yeğledik. Bunun sonu nereye varır? Kendisi gibi düşünmeyen, kendisi gibi inanmayan insana düşman kişiler yetişir. Bunun demokratlıkla, çağdaşlıkla ilgisini arayın ki bulasınız.

Şu çelişkiye bakınız, hani çağımız insanına en yakışan yönetim biçimi demokrasi idi? Hani herkes düşünme, söyleme, yazma özgürlüğüne sahipti? Herkesin konuştuğu, çok sesli bir toplum olacaktık? Bugünkü eğitimle o insan yetişir mi? Üniversitede öğrenciler oruç tutmadın diye arkadaşlarını dövüyorlar, linç ediyorlar. Nice düşün adamları kim vurduya getirilip öldürülüyor. Uğur Mumcu'nun daha kanı kurumadı. Laikliği savunmaktan, düşündüğünü söylemekten öte neydi onun suçu?

Demokrat ve laik eğitimden ödünler vere vere buraya getirildi ülkemiz. Şeriatçı islâm devleti kuracağız diye bağıran, devletin temel ilkelerine ters kuşaklar yetiştirildi. Bu gidiş, gizli açık durmadan desteklendi. Gittikçe güçleniyorlar. Adım sesleri iyiden iyiye duyulur oldu.

Elli yıl önce Köy Enstitülerinde uygulanan demokratik - laik - üretici eğitimle alınan sonuç, bugünküyle kıyaslanınca nasıl bir çıkmaza saplandığımız gün gibi ortada. Biz o yıllardan beri hep yazdık, söyledik. Yanlış bu gidiş, yanlış!... Bedelini ağır ödeyeceğiz. ●

ışığında karanfiller

Hasan Akarsu

İpucu bulamayanlar
İpi karıştıranlar
Işığından korkanlar
Uğur Mumcu
Atatürkler'in önderi
Işığında karanfillerle
Geleceği yaşayan

Yazıları önce okunan
Yine önce okunan.

norma jean

Ünsal Akpak

ne zaman seni düşünsem
denizkırlangıçları konar gözlerime
başıma bulutlar iner
en çok orada ölürüm
o tenha ülkende
hiç büyümeyen sevgilim
kırmızı balonlarımın ablası

acar yüreğim her zaman
çocukluğumun avuçlarındadır
koca adam oldum
hâlâ babamın ellerini tutar
geçmesin dondurmacı önünden
eteğini çekeler annemin

norma
norma jean
masallarımın kanatsız perisi
insan tutmasa kendisini
yaşına ve zangoçlara inat
denize inen bir kilise sokağında
boynundan usulca öpebilir seni
korumaksa aslolan
içimizdeki nemli çocuk gözlerini
sarsılmaz bir aşkla
yeniden bağlanabilir sana

ben bu çocuksu sevinci
bir uç uç böceğinden çıkardım
köprüaltında balık ekmek tadından
şimdi seninle tahta sandıklarda
bir iğneoyası sevda
şimdi seninle açmak açılmaz kapıları
kumlarda ayakları yanmak
acıları tutmak serin sulara

işte bunun için derim
insan sevişecekse hayatla
senin gibi sevişmeli
böylesine hüzünlü
bir o kadar tutkulu ve inatla

norma
norma jean
vakitsiz ölümlerin sarışın söylencesi
aşkın kim vurduya gideni
en çok o zaman ölürüm
en çok o zaman
sen hiç büyüme emi

atardamar

THÉOPHILE DEYROLLE
1869'DA TRABZON'DAN ERZURUM'A SEYAHAT

Tarih kaynaklarımız arasında, **Türkiye** seyahatnamelerinin büyük değeri vardır. Fakat ne yazıktır ki, sayıları pek çok olan bu seyahatnameler dilimize çevrilmemiştir. Ben, bu seyahatnamelerin en ilgi çekici parçalarını seçerek bu işe başlamak istiyorum.

Fransa hükümeti tarafından **Türkiye**'nin doğu illerine bir inceleme seyahatına gönderildiği anlaşılan **Théophile Deyrolle** adında bir natüralist, 1869 yılında, **Trabzon** ilinden başlayarak doğu illerimizi dolaşıyor. Seyahat notlarını, kendi kaleminden çıkan resimlerle süsleyerek 1875'de **Le Tour du Monde** adındaki seyahat dergisinde **"Voyage dans le lazistan et L' Arménie"** adı ile yayımlıyor.

Ben bu notların ilgi çeken parçalarını **"1869'da Trabzon'dan Erzurum'a Seyahat"** adıyla **Türkçeye** çevirerek yayımlıyorum. Yazarın, tabiat üzerinden yaptığı resimleri de birer belge sayıyorum.

Reşad Ekrem KOÇU

Théophile Deyrolle'un yazdığı, **Reşat Ekrem Koçu**'nun çevirdiği, 124 yıl öncesini anlatan bu yazıda **Koçu**'nun kullandığı kimi sözcüklerin **Türkçe** karşılıkları verilmiş, yazının dil ve anlatımında, çok az da olsa bir değişiklik yapılmıştır.

Yazının yayımlandığı kitabın, ilk 26 sayfasında yer alan bölüm, okurlarımızın ilgisine sunuluyor. Yazıyı ilk kez okuyacakların ilgiyle karşılayacaklarına inanıyoruz. **Théophile Deyrolle** bu eserinde, ayrıca kendi kaleminden çıkan 31 resme yer vermiştir. Kitabın dergimize ulaşmasını sağlayan, değerli araştırmacı - yazar **İ. Gündağ Kayaoğlu** arkadaşımıza içten teşekkür ederiz.

KIYI

théophile deyrolle
1869'da trabzon'dan erzurum'a seyahat

● Reşat Ekrem KOÇU

Beni **Marsilya**'dan **İstanbul**'a, oradan da **Karadeniz**'e götüren Fransız **Messageries Maritimes** kumpanyasının vapurlarından biriydi. **Trabzon**'a 1869 şubatının sonlarına doğru varmıştım.

İran'a giden gezginler bu şehri çok iyi tanırlar. Buraya, dört vapur kumpanyası her hafta bir sefer yaptırır. **Kafkasyalılar**'ın memleketlerine dönmesinden sonra ticareti çok azalmış. Şu zamandan evvel **Trabzon**, **Suhum Kale** ve **Redut Kale** arasında bin iki yüz sandal gidip gelirdi. **Ruslar**, **iran** ile yapılan transite çok önem vermişler. Daha uygun koşullarla onu **Kafkas** ve **Poti** üzerinden kendi topraklarına çekmişlerdir. **Osmanlı Hükümet**inin **Gümüşhane**, **Bayburt** ve **Erzurum**'dan geçerek **Beyazıt**'a ve **İran** sınırına kadar ulaşmak üzere yaptırmaya başladığı yolun **Trabzon**'a eski durumunu vereceği ümit edilmektedir (1).

Kıyının az derin olması, büyük vapurları açıkta demirletiyor; vapur geldiği zaman sürü ile üşüşen kayıklarla karaya çıkılıyor. Limanın biricik alâmeti olan taş ve kazıklarla yapılmış, küçük iskelemsi bir set tüccar eşyasıyle dolu olduğu vakit, yolcular, kayıktan yarı bellerine kadar denize giren hamalların sırtına biniyor ve karaya ayak basıyor. Bu hamallar herkül kuvvetine sahiptir, **"Bir Türk gibi kuvvetli"** sözünü kanıtlarlar. Bu adamlardan öylelerini gördüm ki, arkalığının üstüne iki arkadaşının yardımı ile üçyüz kiloluk bir yük alıp, bu yük altında, limandan **Gâvurmeydanı**'na kadar uzanan yokuşu çıkmıştır.

Trabzon'un gemici halkı oldukça kalabalıktır. küçük deniz ticaretinden başka, gemiciler, balıkçılık yaparlar, özellikle hamsi avına çıkarlar. Hamsi bütün **Kuzey Anadolu** kıyısında en çok yenilen balıktır. Gerçek bir **Trabzonlu** için hamsi baş yemektir, türlü türlü yenilir. **Trabzon**'da başka balıklar da tutulur, fakat **Karadeniz**'in suyu az tuzlu olduğundan cinsinin iyi balıkları sayılmaz; istiridye çıkar, çok küçüktür ve tatsızdır.

1865'den 1868'e kadar çok etkin ve çok bereketli bir **Kukarina** avı yapılmıştır. **Trabzonlular**ın **Kukarina** adını verdikleri, bizim **Grèbe** dediğimiz kuştur. İç tarafın gölleri ve büyük bataklıkları şiddetli soğuklarla donduğu vakit, bu bataklık ve göl kuşları sığınacak yer ve yiyecek aramak için sahil boyuna inerler. Her birinin içinde üç dört adamla yüzlerce kayık açılır. Usta avcılar kayığın başına geçer, öbürleri küreklere asılır. Kayıklar, **Kukarina**ların çok bulunduğu körfezin karşısında bir dizi olurlar ve kıyıya dizi halinde ilerlerler. İyi bir dalgıç olan bu kuşlar denize dalarlar ve kayıkların altından ve arasından geçerek açılmak isterler, lâkin bir kaç saniye sonra nefes almak üzere su yüzüne çıkmak zorunda kalınca, kayıklardaki avcıların ateşine hedef olurlar. Ancak pek çoğu bu ateşten kurtulur ve civarda başka bir körfeze sığınırlarsa da bu kayıklar peşlerini bırakmazlar.

Gâvurmeydanında cami

(1) Trabzon - İran yolu açıldı; fakat yeni biten Kafkasya demiryolu, galiba bütün transiti alacaktır. 1875 T.D.

Kömürcü

Batum'da bu kuşlardan o kadar çok vurulmuştu ki, bozulmaları karşısında halkın sağlığını koruyan **Türk** polisi, kuşları toprağa gömdürmüştü. Bu kuşların derisi 1864'de birkaç metelikti. 1868'de tanesi beş altı frank ediyordu. Bu dört yıl içinde **Avrupa**'ya altı yüz bin **Kukarina** derisi gönderilmişti. Fakat bu av o kadar ihtiyatsızca yapılmıştı ki bu kuşun **Karadeniz** kıyılarında tıpkı soyunu tüketmişti.

Askeri tersane boyunca bozuk bir yoldan, **Gâvurmeydanı**'na gidilir; limandan o kadar uzak değildir. Yeni **Erzurum** yolu da oradan başlar. Bir köşesinde bir cami, etrafında hanlar, kervansaraylar, bir **Fransız** ile bir **İtalyan**'ın işlettikleri bir otel vardır. Bu otel, beklendiğinden çok konforu olan bir levanten lokantadır. Konsoloshaneler, gemi acentaları, zengin **Rum** ve **Ermeni** tüccarların evleri de bu civardadır. Şehrin en temiz yeridir. Pazarları ve yortu günleri, **Trabzon**'un **Rumları** ve **Ermenileri** en güzel esvaplarını ve ziynetlerini orada teşhir ederler. Birkaç ağaç dikildikten sonra **Trabzon**'un **Champes - Elyés**'si olmuştur.

Bu meydanda bir kaç defa **iran**'dan yahut içerinin muhtelif yerlerinden gelen kervanları ilgi ile seyrettim. Binden fazla hayvan, ayaklarına köstek vurulmuş, yere uzatılan iplerin boyunca sıralanmışlardır. **Türk**, **İran**, **Kürt** yahut **Ermeni** katırcılar ve deveciler birine bağırarak, öbürünü döverek, kayışlarını sıkarak, yahut semerlerini çıkararak, merkebin boyuna arpa torbasını geçirerek, yahut bir devenin önüne bir kucak saman boşaltarak hayvanlarının etrafında gidip geliyorlar.

Bu hayvanlardan çoğuna rengârenk işlemeli örtüler örtülmüştü. Takımları, püsküller, deniz hayvanları kabuğu ile yapılmış örgülerle süslenmişti. Hemen hepsinin boynundan göğüslerine çanlar, çıngıraklar sallanıyordu.

Trabzon, deniz kenarı üzerine anfiteatr şeklinde kurulmuştur. Denizden görünüşü çok güzeldir. Deniz kenarında parlak renkleri ile pitoresk evler sıralanır. Arkalarında portakal ve zeytin ağaçları arasında yarı saklanmış diğer yapılar görünür. Yer yer, yeşillikler arasından zarif mermer sütunlara benzeyen minareler yükselir. Gülen ve iç açan bu tablo ile eski **Trabzon** kalesi yıkıntılarının sert çizgisi bir tezat oluşturur.

Doğuda **Boztepe** dağı, deniz tarafı yardır, şehre doğru hafif eyimli bir sırt verir. Bu sırtta bir kadınlar manastırı vardır. Eski bir anıtın bakayası görülür ki **Komnenler**in sarayından kalmışmış.

Türk Trabzon kale içidir. Şehrin batısına kalmışmış. Kale duvarlarında otlar ve ağaçlar bereketle fışkırmıştı. **Hıristiyan** mahallesi, evlerinin mimarî güzelliği bakımından ilgi çekici değildir. Yalnız **Trabzon**'un başlıca çarşısı **Hıristiyan** mahallesindedir. Bu çarşıya ilk girişimde, görmeyi umduğum doğu ticaret eşyası bakımından pek fakir olduğunu görerek şaşırdım. Evvelâ **Avusturya** ve **İsviçre** pamuklularından, çuhalarından ve oyuncaklarından başka birşey bulamadım. Bu pazarın gizli hazinelerini bir çok gezintilerimde yavaş yavaş keşfettim.

İran'ın, **Horasan**'ın ve **İzmir**'in en güzel halılarından, **Halep**'in, **Diyarbakır**'ın ve **Bursa**'nın en güzel kumaşlarından, en ince ve nefis telkârî işlere, çok pahalı değerli taşlara, antika silâhlara, eski devirlerden kalmış paralara varıncaya kadar, ne istenilirse bu çarşıda vardır. Fakat **Bitpazarı**'nın küçük loş dükkânlarını ve dar sokaklarını aramasını bilmelidir. **Bitpazarı**'nda dolaşan tellallar satılan eşyanın son fiyatını bağırırlar.

Başıboş, haylaz bir adam için bu pazar ne güzel bir yerdir. Orada ahşap bir dükkâncığın içinde, dükkân sahibinin hiçbir zaman bana ikramını unutmadığı bir nargile ile bir fincan kahvenin arasında ne kadar iyi vakitler geçirdim.

Anadolu'nun çeşitli ırklardan tüccarları arasındaki kişilik farkları pek canlı olarak görülür.

Türk, ciddî ve sessiz, çubuğunu içerek müşterisini bekler. Müşteri alacağı şeyi elinde evirip çevirdikten sonra değerini sorar. Dükkâncının ağzından bir rakam düşer. Artık pazarlık etmek yararsızdır. Bütün sözlerin cevabı, dükkâncının

aşağıdan yukarı bir baş hareketidir. bu harekete, dilin damağa çarpmasından çıkan bir ses eklenir.

Rum ile **Ermeni** tamamen başkadır. Müşteriye seslenirler. Giysisinden tutup çekerler. Bir lâf sağnağına tutarlar. Ona en yumuşak kelimelerle hitap ederler. **"Kardeşim"** derler. **"Ruhum, dostum"** derler. Ve gösterdikleri malın iki misli değerini isterler. Bununla beraber **Ermeni** tüccar **Rum**'dan daha ağır ve namusludur.

Trabzon'da pek çok olan **İranlı** bezirgânlara gelince: İçlerindebazıları **Türkler**'in meziyetleri ile **Hıristiyanlar**'ın hilekârlıklarını birleştirmiştir. Kişilikleri uysal, tavır ve hareketleri sevimli, dudaklarının üstünde her zaman gülümseme vardır.

cevizlik

Kıyı boyundaki kasaba ve köylerden gelen kayık ve sandallar her çeşit yüklerini, **Cenevizliler**'den kaldığı söylenilen kısa bir rıhtım yıkıntısı üzerine çıkarır. **Pulathane** ve **Sürmene**'den meyva, sebze, kereste ve hububat gelir. **Trabzon**'da pek çok yapılan kaba çanak çömlek ve kiremit yüklü kayık ve sandallar da bu kasaba ve köylere doğru yola çıkar. Bir takım kayıklara da köylüler dolar ki, çeşit çeşit giysileri, bu deniz tablosuna başka bir tatlılık verir.

Trabzon pazarına inen dağlılar sürülerinin ürünlerini, bahçelerinin meyvalarını ve içinde oturdukları ormanların ağaçlarını getirirler. Bunları omuzlarında getirirler, yalnız çok ağırları atlara, öküz veya manda arabalarına yüklenir. Bu ürünleri genellikle kumaş, silâh veya pek gerekli eşyalarla değişirler.

Trabzonlu Rum kadınlar

Bütün bu manzaraların en ilginci eşeklerden, atlardan ve develerden oluşan uzun kervanın içerlerden gelmesi ve büyük bir hana, yahut **Avrupalı** bir bezirgânın mağazasına, örneğin yüzlerce balya pamuğu indirmesidir. Bu sahnenin gürültüsü tasvir edilemez. Sürücülerin çığlığı, yolcuların seslerine karışır. Pek çeşitli doğu elbiselerini görebileceğimiz bu kalabalığın içinde çocuklar, yarı çıplak, dilenciler sayısızdır. Köpekler, **İstanbul**'daki kadar çoktur.

Trabzon'da dönüp dolaşıp çıkılan yer pazardır. Bu kötü tahta baraka gibi dükkânlardan uzaklaşılmaz. Bu dükkânların ortasından bir dere akar.

Burası meyva pazarıdır; geçenlerin ayağına kadar serilmiş meyvalar, renklerle oynayan bir ressamın paletindeki renkler kadar zengindir. Az ötede nalbantlar vardır. Biraz daha ötede kuyumcular, kirli ve kara küçük bir dükkânın içinde diz çökmüş, küçücük şaheserler yapıyorlar. Kuyumculardan çıkınca, genellikle **Ermeni** olan terzilere giriliyor. Bir camekânın arkasında, çeşitli tatlı renklerde ipekli, kadife ve çuha giysileri işliyorlar ve dikiyorlar. Şekerciler, lokumcular, kavurmacılar ve diğer yiyecek satıcılar da çok; fakat çarşının en dikkate değer kısmı arabacılar, saraçlar, kunduracılar, çizmeciler ve bakırcılardır. Kahveler, bütün doğu kahvelerinin aynıdır. Büyük bir salonun etrafında üzeri kilim ile döşenmiş peykeler çevrilmiştir. Bunların üzerinde nargile tiryakileri kahvelerini içerler. Kahveci genellikle aynı zamanda berberdir. Müşterileri, kahve içerek ve konuşarak sıralarını beklerler.

Trabzon'un kırk bin nüfusu vardır. **Trabzon Türkleri**'nin büyük bir kısmı tüccar ve balıkçıdır. **Trabzon**'da tüccar ve işçi olarak **İranlılar** da vardır; ince dudakları, her arzuya yatkın derecede tabiatları ve çıkarlarını bilmeleri sayesinde kısa bir zamanda servet sahibi olurlar. **Osmanlı** memleketlerinde **Avrupalılar**'la aynı derecede kapitülâsyonlardan yararlanmaktadırlar. **Trabzon Ermenileri**'ne gelince; **Gregoryen** ve **Katolik** mezheplerine salık olmak üzere ikiye ayrılmışlardır. Aile hayatları geleneklere göre düzenlenmiştir. Çocuklar babalarının önünde asla oturamazlar, kızlar, yemekte sofraya hizmet ederler. Mezhep ayrılıkları aralarında mücadeleyi eksik etmez.

Giysilerine gelince, çapraz bir yelek, üstüne kısa bir ceket giyerler; bellerine geniş bir ipek kuşak sararlar. Pantolonları geniş, şişik ve ayak bileklerine kadardır. Genellikle başlarına fes giyerler. Üzerine ipekli veya âdi bir yemeni sararlar. **Trabzon Rumları** ki, **Ermeniler** gibi devletin reâyâ

diye anılan teb'alarıdır. **Babıâli**'den ziyade **Rusya**'ya karşı bir bağlılık, sevgi göstermektedirler.

Onları bu tercihe sevkeden mantığı anlamak kolay değildir. Bence efendinin değişmesi zararlarına olacak.

Din ve politika sorunlarına fazla düşkündürler. Babalarının giysilerini saklamamışlardır. Çoğu **alafranga** giyiniyorlar.

Evlerinin dışında bütün **Trabzon** kadınları çarşafa bürünürler, hangi ulustan ve hangi dinden oldukları ayırt edilemez. Bazıları yüzlerini siyah bir peçe ile örterler. Zenginler beyaz üzerine geniş menekşe kafesli ipekli çarşaf, fakirler küçük beyaz ve mavi kafesli bez çarşaf giyerler.

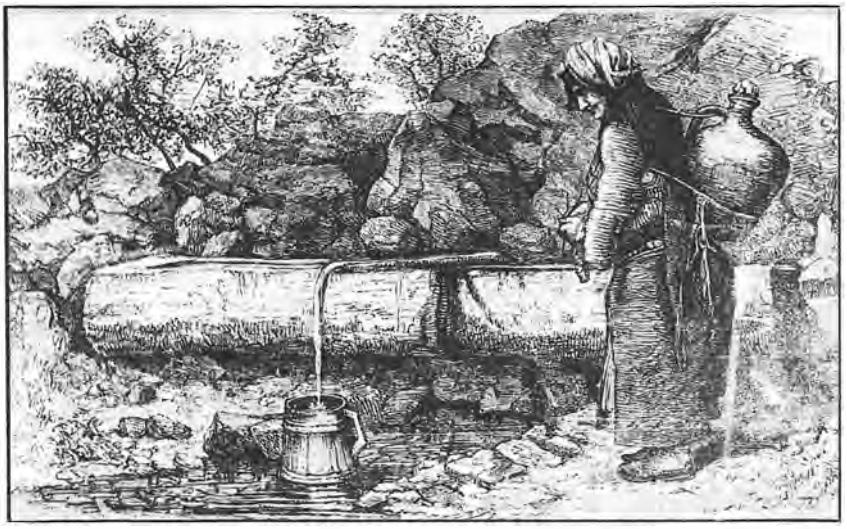

Bir pınar

Trabzon'un çamurlu sokaklarında dolaşabilmek için kadınlar papuçlarının altına ayrıca on santim yüksekliğinde nalın giyerler.

Evlerinde kadınların giysileri pek lâtiftir. Bir kadın veya genç kızın serveti, saç ve boyun altınlarıyla sayılır. Bazı **Ermeni** kadınlarının ziynet altınları arasında fevkalâde değerli eski zaman paraları buldum.

Trabzon'da az kaldım. **Fransız** konsolosu **M. Derché**'nin aracılığıyla **Trabzon Valisi Muhlis Paşa**'dan param ile beygir ve yiyecek sağlaması için kaymakam, müdür ve muhtarlara hitaben bir **buyruldu** aldım.

Hareketimden bir gün evvel, paşa, kendi muhafız zaptiyelerinden birini korumama memur edip göndermişti. Bu, **Karadeniz** yalısı halkından iri yarı bir adamdı.

Biri kendime, biri de uşağımla eşyalarım için iki at kiraladım. Uşağım bir delikanlıydı.

Güzel bir sabah, **Trabzon**'dan altı saatlik yerde, sel yatağı ile **Değirmendere**'nin birleştiği bir noktada, küçük bir kasaba olan **Cevizlik**'e doğru yola çıktım.

Yolda **Trabzon**'a gelen bir çok köylülere rastladık.

Erkekler genellikle beyaz yahut kahve rengi, gayet kaba yünlü giysi giyerler. Başlarında fes, sarık, başlık yahut koyun derisinden kalpak var. Köylü kadınlar da mavi beyaz kafesli pamuklu çarşaf giyiyorlar.

Kadınlar genellikle ağır yükleri sırtlanarak yürürlerken, kocaları önlerinde veya artlarında bir çorap yahut tozluk örerek gidiyorlar. Bu kaba haşin dağlıların, kuşaklarında bir hançer ve omuzlarında tüfek, çorap örmeleri garip bir manzaradır. Erkekler, iriyarı ve sağlam yapılı, yüzleri düzgün ve güzel; kadınlar ise aksi, yüzünü görebildiklerimin içinde güzel bulamadım.

Trabzon'dan **Erzurum** yolu ile çıkmıştık ki **Zeytinlik mahallesi**'nden geçer; bu mahalle, **Boztepe** eteğinde ve deniz kıyısındadır; sonra **Değirmendere** vadisine girer. Bu dere pek lâtif bir vadiden çıkarak **Trabzon**'dan bir kilometre uzakta denize dökülür. **Zaptiye Hüseyin**, **Trabzon**'dan üç saat uzaklıkta **Mühürcü** köyünde iki yıl evvel burada işçi tarafından **Müsyü Baltazar** adında bir **Fransız** mühendisi ile on beş yaşındaki oğlunun öldürüldüğü evi gösterdi. Ağır surette ittiham edilen katiller hâlâ **Trabzon** mahpushanesindeydi. Yargılama daha bitmemişti.

Mühürcü'den az ötede **Mataracı** denilen yerde, **Değirmendere** vadisi daralıyor, dere üzerinde birçok ahşap değirmenler görülüyordu. Pek ilkel olan bu değirmenlerde çok kaba bir un öğütülüyor.

Bütün doğu yollarında olduğu gibi, bu yolda da ya ağaç bir oluktan ibaret, yahut taştan yapılmış bir çok çeşmeler var. Bunları hükûmet yaptırtmamıştır. Sahipleri, halk arasından dindar ve şefkatli insanlardır. Suyu pek lezzetli olan dağ çeşmeleri ise dikkate değer bir biçimde yapılmıştır; içi oyulmuş kocaman bir ağaç gövdesinden oluşan yalaklarda hayvanlar, sürüler sulanır.

Cevizlik kasabasında hanlar, kervanlara gerekli her şey bulunan dükkânlar var; **Cevizlik**, **Trabzon**'dan kalkan kervanın çoğunlukla ilk konak yeridir. Vadinin iki yanı yeşilliklere gömülmüş, ulu ceviz ağaçları, semte adını vermiş. Ceviz ağaçlarının yanında kızılağaçlar var. Yukarıdaki yamaçlarda meşeler, akgürgenler var. **Cevizlik**'te yol inşaatı sırasında yapılmış bir evceğize yerleştim. Havalar tekrar bozdu, çabuk açılamayacak gibi görünüyordu. Bir hafta sonra **Trabzon**'a dönmeye

karar verdim.

Ormanlarda hâlâ kuşlar ötüşüyor. Menekşeler, buhurumeryemler çiçek açmışlardı. Yaban fıstıkları ve birçok meyva ağaçlarının tomurcukları açmıştı. Yağmur ve rüzgârlardan pek nadir olarak ara bulup da ayağımı dışarı attığım zamanlar çok ilgi çekici bitkiler ve böcekler topladım.

Trabzon'a döndüğümde, daha yumuşak bir mevsimi bekleyerek şehir civarındaki kırlarda gezindim ve avlandım.

Trabzon'un bayram yeri **Kabak Meydanı** denilen yerde kurulur. Eski bir mezarlığın mezar taşları ve türbelerin etrafında uzanan çayırlarda atlılar at koşturup cirit atıyorlar. Bayram günleri, burası kahveciler ve lokumcular, sahlepcilerle dolar. Burada **İranlılar**'ın da çayını belirtmeliyim. Bir kaç para karşılığı bir bardak çay içiliyor. Çeşitli baharat karıştırılarak hazırlanan bu çay, gerçekten pek latif bir şey.

karaçukur

Mayısın birinci günü havalar açtı. Ayın on ikisinde **Karaçukur**'a gitmek üzere **Trabzon**'dan ayrıldım.

Karaçukur, **Balâhor** yaylasından inen ve **Tirebolu** civarında **Karadeniz**'e dökülen **Harşıt** suyu üzerinde küçük bir kasabadır. **Harşit** suyunun bir adı da **Tirebolu** suyudur.

İnce marangozlukta pek makbul olan urlu ceviz kütükleri arayan bir kütükçü, **Karaçukur**'da büyük ormanlar, güzel çayırlar ve çiçeklerle kaplı yaylalar bulunduğunu söylemişti. Doğa bilimi ile uğraşan bir gezginin kendinden geçmesi için bu kadarcık söz yeterlidir. Dört kütükçü ile yola çıktım. Bir yatak ve bazı gerekli eşya ile yükümü ve uşağımı iki at ile önden yollamıştım.

Bu sefer zaptiye **Hüseyin Ağa**'nın himayesinden kurtulmuştum. Bu adam sabahtan akşama kadar kahvemi ve tütünümü içerdi. Şahsım ile atlarım üzerindeki himayesi de konağımızdan dışarıya çıkmamamı, belki beni takip etmek zorunda kalacağından, kırlarda doyaşmamamı tavsiyeden ibaret kalırdı. Kendisine hiçbir şey yapmadığını anlattığım zaman da, haylâz herif **Cevizlik** pazarından bir saz almış, bu sefer de bu saz ile türkü söylemeye başlamıştı. Bu musıkî benim için bir işkence idi.

Trabzon'dan öğleyin çıktık, **Cevizlik**'te akşamı ettik, yol arkadaşlarımızdan biri bize elli yumurta kırarak bir pastırmalı yumurta pişirdi.

Dört kütükçü ilgi çeken tiplerdi. Gözü pek adamlardı. Altlarında güzel atlar vardı. Birkaç çamaşırdan başka yükleri yoktu. Geçen yıl içlerinden ikisinin **Van Gölü** kenarında, **Doğu Anadolu**'nun pek az tanınmış dağlarında buldukları urlu ceviz kütüklerini almaya gidiyorlardı. Ağaçları kesmek, üçyüzden bin kiloya kadar gelen kütükleri nakletmek çetin bir iş olsa gerek, fakat bizim kütükçülerde en ufak bir kuşku görünmüyordu. Haritaları yoktu. Haritayı kullanmasını da bilmiyorlardı. İçlerinden biri, anlamaya uğraşacağını söyleyerek haritalarımdan bir tanesini kendisine vermemi rica etti.

Ertesi gün erkenden yola çıktık. Öğleye doğru **Yerköprü**'ye geldik. **Değirmendere** burada artık küçük bir sel olmuştur. Bu yörede bir çok ılıcalar var, çoğu demirli.

Yerköprü'de uşağı geride bırakmak zorunda kaldım. Zira yükümü buraya kadar getiren katırcılar buradan **Trabzon**'a dönmüşlerdi. Arzusuna göre hayvan kiralamanın bu kadar zor olduğu bir memlekette beygir sahibi olmamak elim bir iştir.

Kabak meydanı

Öğleden sonra **Zigana** dağına tırmanmaya başladık. Yol, çok kötü, yer yer oyulmuş, dar, keçi yolundan farksız, dik yamaçta kıvrım kıvrım çıkıyor, kenarı dipsiz uçurum.

Zigana'da bitkiler pek muhteşem, kızılağaçlar, çamlar, akgürgenler burada boy atmışlar, bir ulu ağaçlar olmuşlar, ayaklarında menekşe renkli çiçek

demetleri ile **'rododendron'lar** örüşmüş, uzakta, ötede beride fındık, yaban fıstıkları yapraklarını donatmaya başlamışlar.

Tepeye yaklaştıkça eriyen karlar ve yağmurdan arazinin çöküntüsünü önlemek için yolun kenarında sık sık ağaç korkuluklar sıralanmış. Kervan hayvanları, ki ayaklarını baştaki hayvanın ayağını bastığı yere basarlar, su ve çamur dolu derin çukurlar kazmış, yolculuğumuzu çok güçleştiriyor, tehlikeler oluşturuyordu.

Haydut Kuçuroğlu Hüseyin

Burada birkaç yüz metre uzaklıkta, vadilerin dibinde kar bulduk ve yüzlerce yük hayvanı cesedi gördük, et yiyici kuşlar tarafından yarı paralanmış bir haldeydiler, yaylanın ortasında bekçiler hanlarını bulduk. **Erzurum** yolunun geçeceği yerleri saptayan **Fransız** mühendisleri bu hanlara iri harflerle can sıkıntısından, yahut garip bir duygu ile **Paris**'in en meşhur otellerinin adlarını yazmışlardı.

Sonunda yolun en yüksek noktasına ulaştık. Deniz yüzeyinden iki bin yirmi beş metre yüksekteydik. Konakladığımız sırada bir tane paçalı kartal vurdum. Az bulunur ilgi çekici bir kuştur. Buradan oldukça uzak bir alanın görünmesi lâzımdı. Fakat yoğun bir bulut tabakası, ayaklarımızın altında, dalgaları kabarcıklı bir deniz gibiydi. Ancak birkaç dağın tepelerini görüyorduk.

Güney yamacı hemen tamamen çıplaktı. Arkadaşlarımdan biri maden işletmek için burada ormanların tamamen yok edilmiş olduğunu söyledi.

İniş de çıkış kadar tehlikeli idi. Atlarımızdan inmek yaya gitmek lâzım geldi. Yüz elli, yüz yirmi kilo ağırlığında yük taşıyan beygir ve katırların ne kadar güçlük çekecekleri düşlenebilir.

Akşam, on iki saat yürüdükten sonra, bir **İranlı** tüccar kafilesi ile küçük bir vadinin dibinde bazı hanlar bulduk. Bir **Ermeni** tarafından tutulan bir hana indik. Gezginlere mümkün olduğu kadar **Türk** hanlarına inmeye gayret etmelerini salık vermek bir görevdir. Onlar **Hıristiyanlar**'dan daha konuksever ve çok namusludur.

Ertesi gün, hareket edeceğimiz saat bizim **Hıristiyan** hancı giderimizin altı katı fazlasını istedi. Onun yarısını verdiğimiz zaman da bir çocuk gibi ağlamaya başladı.

O gün **Ardasa**'ya vardık. Kütükçüler burada benden ayrıldılar. Bu cesur ve neşeli arkadaşları arkamda bırakırken yüreğimin ezildiğini duydum. **Ardasa**, hanlar ve dükkânlardan oluşan küçük bir kasabadır. **Harşit** çayı kenarında pitoresk bir şekilde kurulmuş. Kasabaya yüksek bir kaya hakim olmuş, üzerinde bir kalenin yıkıntıları görünüyor.

Bir gün uşağımı ve yüklerimi bekledim. Sonunda bir kervanın peşi sıra geldiler. Mayısın on beşinde **Ardasa**'dan yedi saat ötede **Karaçukur**'a gittim. Gayet dar olan yol, dağların böğrünü takip ediyor. **Harşit** çayı vadisi gayet derin, üzerinde kötü yapılmış fakat pitoresk iki köprüden geçtik.

Üç saatlik yürüyüşten sonra bir vahaya benzeyen bir köyden geçtik. Dönemeçlerden, yokuşlardan, inişlerden sonra bir ikinci köyün önünden geçtik, sonra bir üçüncüsünün... Ve sonunda geniş bir dağ boğazının ağzında **karaçukur**'u gördüm.

Adamlar yüklerimi çözerken çocuklar koşuştular. Onlarla beraber kadınlar da üşüştü. Burası bir **Müslüman** köyü olmasına rağmen kadınların örtüsü yoktu.

Çocuklar yarı çıplak, hatta içlerinden bazıları çırılçıplaktı. beni ürkek gözlerle süzüyorlardı. Soğuktan öyle titreşiyorlardı ki insanın onlara bakarken yüreği sızlıyordu. Yalnız süt ve unlu şeylerle beslenen çocuklar gibi hepsi göbekliydi.

Bana birçok kulübeler gösterdiler. Fakat pisliklerinden eşiklerini bile aşamadım.

Yüz adım ilerde bir kulübe gördüm. Ambar olduğunu söylediler. Uşağım ile hayvanların içinde kalabileceklerini, kendimin de çadırımı saçağının altına kurabileceğimi gördüm... Ayrıca, yer de

muhteşem idi. Ayaklarımın altında, köy, hafif eğimli bir yamaçta seriliyordu. Üzerinde, yamaçları koyu ormanlarla kaplı dağlar yükseliyordu. Bir tarafta ufkumu üzerleri hâlâ karlı **Şaphane** ve **Gümüşhane** dağları kaplıyordu. Kadınlı, erkekli elli köylünün ortasında yerleştim. Fakat zaptiyem **Mehmet** hariç, bana yardım için eşyalarıma parmaklarını bile sürmediler. Bu adamların içinden ne geçtiğini bilmiyorum. İlk andaki karşılamaları gayet ilgisizdi. Bir hayli sözden sonra kendimiz ve hayvanlarımız için azıcık bir yiyecek sağladım.

Ertesi sabah çadırımın perdesini açtığım vakit kalın ve yağmurlu bir sisin vadinin derinliklerinden yükselerek dağı sarmaya başladığını gördüm. Çadırımdan çıkmak avlanmak olanaksızdı.

Dünkü köylüler toplu olarak geldiler. İnanılmaz bir ciddiyetsizlikle önem vermezlikle ocak başındaki yerime kuruldular. Sonra bana selâm bile vermeden aralarında konuşmaya başladılar. Benimle ilgilenmiyorlarmış gibi, hatta ben orada hiç yokmuşum gibi görünüyorlardı.

Kılavuzumuzun yardımı ile o mıntıka hayvanları hakkında bazı bilgiler almak istedim. Avcılar bana yaban keçisi, geyik ve ayı vadettiler. Kendilerini teşvik için azıcık barut hediye ettim.

Aynı zamanda okulun öğretmeni olan imam, belki içlerinde okumasını bilen tek adam, **Trabzon Paşası**'nın bana verdiği buyurulduğu görmeye geldi.

Evvelâ kâğıdın içeriğini anlayamadı. Fakat bir süre sökmeye çalıştıktan sonra anlamını anlar gibi oldu. Hemen **"benim gibi bir adamın bir kuş gibi açıkta yatamayacağını"** söyleyerek, bana daha iyi bir yer bulmak istedi. Kendisinden beni sadece rahat bırakmasını istedim.

İlk gün böyle geçti. Ertesi gün, güneş, yalnız tepelerini yaldızladığı dağları aştıktan sonra yeni zaptiyem ile beraber çıktım, bütün gün, bazan çam ağaçlarının örüşmüş dalları altında, bazan çayırların ortasında böcek ve bitki aramaya koyuldum. Az bulunur, değerli ve bol bir yük ile döndüm. Bana elinde bazan bir çiçek, bazan da bir **coléoplere** ile dönen bu iriyarı yeni jandarmanın gayretini belirtmeliyim.

Birçok günler böyle faydalı ve zevkli olarak geçti. Köyün çocukları, benimle canciğer oluvermişlerdi, buldukları bütün hayvanları bana getiriyorlardı. Gayretlerinin karşılığı da benim meteliklerim oluyordu.

Memleket maden bakımından çok zengin. Köy kenarında bana birçok terkedilmiş bakır madenleri gösterdiler. Dağın tepesinde, toprak yüzünde muazzam mıknatıslı demir örnekleri gördüm. Fakat vaktiyle işletildiğine dair hiç bir iz bulamadım. ●

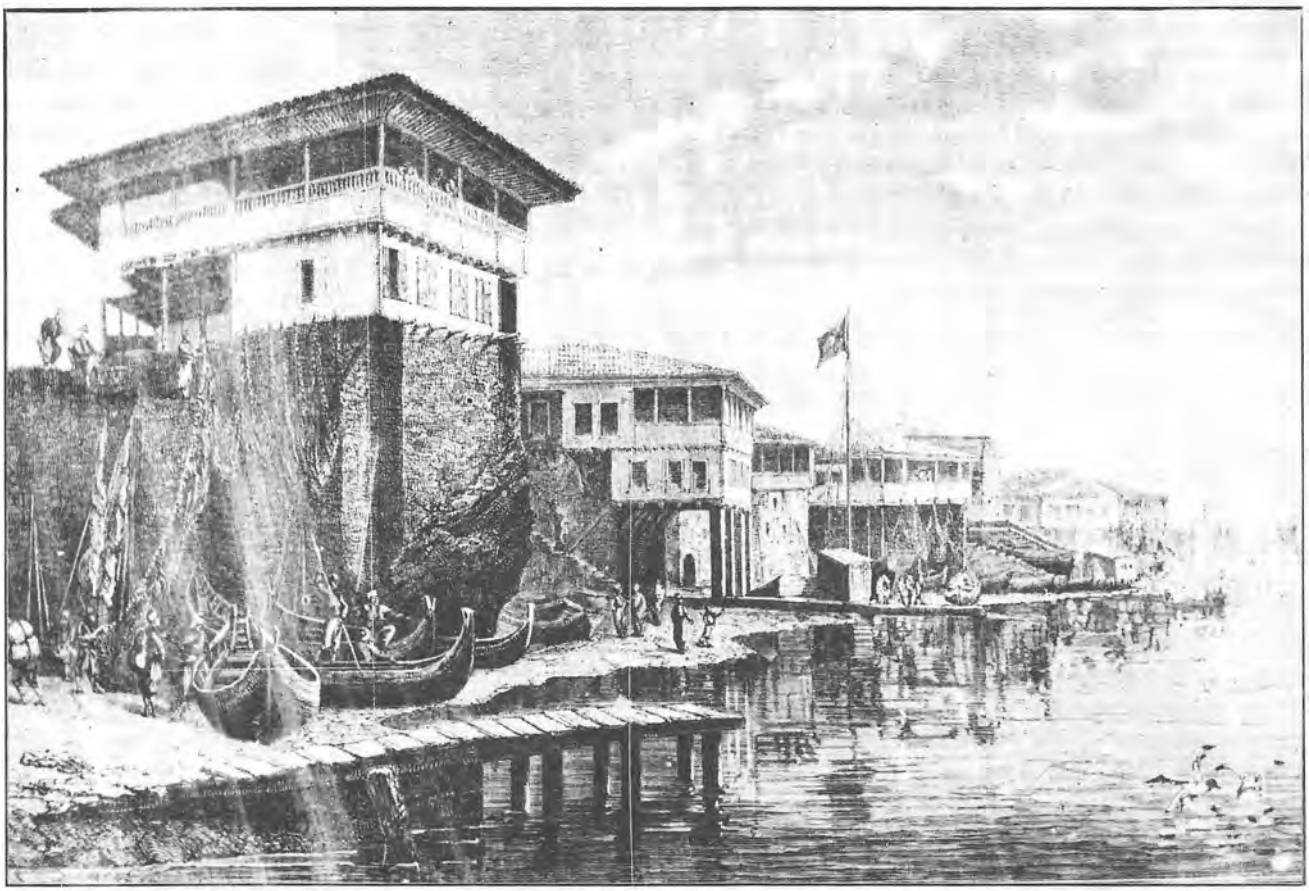

Trabzon

"patlıcan fidelerine muska"ya da dokuz kitabın üzerindeki olumlu görüntüler

● **Ayhan HÜNALP**

31 yıl süreyle yargıç adaylığı, savcılık. Günümüze kadar avukat olarak hukukçuluğa devam. Çizgisinden, devrimcilikten, efendilikten sapmadan dürüst, bilinçli bir aydın olmak. Sapına kadar yurtseverlik. Basılı 14, basılacak 11 kitap. Anaların aksütü gibi hakedilmiş 4 ödül. Kimdir bütün bunların toplanmasıyla varılan, güncel olmayan Atatürkçe, bir başka deyimle de gardrop Atatürkçüsü olmayan? Süreniz on saniye de olsa bir çırpıda cevabını isterim. **"İsmet Karadayı mı dediniz?". "Tamam doğru cevap, bildiniz."** Buna bir de dip not ekleyebilirsiniz, **"Ayhan Hünalp'ın 30 yıllık sanat arkadaşı, siper arkadaşı, yol arkadaşı, silâh arkadaşı."**.

İsmet Kemal Karadayı anılar demetinde, denemelerinde, köşe yazılarında sergilediği gözlemleriyle, babayiğitçe çıkışlarıyla, vurgulamalarıyla gıllığışsız yaklaşımlarıyla çağımıza tanıklık ediyor. Biz 1940 kuşağının yitik ozanları, acılı sanatçıları, müteferrikaların, nezarethanelerin, ayakkokulu koğuşların müdavimleri; çektiklerimizle, çekeceklerimizle sergileniyoruz. Tiyatroda **Ferhan Şensoy** dil yönünden neyse, **Karadayı** da düzyazıda odur. **Nurullah Ataç** gibi kelimeler üretmekten, büyük bir özveriyle uygulamaktan sınırsız zevk alır. Gecekondu gibi bir evin geçim sıkıntılarını 8 kardeşle omuzlayışını büyük bir erdemle, onurla anlatır. Hiç kuşkusuz bununla da büyür. Hürriyet'teyken yaptığım bir röportajda **Türkân Şoray** da, **"Ayhan biz çok fakirdik, okula giderken mantom olmadığı için göğüslükle ıslanıp hastalanmamı, annem sırtıma koyduğu Hürriyet gazeteleriyle önlerdi"** demişti. Bu anımı 50 yıllık gazetecilik hayatımın en önemli kilometre taşı olarak daima hatırlarım. İçinde omzunda mermi taşıyan Türk kadınlı eski yirmibeş kuruşlukları **"namahrem"** sayan imamlardan Kulaksızdaki mezarını ve taşını hazırlatan aziz dost **Cemal Süreya**'ya kadar bir yığın roman bulacaksınız. 177 sayfalık bir başucu kaynak kitabı.

* * *

Ahmet Ada'nın iki şiir kitabı gözüme gözüme bizi unutma diyip duruyor. Basılı 6 kitabından son ikisi, **"Vakit Yok Hüzünlenmeğe"** ve **"Günyenisi Lirikler"**. Yalanlara akar şehir bana hüznün eskisi kalır. Uzun yıllardan geldim yollar çakırkeyifti. Bir gramafon çiçeği seni okudu seni öğretti. Ömrüm eskimez hiçbir şeyle. Dönüp bakarım ah kalbim açılır nilü-ferlere. Su kuşları kaldırır cesedimi, eşkâlim düşer cinnete. Bak işte geçti yine içim den sünbül yeleli bir at. Vakit yoktu açık denizleri özlemeye. Vivaldi dinliyordum bir bahçede yazdı / Seziyorsun üstelik bir vapur bekler gibi yaşadığımı. Atlar ki umudun dolu dizgin duruşuydu. Nerede bir güzel mısra olduysa şiir vurgunları ona koştu. Çağımızda güzel de öylesine azaldı ki...

* * *

"Kadın Korkusu" Duran Yılmaz'ın öykülerinden oluşuyor. Çok yalın gözlemler vurucu bir üslüpla sergilenmiş. İlk kitabı **"Yörük Hikâyeleri"**nden sonra kendini biraz daha da aşmış, yenilemiş. Anarşi ortamının özeleştirisini yaparken acılı ya da yitik bir kuşağın dramını sergilemiş. **"İlk Maaş"** kardeşi kardeşe vurduranlara indirilmiş bir tokat. Ölçüsü kaçmayan bir duygusallık, bilinçli bir vatanseverlikle birleşmiş.

* * *

"Bir Resimaltı" da çağımıza tanıklık eden yapıtlardan. **Prof. Gencay Gürsoy**'u bu yönden kutlarım. Çilekeş öğretim görevlilerinden. Sıkıyönetim yasasıyla görevinden uzaklaştırılıp, Danıştay kararıyla görevine dönenlerden. Gerçekçi bir yöntemle Sosyalizmden Kapitalizme dek, tüm ideolojileri çok güzel sergileyerek eleştirmiş. Bir başucu kitabı.

* * *

"Kanıma Güller Seren"de **Dinçer Sezgin** günden güne yozlaşan şiir dünyamıza anlamlı, geniş kapsamlı mısralar sergiliyor. Avucunuzdaki çizgilere bir bakın, belki sessiz bir ozan geçiyordur oradan, öğle namazında kılınan bir hüzzam mıdır **Üsküdar**, nerene baksam çıkmaz sokak, sarışın bir gemi demirlemiş maviliklerimin en tehna yerine, anadolu güzellerinin ellerindeki sızı acıtmıyorsa yüreğini, haklı görüyor musun ellerini?

* * *

Ece Aykız "Aşk Düşü"nde "Yalnızlık sahiplenmeden yüreğine geliyorum bekle Ilkyazla" diyerek çıkmış yola. Yeni dudaklar çizer sana sesim, sarılıp usulca eskimiş öpüşlerine, idama yargılı bir pazartesi sehpaya götürülür her çarşamba sabahı.

* * *

Erdoğan Alkan, "Bir rüzgâr gülüyüm ben" diyor. **"Elimde Güller ve Rüzgâr"** 7. şiir kitabı. Usta bir ozanın birbirinden güçlü şiirleriyle dolu. **"Yağmurun Bildirisi"**nde **"Gece Iptir güzelim / sevdam dağları deliptir / Asılmış avludaki ipiere çamaşırlar / Beklemek böyle ıslak / Dönsün diye su dökülür gidenlerin ardından / Gelip geçti mi onlar / Alnımızda bildiri / Dağılıyoruz karanlıklara"** Evet namluların ucunda arpacıklar hep nemlidir.

* * *

"Ansızın Güz" de **Bedrettin Aykın** altıncı kitabında ustalığını sergiliyor. **"Siz o gönüllü köle / Her sabah usanmadan / Yeniden silip pariatmaktan o durgun kirli denizi / Yazık unuttunuz kendinizi / Geceler de güzel görebilene / Temizler ayışığı kirlerimizi / Çocuklar dersimiz gülbilgisi / Açmıyorsa artık o çiçek bükülür bilekleri dirençin / Akmıyorsa içinizde o ırmak / Ansızın akşam olur / Yolcusuz bir** eski **yorgun yol / Hiçbir yere götürmeyen / Sürülmüş sınır dışı edilmişsin / Gizlice girmeyi deniyorsun/ Gecenin bir yerinde yurduna / Gün gelir aşılır bu uzun gözaltı / Karşıcı çıksam sürgünden dönenlere / Kuşlar uçurdum kaç kez göklerine / Bekledim yangın yerlerimde seni / Özgürlükleriniz bayım lütfen / Ceza yazmak zorundayım size / karanfil takmak suçundan yakanıza / Yasak size düş görmek yıldızlara bakmak / Bir yanlızlığı yaşıyorduk / kanayan bir yalnızlığı"**

İşte size Broy yayınlarından bir yığın kitap. Gönül zenginliği bir işe yaramıyor gayrı. Yeter ki cüzdanınız zengin olsun... Gazeteydi, sinemaydı, tiyatroydu, kitaptı, sigaraydı, dolmuştu, vergiydi derken tüm dar gelirliler, yolu hepten şaşırdı. Artık yöneticiler apartmanlardan aidatlara ek olarak açıktan herkesten onbinlira toplayarak her ay 7 - 8 kitap almalı. Dönüşümlü olarak herkes böylece çok kitabı az para karşılığında okumanın yolunu bulmuş olur. Söylemesi **"Ayhan Baba"**dan, gerisini siz getirin artık. ●

limnidi ateşinden bugüne; ya da ateşli bir sorgulama...

● Tamer ÖNCÜL

Tarihin - karanlıkta kalmış tarihimizin - dehlizlerinden uzanıp bakıyorsunuz, beyaz aydınlıkta bir gemi... Bir Minos, Mycen ya da bir Venedik gemisi; belki de bir Arap gemisidir... Ne farkeder... Biz onu karanlık dehlizlerden seyredebilmişiz ancak. Köpüklerle boğuşan Afrodit'i kurtarmaya gidiyordu; belki bir maden gemisi, ya da korsan gemisidir... Ne farkeder ki... Biz onun tarihin karanlık dehlizlerinden seyredebilmişiz yalnız...

Fikret Demirağ'ın son kitabı 'Limnidi Ateşinden Bugüne' yi elime alır almaz, kafamda canlanan ilk düşünceler bunlar. Simsiyah bir kapak içinde küçücük, aydınlık bir karecikte yüzen bir gemi... Aşık Mene'nin, onlarcası içersinden, binbir titizlikle, tartışmayla seçip o küçücük aydınlığa saldığı gemi...

Kitabın ismi, sanki geminin akıttığı (ya da akmasına neden olduğu) kanlarla yazılmış. Kana bulanmış, alevler içinde bir ada ve onun destanı...

Fikret Demirağ kitap için değişik bir sıfat kullanmış: "Şiir-yazılar". Daha ilk sayfada okuyucuya iletilmeye çalışılan bir mesajdır bu. Kitaptaki metinlerin kimileri şiir olduğu kadar, kimileri de şiir dışıdır. Fikret Demirağ da kitabın başlarında önsöz niteliğinde yazdığı yazıda "Bu kitap, hem bir 'şiir kitabı' dır hem değildir; yola çıkılan niyet ve başvurulan yöntem doğrultusunda, eksileri, artılarıyla 'başka bir şey' dir." diye vurgular.

Kitap yoğun bir ilişkinin; Ozanla, yaşamıyla bütünleşen O'nun "Küçük Güneşli Anne Toprak"ının (ya da Acılı Yurdu'nun) tarihi arasında yoğunlaşan ilişkinin lirik söylemidir. Bu kitabın bütünüyle lirik söyleme bağlı kaldığı anlamına gelmese de, ozan (genel şiirinde olduğu gibi) bu kitapta da kendini (ya da kendi ile eşleştirdiği Kıbrıslı insanı) şiirin nesnesine katmış; lirik söylemi epikle yoğurarak kitaba destansı bir söylem de getirmiştir.

Kıbrıs'ın sekizbin küsür yıllık tarihini "şiirle 'hikaye' ettiğini" yazan F. Demirağ'ın epik bir destan yazmaktan çok; epik öğeleri kullanarak -ve bu tarihin nesnesi ile kendini bütünleştirerek- lirik söylemi seçtiğini söylemek daha yerinde olur.

"Dört ciltte bütünlenecek bir çalışmanın ilk kitabı" olan kitabın bu belirtilmemiş

"ACILI BİR YURT İÇİN" (I. Kitap) başlığıyla sunulan "Sunu" niteliğindeki yazıdan, aslında bu kitabın (I.Kitabın) isminin 'bu başlık' olması gerektiğini düşündüm. Bence bunun kapakta da yer alması gerekiyordu. F. Demirağ'ın nasıl düşündüğünü bilmiyorum ama; bundan sonraki (devam niteliğindeki) kitapların sayfa numaralandırılması da I. Kitap'ta kalınan sayfadan başlatılabilir.

F.Demirağ, yurdunu; onun tarihi ve insanını, giderek kendi kendini sorgulayan; anlamaya çalışan bir aydının duygu ve düşüncelerini dile getirmeyi hedeflediği bu çalışmada, hedefinin zorluğunu ve karmaşıklığını göğüsleyebilmek için değişik bir biçem, biçim ve söylemleri birarada kullanmış. İlk şiirlerde kullanılan söylem Kuran'ı çağrıştırır:

"n. Ama, esirgediği kadar da
bağışlamayandır hayat" (s.21)

Bir farkla, Kuran'da yüceltilen 'Tanrı'; F. Demirağın şiirinde ise 'İnsan' dır:

" a. O, ki insan'dır,
O'nun adıyla.
Dünyayı güzel edecek olanın adıyla
(başlarım şarkıma)" (s.19)
"b. Bu, O Kitap'tır ki, kin ve yalan yoktur." (s.19)

Bu sayfalardaki söylemin benzerlerini N. Hikmet'in "Kurtuluş Savaşı Destanı"nda da görürüz.

Ozan için "kutsal" bir kitaptır bu kitap; İncil gibi, Kuran gibi... Mistizmiyle, "yol göstericiliği" ile... Bazı sayfaların ve "tabletler"in çerçevelendirilmesi ve başka görsel yöntemlerle okuyucuya daha net ve çarpıcı bir biçimde taşınması amaçlanmıştır bu "kutsallığın". "Tablet I0" da açıkça sergilenir, bu düşünce...

Değişik 'kodlamalar', çerçevelendirilmiş metinler (Kur-an'da olduğu gibi), dörtlükler, üçlükler, büyük harf metinler, ikilik dizeler, düzyazı niteliğindeki şiirsel metinler, "Tabletler", parantez içi metinler, sayfa kodlamaları, düzyazılar sekizbin küsür yıllık tarihimizin karmaşasını aktarır okuyucuya...

Kitap içerik ve tema olarak ele alındığında, bunun bir "Biçimsel gösterişçilik" olmadığı kolayca anlaşılır.

Kitap tümüyle F. Demirağ'ın yaşam felsefesini, dünya görüşünü okuyucuya iletme (mesajlama) üzerine kurgulanmıştır. Bunun şiirsel söylemle başarılmasının zorluğu ortada. Anlatımcı dili kullanırken basitliğe düşme endişesi; kaba slogancılıktan kaçınma çabaları zaman zaman kendini hissettirse de, ozan bunlardan uzak kalmayı büyük oranda başarmıştır. Kitabın bu özelliğini "şiir yazılar" diye tanımlayarak açıklamaya çalışmış F. Demirağ. Gerçi, Bekir Azgın, kitap için yazdığı 'önsöz' de, "Birisinin çıkıp da 'bu şiir değil' diyeceğini sanmıyorum" (s.8) diyor. Ama, en başta da ozanın kendisinin bu konuda kesin yargı koyama-masını görmezden geliyor. Örneğin şu dizeleri şiirin neresine koyabilirsiniz:

"İngiliz İngiliz, kahpe İngiliz;
adamlar baştan aşağı medeniyet:
bizim Kıbrıslı güya dünya kumazı;
yalancıktan hastalık, işsizlik parası-
İngiliz hapın değil; herşeyi düşünmüş!
Biz, Leybör'e, değil, Taçer'e oy veririk!
Taçer'i bir miskinler sevmez, bir de
Camaikalı kokar araplar!
İngilizler kurnaz millet, Londra dersan
'bizim kızın kıçında üç yüz mumluk ampül yanar!'"
(s.l05)

Kendi içinde dilsel çelişkiler taşıyan bu "şiir"i son bölümlere yönelik düşüncelerimde tamamlayıcı bir öğe olması açısından seçtim.

Bekir Azgın'ın "şiir, günümüzde artık belli kurallara göre yazılmıyor." saptaması doğru olmakla birlikte,"Şair, önce şiirini yazar, ondan sonra kuramcılar kuralları koyar," saptaması tartışmalıdır. Şiirin kurallarını öncelikle o şiirin yaratıcısı belirlemelidir. Kendi şiirinin kurallarını bilmeyen; "ben böyle yazdım. Ey kuramcılar, gelin siz de bunun kurallarını saptayıp bir yerlere yerleştirin" diyen bir "şair"i şair sınıflandırmasına koymak bana ters gelir. Çünkü böyle birisi kendi şiirini dahi tanımayan birisidir.

'Giriş' şiiri, kitapta yapılacak tüm sorgulamanın özeti; çelişkilerin ve hatta kitabın yazılış nedenlerinin yanıtı ve gerekçesidir bir bakıma. 'Resmi Tarih' karşısında, kendi -gerçek- tarihini arayan bu 'acılı yurt'un oğlu (bu oğul şair kendisi olduğu kadar Kıbrıs insanıdır da. Sayfa 29'daki şiir'e bakınız), üstüne oturduğu taşın tarihini bile bilememenin ezikliğiyle, kendi geçmişini aramaktadır. "Lusignan taşı" kadar dilsiz bir toplumun üyesi olmanın biriktirdiği bir 'isyan' duygusu hissettirir kendini tüm kitap boyunca; ve bu nedenle yoğun bir sorgulama yansır şiire, soru dizeleriyle...

"Bir bilgelik değneği sokulmadı mı
bir zamanlar, bağrında bir yere?

...
Söyle bu kocamış, cahil oğluna,
nerde ağaç, yapraklanmız nerde?" (s.27)

'GİRİŞ-2 ve 3'te tarihsel sürecin ve çelişkilerin özetidir. Mitolojik tarihten günümüze dek uzanan bir arayış; bir 'resmi tarih' sorgulaması, ve (kendince) çıkış yolunun özeti...

"Bize bir 'insan kazıbilimcisi' gerek; herhalde gene kendimiz olmalıyız kendimizin 'kazıbilimcisi' !" (s.30)

F. Demirağ, Kıbrıslı şairlerce bolca kullanılan "yasemin, zeytin, mersin" gibi simgelerin yanında yeni ve 'zenginleştirilmiş' simgeler de kullanmış... Sıfat tamlamalarıyla yarattığı güzel imgelerle süslenmiş birçok şiirini: "dilsiz bir Lüsignan taşı" (s.27); "uslu gözlü eşekler" (s.30); "gönülçelen Afrodit" (s.28) bunlardan yalnızca birkaçı. Klasik simge ve imgelerini de bolca kullanmasına karşın; onları yeni bir söyleme sindirmeyi, yenilerinin arasında eritmeyi, büyük oranda başarmıştır ozan.

"GİRİŞ - 2" de (s.28-29) kendini yoğun bir biçimde gösteren Alaysılama (ironi) kitap boyunca gündemdedir. Karşıtların birarada sergilenmesi ile yaratılan "çatışmalar" da bu ironi'yi besleyici nitelikte kullanılmış.

Birinci Bölüm diyebileceğimiz "Tarih Öncesinden İlkçağ'ın Gündolumuna..." başlıklı bölüm iki dizelik bir 'aforizma' ile başlar:

"Ne anlatır şimdi uğultu çağlı bir yüreğe
ilk ilkel yüzün ilk yürek senfonisi?" (s.33)

İnsanın ilk çağlardaki 'insaniliğini' çağımızın mekanik ("uğultulu") yaşamında yitirişine bir ilenme var bu dizelerde. Buna benzer göndermeleri çoğu şiirlerine de serpiştirmiş ozan.

"Daha güzelliğine lir çalınmayan
bir gelindi gökte ay!" (s.35)

Bu güzel dizelerle başlayan şiirin sayfalarından sayfayı çevirdiğimde, şiir biçiminde yazılmış -ve uyaklandırılmış- anlatı dilinin hakim olduğu "dizeler"le karşılaştım. (s.36). Ozan, kitabın "b Yüzü" diye isimlendirdiği "Çift rakamlı sayfalardaki metinler" ifadesini kullanmasına karşın bu sayfayı 'dizeler'le biçimlendirmiş. Bu da (bu metinde) biçemle, söylemin çelişmesini doğurmuş. Oysa bunun ardından gelen 'çift rakamlı' sayfada (s.38) bu çelişki yok. Üstelik 38. sayfadaki bu metin, 36. sayfadakinden daha şiirsel geldi bana.

Bu kitap, F. Demirağ'ın deyimiyle "bir sorular kitabı". Soru dili kitaba bazı yönleriyle avantajlar sağlamakla birlikte, yer yer 'tını' tekdüzeliğine de kapı açmış.

Çatışmaları, çöküşmeleri 'izlenimci' bir biçemle sergileyerek sorgulayan ozan, salt içinde yaşadığı toplumun ahlaki felsefesini (ethik) değil; çağlar boyu bu adadan geçmiş toplumların ethik'ini de sorgulamayı amaçlamış bu kitapta:

"Ne düşünmüştü bu dilsiz toprak
İki korsan gemisi eşgerdiği zaman,
ve üstüne ağır bir zonklama gibi düştüğü zaman
tacir kılığındaki ilk talancı gölgesi?
Ne duymuştu şimdi hayal olan ağaçlar
denizlerden çıkıp gelen o bezirgan Fenikeli
talan ettiği zaman nadir sedir ağaçlarını,
İlk kil tabletine düşürdüğü zaman
soygunun ve talanın yazısını?
Hayatın bağrında yara açtığı zaman
ilk Pers mızrağı?" (s.45)

Bu şiiri alıntılarken bir amacım da şunu örneklemekti ki; daha önce sözünü ettiğim (soru cümlelerinden kaynaklanan) tekdüzeliğe, yer yer kimi sözcüklerin çok kullanılması da eklenmektedir. Bu şiirin bütününde 'Ne', 'zaman', 'talan' gibi sözcükler başta olmak üzere çok sayıda (arka arkaya) kullanılmış aynı sözcüklerin çokluğu dikkat çekmektedir.

'Sorgulama' olgusuna geri dönecek olursak, şunu söyleyebilirim ki; kitap boyunca yapılan tüm bu sorgulamalara önderlik eden şairin dünya görüşüdür, gerçekte...

"Bu o kitaptır ki, kin ve yalan yoktur." (s.15)
"O kimseler ki, hayata ve sevgiye inanırlar
ve yüzlerini umuda çevirirler," (s.17)
"a. O, ki insandır
O'nun adıyla.
Dünyayı güzel edecek olanın adıyla
(başlarını şarkıma)" (s.19)

Zaman zaman yüksek sesle haykırır, bu dünya görüşü Ahmed Arif'in o yüksek sesli dizeleri gibi...

"Köylü buğday ve köle alınteri
tanığıdır gelip geçen binbir zalimin
talancının, fırsatçının, hainin." (s. 55)

Kitabın, genelde karamsar görünen mistik havasına karşın, ağırlıklı olan bu dünya görüşünden kaynaklanan UMUT'tur... Bununla birlikte GERÇEK ağır basar dizelerde.

Yurdunun acılarında, dışardan gelenleri olduğu kadar, kendi insanının (nerdeyse mazohistliğe varan) edilgenliğini de suçlarozan... Ama güzel niteliklerini de es geçmez...

"bir kadının bir başağı, bir gülü
sevgilisi ya da bebeği gibi okşamasından-
sularken, çiçekleriyle sohbete durmasından-
...
Ve iki yanağımızı da uzatmamızdan
tarih boyu, her zulme,
bize, 'bir yanağınızı çevirin!' dendiği zaman" (s. 64)

Kitabın başında (Sunu yazısında) F. Demirağ, "tek rakamlı sayfalardaki metinler" için "görece bir mekanik çalışmadan söz edilebilir" diye yazmıştı. Çift rakamlı sayfalar için ise böyle birşeyden sözedilemeyeceğini vurgulamıştı. Gerçekten de 80'li sayfalara kadar bu sözlere katılmamak elde değil. Ne ki, "RÜZGÂRIN ÇEVİRDİĞİ YENİÇAĞ SAYFALARI" başlıklı bölümde "EK (SON ŞİİRSÖZLER) bölümüne dek süren ve daha yakın tarihin anlatıldığı (yaklaşık 35 sayfa) bölümlerde bu "görece mekaniklik" çalışma biçimi olmaktan çıkıp şiirlere (daha doğru bir deyimle metinlere) yansımış... Söylemdeki anlatı karakteri lirizmi bastırmış; 'şiirler', uyaklandırılmış metinlere dönüşmüş... Özellikle "Yedinci ara Şarkı" (s. 105) diğer "Ara Şarkılar"la ilgisi olmayan (söylemde olduğu kadar, şiirsel fakirliğiyle de), zorlama bir metin olarak, bu son metinlerin genel düzeyinden de aşağılara düşmüş...

"Tablet 7" de (s. 106) bu bölüme uyum göstererek, diğer "tabletler"e göre en zayıf "tablet" görünümünde kalmış...

Tüm bunlar, "EK" bölümünden önceki sözkonusu bu otuz - otuzbeş sayfanın aceleye getirilmiş havasını yarattı bende.

Bir ozanın söyleyecek sözleri tükenmez... Hele yurdu için, yurdunun tarihi ve insanı için söyleyecekleri... Hele O yurt ve insanları acılıysa; hele, kanayan yaraları kurumamışsa ve deşiliyorsa biteviye... Belli ki, kitabın sonlarında Fikret Demirağ da bu sancıları çekmiş... Son sayfalara şiirden çok "mesajlar" yüklemiş bu nedenle. Ama yine tatmin olmamış... Kitabın sonuna bir "EK" bölüm koymuş. Her bölümün sonuna bir "Tablet" koyarken, bu bölümün sonuna tam dört "Tablet" koymuş... Normalen I. Kitap'ın sonu olmalıydı bu şiir. Oysa, ozanı bu da tatmin etmemiş olacak ki, 'Son'dan sonra 'Son birşey' daha söylemek istemiş... Ve "ENSONSÖZLER" başlığı altında toplamış bunları:

"bir acıyı yazıp bitirdim
(bitirdim mi?)

Kafamdaki ışıkları şimdilik kısıp
yurdumla yorgun
uzanıyorum.

(İçim, telleri kopmuş bir keman gibi,
ya da bin yıl ıssız bir kumsalda
unutulmuş boş bir deniz kabuğu...)

Bir süre - artık - kimse'yim.

Hayat,
alnımdan öperek uyandır
bir sabah beni! (s. 123)

Ozan, bir acıyı yazıp bitirdiği konusunda şüpheli... Çünkü acılar sürüyor.. Ve belki de bir ozan ömrü yetmeyecek o 'acıları yazıp bitirmeye... Temel sorun onları yazmakta değil; nasıl yazıldığındadır bu yüzden. İşte tam da bu noktadan hareketle, keşke diyorum ozan, EK bölümünden önceki, sözünü ettiğim sayfaları ikinci kitabına bıraksaydı; onlara da diğer şiirlere gösterdiği özeni gösterseydi... Bu kitap çok daha güzel sonlanırdı. Ama Ozan'ın kafasındakileri yalnızca kendisi bilir... Bize bu noktadan sonra, ikinci kitabı beklemekten öte ne düşer... ●

— öykü

kıyıkentte bir zaman

● Dilber SAKA

İri, kara gözleri, yuvasından çıkacakmış gibi dönüyordu. Kaygılıydı, üzgündü. Telefona uzandı. Alıcıyı kaldırdı, kulağına getirdi. Yıllardır yüreğinde taşıdığı o numarayı çevirdi. Kalbi küt küt atıyordu. Karşıdan yumuşak bir erkek sesi yanıtladı. "Buyrun." Bekledi bir süre. "Alo, alo, aloo..." İçinden "o" dedi, "o". Sıcacık sesi "alo, alo" diyordu. Konuşsa mıydı? Her zamanki cıvıl cıvıl sesiyle "alo, ben.." dese, konuşsa mıydı? Kalbi hızlı hızlı çarpıyordu. Elleri titriyor, tüm bedeni titriyordu. Birden, "hayır" dedi. "yapamam bunu, yapamam! Ve yapmayacağım!" Alıcıyı kulağından indirdi ve usulca telefonu kapadı. Karşısındaki ses hâlâ kulaklarındaydı. "Buyurun, alo, aloo..."

Masanın başından kalktı. Saatine baktı, yediye geliyordu. Herkes çıkmıştı. Bir o bürodaydı. Yürüdü. Askıdan çantasını aldı. Açtı, içinden ufacık aynasını çıkardı. masanın başına geldi. Yerine geçip oturdu. Telefonun kıyıcığına çantasını bıraktı. Aynasını masanın üzerine oturttu. Sonra, yüzünü bir süre seyretti. Hafif, dudaklarına eğrilen uzunca burnunun iki yanındaki iri gözlerine, uzun uzun baktı. Gözlerinin içine yaş tanecikleri birikmişti. Yüzünü seyredişinde umutsuzluk vardı. Öylece bir süre bekledi. Sonra, yavaşça çantasına uzandı. Bir çocuk eli gibi yumuşmuş parmakları arasında makyaj çantasını çıkardı. İçinden rastgele bir ruj aldı. Sürdü. Biçimli dudakları karmen kırmızısı bir renge dönüşerek, daha da güzelleşti. Ve karşısındaki insana kızgınmış gibi kıvrık duran bu dudaklarını bilinçsizce, dişlerinin arasına alıp çiğnedi. Ruju yerine koyup, doğruldu. uzun, dalgalı saçlarını parmaklarıyla tarar gibi karıştırdı. Önden kesik olan saçlarını, yüzünün sağ yanına yığıp, yine parmaklarıyla havalandırdı. Makyaj çantasıyla aynasını çantasına yerleştirdi. Sonra, çantasını eline alıp kapıya yöneldi. aniden birşey unutmuş gibi durdu. Geriye döndü. Masanın üzerini bakışlarıyla taradı. O sıra bakışları telefona takıldı, ama çok sürmedi bu. Askıya yöneldi. Bir çok anahtarın takılı bulunduğu anahtarlığı aldı, çıktı.

Kıyıkentin kıyılarında bir çay bahçesinde birasını yudumluyordu. Uzun zamandır bıraktığı sigaraya da yeniden başlamıştı. Masanın üzerindeki sigara paketinden bir tane daha aldı. Karmen kırmızılı dudaklarına sigarayı yerleştirdi. Çocuk sesiyle "yakayım abla" dedi garson. Yaktı. Sigaranın gri dumanını içine çekti, sonra bir kısmını dışarıya üfledi. Gülümseyerek, garsona teşekkür etti. Garson yine o çocuk sesiyle, "bir arzunuz olduğunda buradayım abla" dedi. Gülümsedi ve hafifçe eğilerek masasından uzaklaştı.

Etrafındaki masalar insan doluydu. Konuşmalar, gülmeler... O da buraya bazan arkadaşlarıyla gelirdi. Çaylar, sigaralar, biralar içilirdi. Konuşulur, gülünür, dertleşilirdi. Bunlara, hepsinden çok şimdi gereksinimi vardı. Birden "hayır" dedi. "Kimseyi istemiyorum!" Sigarasından iki yudum daha çekti. "Birilerine tutunarak yaşamak istemiyorum artık!" Köpüklü bira bardağını dudaklarına götürdü. İki yudum da ondan içti. Bardağı masanın üzerine bıraktı. Telefonda, "buyurun, alo, alo, alooo..." diyen ses... İşte şimdi, onu ne çok özlüyordu.

"Buyurun alo, alo, aloo" diyen o ses. Yani Ahmet, hep usundaydı işte. Çakıp sönen şimşekler gibi yerleşmişti belleğine. İtemiyordu onu. Usunda devindikçe yüreği titriyordu. Sevdiğiydi bir zamanlar, sevildiğiydi. Ve yıllardır buraya, onunla gelirdi Selma. Bira bardağından bir kaç yudum daha aldı. Bira içmeye de Ahmet alıştırmıştı onu. Önceleri hoşuna gitmemiş, içerken yüzünü buruşturmuştu. Ama şimdi, hoşuna gidiyordu. Ahmet yoktu bundan sonrasında...

Kül tablası, sigara izmaritleriyle dolmuştu. Güneş batıdan iyice yok olmuştu. Deniz ufacıktan ufacıktan çırpınıyor, soğuk bir kıyı rüzgârı Selma'nın esmer yüzünü yalayıp duruyordu. Saatine baktı. birazcık daha oturabilirdi, sadece birazcık daha... Eğer daha fazla otururşa, kardeşleri merak ederlerdi. "Kardeşlerine hem analık, hem babalık hem ablalık edeceksin Selma'm unutma" dememiş miydi ona annesi. Unutmamıştı. O sıra, iki Rus kızına takıldı bakışları. Yanlarında iki erkek vardı. Erkekler Türktü. Tam kıyıcığından geçtiler. Oturacak yer aranıyorlardı. Öfkeyle bakıyordu onlara Selma. Kızgınlıkla bakıyordu. Kızlar çok güzeldi. Uzun boylu, sarı saçlı, beyaz tenliydiler. Ama, her ne olursa olsunlar, sevmiyordu onları zerre kadar. Ama Ahmet... O seviyordu onları. O... Hayır! Ahmet'i düşünmeyecekti bir daha. Adını anmayacaktı. Alsın Rus kızlarını başına çalsındı! Çalsındı başına! Sinirden elleri tir tir titriyordu. Ruju hafif silinen biçimli dudakları titriyordu. Rus kızlarını ve onlara sokulan Türk erkeklerini, taa uzak masaların birine götürmüştü garson. Bakışlarını onlardan aldı. Bir sigara daha yaktı. Aynı titreyen ellerle çantasına uzandı. Açtı. İçinden yüklü bir zarf çıkardı. Zarfta bir sürü fotoğraflar vardı. Sigarasından bir yudum daha çekti. Dumanını üfledi. Fotoğrafları tek tek bakmaya koyuldu. Ahmet'le beraber çektirdiği fotoğrafları bir kıyıya ayırdı. Sonra o fotoğrafları iki elinin arasına sıkıştırarak yırttı ve çantasına koydu. Sonra babasının Almanya'dayken gönderdiği, kıyıcığına -Almanya hatırası- yazan bir fotoğrafını avuçlarına aldı. Onu uzun uzun seyretti.

Babası bir zamanlar Almanya'da çalışmıştı. Sonra bir iş kazası geçirmiş, bir bacağını kaybetmişti. Memleketine göndermişti onu Almanlar. Git gide az konuşan, içine kapanık biri olmuştu. Selma'nın annesiyle babası, Erikbeli'nin eteklerine kurulu köylerinde yaşamayı yeğlemişlerdi. Dört bir yanı, yeşil dağlarla çevrili, ıssız bir dağ köyüydü burası.

Almanya'da çalıştığı günlerde kasabadan bir ev almıştı babası. Bir kaç da dükkan... Kendisi okuyamamış, bunun acısını çekmiş, istemiş ki çocukları okusun. Okuyup da her biri, bir has adam olsun. Onları kasabadaki evlerine yerleştirip, karısını başlarına bırakmış, kendisi Almanya'lara dönmüş.

Selma, Ticaret Lisesini bitireli birkaç yıl oluyordu. Şimdi özel bir işte çalışıyordu. Hanım hanımcık, olgun davranışlarıyla iş çevresinde seviliyordu. Erkek kardeşi Yasin, Kıyıkentin Fen Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümünde okuyordu. Diğer kız kardeşlerinin biri lise, öbürü de orta birinci sınıfa başlamıştı. Küçük kardeşi Leylâ da ilkokulu bu yıl bitirecekti.

"Siz oralara alıştınız bu köy yerlerini çekmez canınız" diyordu anasına "Ne var ki, bu dağlar bize has gelir kızım. Burda doğmuşuz, burda öleceğiz besbelli. Neyleyelim, buralar da bizim cennetimiz. Baban da bir yarım adam oldu şimdi. Gâvur memleketlerinde bıraktı bacağının birini. İster ki ölürsem de kendi köyümde öleyim. Ee, ne yapalım, siz çok yaşayın, siz çok gülün keşke... İyi okuyun, sağlıklı olun, has adamlara karışın. Bak ben, kasabaya indim miydi gideceğim yere sormadan gidemem. Bir kelâmı bir kelâma katamam. Niye? Cahilim çünkü. Okumuş değilim. Bizim gibilere kör derler. Ama siz...

Babasının fotoğraflarını usulcacık diğer fotoğrafların üstüne bıraktı Selma. Sonra, diğer fotoğrafları da alıp, zarfın içine koydu. Zarfı çantasına yerleştirdi. Saatine baktı o sıra. "Geç bile kaldım" dedi. Cüzdanını çıkarmıştı ki garson geldi. Hesabı ivedice ödedi ve çıktı. Karanlık iyice çökmüştü. Kıyı, her iki yöne gezinen insanlarla doluydu. Rus oldukları anlaşılan biri kız iki kadın ellerinde valizlerle kentin içine giren sokağa dalmışlardı. Kadınlar iri yapılıydı. Peşlerinde iki Türk erkeği onlara birşey demeye çalışıyordu. Kadınlar, öfkeli yüzlerle onlara dönüp birşeyler söylediler. Hem de hızlı adımlarla yürüyorlardı. Erkekler, el yüz hareketleriyle peşlerinden giderek, hâlâ diretiyorlardı. Selma, kasabaya giden minibüsün birine el etti. Araba biraz ileride durdu. O sıra akşam ezanı okunuyordu.

Neydi? Ne olmuştu? Yarın akşam saatlerinde yine Kıyıkentin kıyılarında bulmuştu kendini. Yine insanlar vardı her yanında. Çay bahçelerinden müzik sesleri geliyor, sağ yanından arabalar hızla gelip geçiyordu. Böyle yalnız, buralarda dolaşması, oturması, sigarasını, birasını içmesi doğru muydu? Ahmet'le bile bir zamanlar burada dolaşması... Annesi ne de-

mişti ona. "Kızcağızım benim. Kıza kara yakışmaz. Bir evinin yolunu bil, bir işinin. Aha ortalıklarda görüyorum kızlan, elin oğlanlanyla şıngırdak mıngırdak da bir hal oluyorum. Sen onlara uyma. Aklını başında tut. Kardeşlerine iyi bak. Hayırlı bir yerden kısmetin çıkıp da evleninceye kadar..."

Annesinin "kıza kara yakışmaz" sözü yontup duruyordu yüreğini. Soruyordu kendi kendine. Taşa, toprağa, denize, böceğe, sandalyeye, tanıdığı tanımadığı herkese soruyordu. İnsanın arkadaşlanyla, dostlarıyla olması, birazcık yakın olsa da sevdiğiyle gezmesi, tozması, insana kara getirir mi? Getirmeli mi? "Şimdi bunlan düşünmek istemiyorum! İnceldiği yerden kopsun! Kopsun..." Birazcık sustu. Yeniden içinden bir sesle konuştu; "Özgürlüğü yaşamak, canı böyle istedi diye gezinmek, yalnız erkekle mi olur? Bir de Nataşalar'a, Olalar'a, Marinalar'a, Aksanalar'a mı verilmişti bu özgürlük? Ve bu toplumun erkeklerine, Ahmetler'ine, Osmanlar'ına, Gökhanlar'ına mı verilmişti bu özgürlük?" Hele şu Nataşa'lar!.. Onlardan nasıl nefret ediyordu. Nasıl iğreniyordu. Bu düşüncelerle yoğrulurken, ayakları, Karadeniz'in kıyıcığına sokulmuş parka getirdi onu. Burası da ona Ahmet'i anımsatıyordu. Şu kavaklar, şu çiçeklerin arasında kıvrılarak giden parke taşlı yollar... Karadeniz'in fırtınalı gününde dalgalarını serpiştirdiği taa şu uçtaki masa ve şu tahta çıtalarla örülü kulübeler... Banklar... El ele oluşları, öpüşmeleri, onun kollarının arasında oluşu... Ona sevgi dolu gözlerle bakışı... Düşündükçe yüreği titriyordu. Öylece adımlarını sıklaştırdı. Sık kavaklan da geçti. Her zamanki yerine gelmişti işte. Parkın hemen çıkışında, izbe bir yerdi burası. Taşları yalayıp geri çekilen dalgaların sesi lıkır lıkır gülen bir insanı anımsatıyordu. Üzerine kol kanat geren ağaç dallarında, böcekler ötüşüyordu. Çömelip oturdu. Ayaklannı iki metre yüksekliğindeki bu uçurumdan aşağı sarkıttı. Buraya, tek başına ilk gelişiydi. Önceleri buraya hep Ahmet'le gelirdi. Şimdi ise... Yerden uzanıp bir çalı parçası aldı. Onu, incecik parmaklarıyla kırdı. En son bir kibrit çöpü kadar kaldı elinde çalıcık. O, kibrit çöpü kadar çalıcığı dişlerinin arasında, ufacık ufacık ezdi, tükürdü. Bir kaç kez yineledi bunu. Bakışları Karadeniz'in üzerinden uçup giden kuşlara takıldı. Gülümsedi. Bu gülümseyişi de uzun sürmedi. Yüzü bulutlandı yeniden. "Kim bilir şimdi o nerede, hangi Nataşa'yla berabardir!" dedi. İç geçirdi. "Bugün de beni aramadı." Yeniden iç geçirdi. "O da haklı" dedi. "Onca kızdım, onca ezici söz söyledim ona" Durdu. Bu kez de Karadeniz'in çok uzak bir yerlerine gönderdi bakışlannı. "Ne yapsın benim gibi bir yabaniyi arayıp da" dedi. Sesli sesli umutsuzca güldü. "Güya" dedi, "Seviyorduk birbirimizi. Güya evlenecektik öyle mi Ahmet!" dedi. Ve sinirlice ekledi; "Böyle sevgi mezarlarda kurtlansın!" Şimdi bakışlan ivedice her bir yanda dolaşıyordu. Dudaklarını dişlerinin arasında ezip duruyordu. "Aman Allahım" diye güçsüz bir ses fırladı dudaklarından. Yumruklarını sıktı. Gözleri ıslak ıslaktı. Düşünüyordu. İki yıl öncesi ne güzeldi oysa. Ne güzeldi Ahmet'le ilk tanıştıkları gün ve ondan sonraki günler.Kavgaları bile güzeldi. Nataşalar'ı, keşke hiç koymasalardı bu kente. Kapalı koysalardı keşke kapıları!

Taa, bir ay öncesine uzandı Selma. Bir pastanedeydiler. Çaylarını içiyorlardı. Bir ara bir yolunu buldu Selma, "Ahmet" dedi ona, kırık bir sesle. "Rus kızlarıyla oturduğun, gezdiğin, tozduğun doğru mu?" Sesi titremişti Ahmet'in, "kim, nerde ne zaman" diyecekti ama, yapamadı bunu. O kadar kendinden emin sormuştu ki Selma, yalan söylemezdi ona. "Evet doğru" dedi. "Oturduk, arkadaşlık ettik, kültür alışverişi yaptık... Sosyal insanlarız biz, kötülük bunun neresinde" dedi. Selma kızgın "Bilebildiğim kadarıyla" dedi, yuktundu. "Onlar buraya kültür alışverişi etmek için gelmiyorlar" dedi. "Şunca zamandır Sarp kapısı açılalı" dedi. "Daha bir tarihi yerimizi gezmediler, görmediler. Onlann derdi para kazanmak. O yüzden..." Ahmet güldü. Selma daha kızgın bir sesle "Öte yandan, seni tanıyorum" dedi. "Güzel bir Rus kızıysa bu eğer, onun arkadaşlık yanı seni ilgilendirmeyecektir de. Bari bana yalan söyleme!" Ahmet güldü yine. Sivri bumunun altındaki biçimli dudakları aralandı. Selma'nın o, hep çok sevdiği gülüşüyle güldü. kızın elleri avuçlarındaydı. "Kızma Selma" diye başladı bu kez." Çok güzel kızlar bunlar". Sonra sözü ağzında yuvarlayarak "İşi de biliyorlar. Nasıl anlatayım sana. Sakınma, nazlanma yok." Durdu. Sözün devamını nasıl getirecekti Ahmet. Zaten, fazla birşeylerle dolu olmayan kafasını uzun uzun zorlamaya çalıştığı belliydi. O sıra birden, elini çekti Selma, Ahmet'in ellerinden. Bağırarak "Senden tiksiniyorum" dedi. "Aynı zamanda sen, doyumsuzlukları olan birisin." Ahmet yatıştırıcı, "Evet öyleyim" dedi. "O yönde doyumsuzluklarım var, biliyorum. Gereksinim duyduğum şeyler var." Gülümsedi yine. "Hem Nataşalar hiç sorun çıkarmıyor. Bana kızmamalısın. Bütün bunlar seninle olanaksız." Selma öfkeyle sözünü kesti. "Ya bizim paylaşımlarımız, arkadaşlığımız, dostluğumuz!" Bir süre ikisi de sustu. Garson geldi o sıra. Birşey alıp almayacaklarını sordu. Yarım kalan çayları fincanlarda soğumuştu.

İkisi de bir şey almayacaklarını söylediler. Garsona, çay fincanlarını almasını söyledi Selma. "Peki" dedi garson. Fincanları alıp, uzaklaştı. Sevgiyle, incecik kara gözlerini Selma'nın gözlerine dikerek, "Seni seviyorum, biliyorsun" dedi Ahmet. "Arkadaşlığın, dostluğun hoşuma gidiyor. Bütün bunlar güzel ama yeterli değil. Senin tabuların var. Daha doğrusu toplumun tabuları. Ben o tabular kıskacında yaşamak istemiyorum. Sense, bunları kıramıyorsun." Selma atıldı, "Yaa, öyle mi? Tabular tek yöne kırılmaz. Daha çok kurallar var bu toplumda. Sen sadece birini kırmaya çalışıyorsun. Çünkü işine o geliyor. Ondan başkası da seni ilgilendirmiyor. Çünkü, kafanı tek bir yöne çclıştırabiliyorsun ancak" dedi. Ahmet, "Bu kadar anlayışsız olmanı anlayamıyorum. Böyle, bar bar bağırman beni deli ediyor" dedi.

Bu kez oturduğu yerden kalktı Selma. Çantasını eline aldı. Yüzünün bütün damarları gerilmişti. Ve tane tane ekledi: "Bir daha beni arama. Asla! Elin fahişeleriyle sağda solda gezinen birisiyle çıkmaya devam edecek kadar küçülmedim daha". Ve, o günden beri de birbirlerini aramıyorlardı. Ne var ki, onu özlüyordu. Bunu duyumsuyordu Selma. Şimdi kim bilir hangi Nataşa'yı almıştı kollarına. Ve kimbilir, öpüyordur onu şimdi. Beyaz ipek gibi teninde geziniyordur elleri. Sonra. "Sonrası yok. Olur mu canım?" dedi. Bu, "olur mu canım" tümcesi bir çığlık

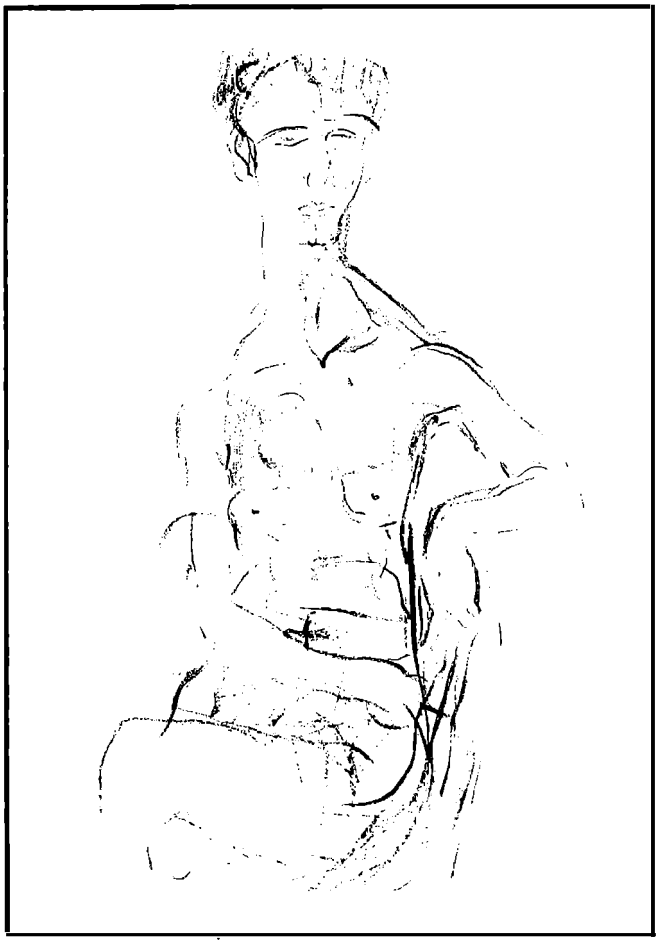

(Desen: Adil SALİH)

gibi fırladı güzel dudaklarından. Etrafına bakındı. Sanki birileri varmış da, duymuş olmasından korkarcasına. Zaten yoktu kimsecikler. Kuşlar, böcekler, bir de üzerine kol kanat geren ağaçlar vardı. Alçacık bir sesle "kendine gel kızım" dedi. "Sen güçlüsün... Azıcık da akıllısın. Böylesi üç kuruşluk sevgi sanılan şeyler uğruna yıkılmak, senin işin mi?" Durdu bir zaman. Saçlarını parmaklarıyla karıştırdı. Artık Nataşalar'a eskisi kadar kızmıyor, eskisi kadar nefret etmiyordu onlardan. Her şeyin suçlusu Nataşalar değildi ya! Kimsenin sevgilisini, kocasını zorla mı alıyorlardı?.. Ama, Nataşalar süslü, Nataşalar cilveli, Nataşalar güzeldi. Daracık giysiler, kısacık etekler giyiyorlar. Etrafındaki erkeklere çağrılı bakışlar fırlatıyorlardı. Hele şu Kıyıkentin, şu bazı erkekleri ağızları açık koşuyorlardı peşlerinden. Görüyordu Selma. Çevresinde duyuyordu. Gazetelerden okuyordu. Nataşalar'ın çağrılı bakışları da yanıtsız kalmıyormuş. Kıyıkentin bazı erkekleri ellerindeki avuçlarındaki üç kuruşu, bir akşamlık, iki akşamlık birliktelikler uğruna Nataşalar'a yediriyorlarmış. Nataşalar için sorun yokmuş. Artık yüzleri de gülüyormuş. Açmışlar bir zamanlar. Şimdi kanları tok, kollarında, boyunlarında altın takılarla dönüyorlarmış Rusya'ya. Aynen böyle yazıyordu gazeteler. Ve kocasınıdöven, karısından ayrılan boy boy gazete fotoğrafları akıp gidiyordu Selma'nın gözlerinde.

Şimdi de düşünüyordu. Bu Kıyıkentte nice Ahmetler'in Nataşalar'a gereksinimi vardı. Bunu çok iyi anlıyordu. Ama, bu düşünceyi kanıksayamıyordu. İşte "sevgilim" dediği "canım" dediği Ahmet'i, bir aydır aramıyordu onu. Bir Nataşa uğruna... İşte buna dayanamıyordu. "Ama üzülmeyeceğim" dedi. "Beni bir Nataşa'ya değişen biri için değmez." Sonra yine düşündü Selma. Düşünmekten hiç kurtulamıyordu ki. Niye bu Kıyıkentin Ahmetler'inin yaşadığı, yaşamak istediği özgürlüğü Selmalar yaşayamıyordu? Sahi niye? Ahmet ona sen kurallan yıkamıyorsun derken haklı mıydı yoksa? Ahmet Nataşa'yla olduğunda annesi suçlamıyordu onu. "O erkektir yapar" diyordu. Toplum da fazla yıkılmıyor üstüne. Ahmet için zaten bu en doğal haktı. Ama Ahmet'in kız kardeşi Ahmet'in yaşadığı türde bir ilişki yaşasa... Ya da sen... O aydın geçinen Ahmet bile ne der size o zaman? Toplum ne ad takar size. Sevgilinle bile el ele, yan yana yürürken yüreğin titriyor. Birileri görecek, birileri, "Senin kızın kötü yoldadır elin oğlanlarıyla" diyecek diye ailene. Anacağın da 'Kızıma karalar mı sürüldü" diye dertlenecek. Selma derin bir iç geçirdi. "Dertlenme be güzel annem" dedi. "Sen hiç dertlenme. Bir insanı sevmek insana kara getirmez. Bir gün sana anlatacağım bunu. Yalnız Ahmet'in yıkmamı istediği tabuları anlatamam sana. O zaman dizlerini döversin. Akıllı ol, kızım dersin. Erkek erkektir ona birşeycikler olmaz ammaaa... Ama, bana sorarsan güzel anam, hiç bir insan leke kaldırmaz. Benim, sevdiğim insanla bile el ele oluşumu sorgulayan bu toplum; öte yanda, sokaklarda ağzı açık, Nataşalar'a asılıp, onlan otel odalarına kapatan Erhanlar'a, Osmanlar'a susuyorsa... Bu da bir toplumun alnına vurulan lekedir. Bu, tutarsızlıktır. Bu yanlı bir alkıştır, Ahmetler alkışlanırken, kışkırtılırken burada aklanırken, Selmalar karalanır. Bu, doğru mu ki? Doğru mu ki annem? Bu ne biçim şey?

Zeytin karası iri gözlerini kapadı. Yüzünü ufacık avuçlan arasına aldı. Sonra birden Ahmet'in soluğunu yanıbaşında duyumsadı. Ellerini omuzlarına mı koymuştu. O, çok özlediği gülümseyişini... İvedice ellerini çekti yüzünden. Başını kaldırdı. Ağaç dallarının arasından, bulutsuz bir gökyüzü bakıyordu ona. Ahmet yoktu. Bir süre denizi seyretti. Ufacık parmaklarını gözlerinin kıyılarından taşan yaşlara getirdi. "Son kez siliyorum gözlerim sizi" dedi. Ayağa kalktı. "Ve artık seni hiç, hiç istemiyorum Ahmet" dedi. Bir gün yüreğin çiçek çiçek gelsen de bana ne!" Bir kaç adım yürüdü. Durdu. Ilık bir yaz rüzgârı ilkin saçlarında oynaştı, sonra yüreğine doluştu. İçinde, taşımaktan mutlandığı bir yeğnilik, bir erinç vardı. Yüzü mutlu bir gülümseyişle gerildi.

Taşları okşayıp geriye çekilen dalgalar lıkır lıkır gülmeye devam ediyordu. Kıyıkentin duru mavi suları, batıdan gelen ölgün güneş ışıklarıyla çizgi çizgi çiziliyordu. Birkaç adım yürüdü Selma. Sonra adımlarını sıklaştırdı. Arkasından birisi ıslık çaldı. Aldırmadı. Yaprakları çıtırdata çıtırdata kavakların arasından kayboldu. ●

deniz kıpırtısız bugün

● **Ömür DÜZOVALI**

Sıradan Bir Öykü
- Bu öykü, gülünesi aşklara gülüp geçemeyenlere ithaf olunmuştur...

Güneyde, çam ağaçları ile denizin buluştuğu, mavi ve yeşilin en güzel tonları ile bezenmiş bir kıyı. İnsanı suyun serinliğine hasret kılan bir sıcak. Süreklilik taşıyan tek ses, kıyıdaki çakılları yumuşacık hareketlerle biteviye okşayan dalgalarınki. Zaman zaman da miskin arı vokalleri işitiliyor. Doğanın bağrındaki bu dinginlikten doya doya yararlanmakta olan yaşlı bir çift güneşleniyor kıyıda. Paylaşılan onca acının ve sevincin yakınlaştırdığı iki birey. Yaşlı ve yorgun gövdelerini sevecenlikle yaslamışlar birbirlerine...

Ne zaman bu görüntü takılsa belleğime, gözlerim dolar. Geçen yıllara meydan okuyan böylesi bir sevdaya saygı duymamak elde mi? Ya öylesine bir türlü yaşayamamaktan doğan koyu hüzne kısa süreli de olsa kapılıvermemek?

Bizim sevgimiz yalnızca iki yıl dayanabildi örselenmeye. Günden güne sarardı, soldu. Sonunda ilişkimizi kangrenli bir parça gibi, istemeye istemeye kesip atmak zorunda kaldık. Oysa onu ne çok sevmiştim!

Gözleri deniz rengiydi. Ona hastalıklı bir görünüm veren ince hatları vardı. Çoğu zaman yüzündeki mahzun ifadeye kapılıp, küçük bir çocukmuşcasına onu bağrıma basma isteğiyle dolar taşardım. belki de beni ona çeken bu koruma içgüdüsüydü, kimbilir?

İlk el ele tutuştuğumuz, ilk öpüşmemizi anımsıyorum: El ele tutuşmak için o kadar karmaşık yöntemler düşünmene gerek yok, içinden geçeni söylemen yeterli, deyip elimi uzattığımda; önce kızarmış, şaşkınlıkla kem küm etmiş, sonra da uzattığım eli sımsıkı kavrayıp kahkahayı basmıştı.

İlişkimizin her aşamasında ilk adımı atan ben olmuştum. Bu başlangıçta, sevdiğim adama ilginç geldi, sanıyorum. Avrupai bir kadın diye ön tanımı yapmıştı ailesine. Ya sonra? Şiirler ve çiçeklerle - ki bunlar, ilişkiye gösterilen özenin bir simgesi değil miydi? - ters orantılı olarak artan sloganlar uçuşmaya başladı havada. (Alçaktan uçmakta olan birkaç tanesini yakalayıp okuyoruz şöyle diyor: "Ya işin, ya evliliğin!", "Yemek kadın işidir." , "Benim karım... - mamalı.", "Benim karım... - meli." vb.)

Peki değişen neydi? Paylaşılan şirin bir evi herşeyin tek sorumlusu olarak görmek pek de insaflıca gelmiyor insana... Birlikte yaşamak istemiş, düşlemiş, hatta bu iş için direnmiştik. Öyleyse neden sinsi bir yılan gibi gelip çöreklenmişti alışkanlık evimizin dört bir yanına? Her tartışma, bir ayrılık getirdi. Her ayrılıksa biraz daha sarstı saygı ve sevgiyi. Sevda ile dağları delmek üzere yola çıkmışken, gündelik sorunlar yetti eğilip bükülmemize. Şu an sıradan bir üçüncü şahısmışcasına soğukkanlılıkla söz edebildiğim adamla, bir zamanlar ne denli yakın olduğumuzu düşündükçe buruluyor yüreğim.

Hava ne kadar bulutlu. Her an bir sağanak patlayabilir...

Yağmur vardı balıkçı kasabasında. Sokaklar, kıyıda dizi dizi bağlı duran tekneler, balıkçı kahvelerinin masaları,

masa altlarına sığınmış kediler, kısacası her şey ıpıslaktı. Bir şemsiyeyi paylaşarak yürüyorduk kıyı boyunca. Okulu kıran haylaz çocuklar gibi biraz huzursuz, biraz heyecanlı ama çok mutluyduk. İşyerine bir mazeret uydurup gitmemiştik o gün. Kâh bildiğimiz bir melodiyi mırıldanıyor, kâh şakalaşıp gülüşüyorduk. Başımı omuzuna yaslamış, öylece bulutların üzerinde yürüyor gibiydim. Sanki o an balıkçı kasabasında bir tek biz vardık; bir de şarap içtiğimiz lokantanın sahibi...

Yürümekten yorulunca girmiştik oraya. Loş bir yerdi. Masalar, bembeyaz örtüler; kasımpatı demetleri ve renkli mumlarla bezenmişti. Pencere kenarındakini seçtik. Duvarlar ahşaptı. Balık ağları ve deniz yıldızlarıyla süslenmişti. Köşede mahzun .bir şömine vardı. Soğuk havalarda yanınca kimbilir ne kadar güzel ışıltılar saçıyordu çevresine! Yiyecek birşeyler söyleyip masamızdaki mumu yaktık. Şarap şişesi yarılandığında, iki çift ışıl ışıl sevdalı göz kesilmiştik. Yanaklarımız al aldı. Dertleşiyor, söylenen hiçbir şeyi atlamamaya çalışıyorduk. Karşılıklı tanıma süreci henüz sona ermemişti.

Yan masada iki öğrenci var. Biri kız, diğeri erkek. Masada dağılmış haldeki teksir kağıtları kitaplara eğilmişler çalışıyorlar.

Sevdiğim adam benim meslektaşımdı. Farklı üniversitelerde öğrenim görmüştük. Aynı okulda öğrenciliği yaşayamadığımız için hep hayıflanıp dururdum. Evliliğimizin ikinci yılında böyle bir fırsat geçti elimize. Bilgisayar programlama dillerinden birini öğrenmek için aynı kursa gidip gelmeye başladık. Ne tatlı anlar ya Rabbim! Akşam yemeğinden sonra kolları sıvayıp çalışıyorduk. Çalışma programımızı kurs süresince bir öğrenci disipliniyle sürdürdük. Yazdığı bir program, istediği çaktıyı verince nasıl da mutlu oluyordu! Onun mutluluğuna tanık olmak uzunca bir süre yetti bana...

Sonunda bir köşede küskün küskün duran şiir kitapları, defterler, notlar ve kartlarımı karıştırmak, onlara yenilerini eklemek isteğiyle, yanıp tutuşmaya başladım. Günlük yaşantının sığlığından kaçmak istediğim anlar için yarattığım gökkuşağı renkli tek sığınağıma... Oysa o hep kapıda beklemekten yanaydı. Bir ara küçük yapraklara kendi el yazısı ile aktarıp getirdiği şiirleri, beni tavlamak için kullandığını şaka yollu söylediğinde, mideme bir yumruk yemiş gibi olmuştum. Bu şakada gerçek payı büyük olmalıydı. Sözü edilen cılız şiir dereciği kısa sürede kuruyup gitmiş; ne yağan yağmur, ne de kar onu diriltmeyi başarabilmişti.

Şu an kendimi tüm özsuyu çekilmiş, hiçbir yaşam belirtisi göstermeyen kupkuru bir ağaç gibi duyumsuyorum. Uçsuz bucaksız bir ovada yapayalnız...

İlkbaharın simgesi bembeyaz çiçeklerle bezenmiş bir ağacın altında poz vermişim. Boynumu bir yana bükmüş gülüyorum. Bir çocuk gülüşü gibi içten, tasasız, ışıl ışıl bir gülüş bu. Dere tepe el ele dolaştığımız günlerden biri olmalı. Ayrılırken bu fotoğrafımı alıkoymuş; çok aramama karşın bulamamıştım. Sessiz sedasız bir ayrılık oldu bizimki. Hüzünlü bir el sıkış, buruk bir gülüş, dudaklardan dökülen kırık dökük dilekler... Aynı çatı altında büyük yalnızlıkları yaşayarak ilişkimizi sürüklemek yerine, ayrılmanın daha onurlu olacağını düşünmüştük. İkimiz de zor olanı seçtiğimizi biliyorduk. Direnecektik...

Yağmur başladı. Damlalar oturduğum masaya değin ulaşıyor. Kalkmalıyım!

Yarım kalan sigaramı tablaya bastırırken, garsona seslendim:

- Hesap lütfen! ●

kalbim uçurtma*

● **Musa SEYİRCİ**

Geride bıraktığımız yılda son okuduğum yapıt, sımsıcak bir şiir yapıtıydı: **Kalbim Uçurtma**. **Ozan Hasan Varol** 1992'de **Ardıç Türküleri**'ni yayımladı. Hemen ardından, **Kalbim Uçurtma** adlı yapıtı **Broy Yayınları** arasından çıktı. **Kalbim Uçurtma** ozanın ikinci yapıtı.

Ardıç Türküleri'nde **Varol**, **Toros** köylülerinin yaşamlarını, düşlerini, sıcak şiirsel bir dille bize sunuyor. **Kalbim Uçutma**'da ise **Ardıç Türküleri**'nde yerel şiirleri andıran şiirler olmakla birlikte, **Akdeniz**'in geniş kültür coğrafyasını, 1980 sonrası **Türkiye**'nin toplumsal gerçeğini yansıtan şiirler çoğunlukta.

Hasan Varol, **Gün**, **Nar Çiçeği**, **Ak** ile **Turuncu**, **Nergis**, **Akdeniz Mevsimi** gibi şiirlerinde betimlemenin gücüne, şiirin ölçüsünden, uyumundan, uyağından, biçiminden sanatından gelen tüm güzellikleri katmıştır. Bu imge ve biçim zenginliği **Cumhuriyet** gazetesi yazarlarından **Gürhan Uçkan**'ında belirttiği gibi, **Hasan Varol**'un" şiirleri alışılmışın dışında bir tad veriyor insana. Hani güzel şaraplar vardır; ilk tadında biraz fazla buruk gelir ve iter insanı, ama sonra bir bağlar ki kendine (...) ya da kadınlar vardır, ilk bakışta fevkalade güzel görünmeyen ama her bakışta yeni güzellikler buldurtan". **Türk Dili**, **Türkiye Yazıları**, **Sanat Emeği**, **Yarın**, **Yusufçuk**, **Somut**, **Dönem**, **Yapıt**, **Düşün**, **Akdeniz**, **Cumhuriyet** dergi, **Kırkmerdiven** gibi dergilerde şiirler yayımlayan **Hasan Varol**'un **Kalbim Uçurtma**'da yayımlanan **Akdeniz**'in kış çiçeği **Nergis** başlıklı bir şiiriyle yazımı noktalıyorum:

NERGİS

Kışla, ak yüzlu, sarı burunlu
Mavi saçları fırtınalarla
Savrularak kim gelire?
Nergisim, ben gelirim.
Geceleri yıldızlarla
Ayazlarda sevişirim. ●

** Kalbim Uçurtma, Broy Yayınları, 1992.*

kastamonu mektubu

● Betül TARIMAN

Birlikte üçbuçuk yıl Trabzon'da aynı okulda görev yaptığım, aynı evi paylaştığım sevgili arkadaşım Tülay'la birlikte ilk görev yerimiz olan Trabzon'dan, içimizde yeni bir kente gitmenin heyecanını taşıyarak ayrılıyorduk. Önce göz pınarlarımızda biriken, sonra da yanaklarımıza süzülen yaşlara engel olamıyor ağlıyorduk.

Kastamonu daha önce görmediğimiz bir Anadolu kentiydi. İçimizdeki merak duygusu yüzünden otobüsümüz Kastamonu'ya gelinceye değin uyumadık. önce bizi kentin ışıkları sonra da eylül ayının serin, tüyler ürperten havası karşıladı. Birçok uygarlığa merkez olmuş bir Anadolu kentindeydik.

Bu yöreye gelmenin ilk bakışta bir izdüşümü yazdıklarım. Ve bir kenti giderek sevmenin bir anlatımı.

Şimdi bu sevgiyi bir ucundan havalandırarak başlıyorum mektubuma;

Nice düşlere esin kaynağı olmuş; sevinciyle hüznünü birlikte yoğurmuş, bir yanı küflenmiş, bir yanında kuşkuyla bilinci alevlenmiş bir Anadolu kenti Kastamonu.

Kastamonu, eski Anadolu'nun bir gizemli kenti. bu gizemli kentin tümüne egemen olduğu anlaşılan söylenceler taşıyan, Ortaçağ Türk mimarlık eseri diyebileceğimiz kalesiyle, Vali Fatin Bey zamanında yapılmış, dünya kitaplıkları eşi bulunmayan bir kitaplığa sahip kent.

Cebi boş ama gönlü zengin, Türk konukseverliğinin gerçekten yaşatıldığı belde.

Değişik yemek lezzeti, farklı şivesiyle bir folklor gömüsü. Bu tarihsel kentte Gövco'nun türküsü, Ozanoğlu'nun nağmesiyle çok uzaklara gitmek ya da henüz kent olgusunun yerleşmediği yabanıl yalnızlığı yaşamak olası.

Çoğu kez gördüğünüz beride kalmış, unutulmuş, çilekeş ananın içe dönük evladı; duyduğunuz ses bir haykırışın çağıltısıdır.

Vefalı ama gönlü kırgın Kastamonulu, savaş alanının dışında kalmasına karşın, savaşlara gönderdiği binlerce evladının dönüşünü görememiş, kadını - erkeği, genci - ihtiyarı ile bu önemli görevde yerini almış. Kara, yağmura, tipiye karşın İnebolu'ya gemilerle gelen cephane, sandallarla kıyıya, oradan da kağnılarla, güç koşullara karşın gereken yerlere ulaştırılmıştı.

Milli Mücedelenin başlatılmasında önderlik görevini yapan Kastamonulu cemiyetlerin kurulması, mitinglerin yapılması özellikle kadın mitinginin gerçekleştirilmesi, Mehmet Akif'in burda kaldığı sürede, Nasrullah Camisi'nde yaptığı konuşmalar, yaptığı çalışmalarla kent tarihsel yönden adını hayli duyurmuştur. Ayrıca 12 Mart 1921'de resmen İstiklal Marşı olarak kabul edilen şiirin, ilk kez Kastamonu "Açıksöz" gazetesinde yayımlanması, şapka devriminin bu kentimizde gerçekleşmesi hayli önemli olaylardandır.

Şair İhsan Ozanoğlu 18 Mart 1915'te Çanakkale'de destan yaratanlara şu dizeleriyle katılır:

Çanakkale içinde aynalı çarşı,
Ana ben gidiyorum düşmana karşı,
Off gençliğim eyvah!

Evet, çoğumuzun Kastamonu kökenli olduğunu bilemediğimiz bu Çanakkale türküsü, Ozanoğlu'nun dizelerinde boy verir.

Yine kente ilk gelenleri şaşırtan eski Anadolu görünümüne; okullardan boşalan çocuk sesleri, işçi pazarı ve her türden eşyayı arayıp bulabileceğiniz seyyar satıcıları karışır. Geçmişin aynası olan bu kentte yaşama renk katan, günün her saatinde insan yüklü kambur köprü, sanki geçmişle geleceği birbirine bağlar gibidir.

Çoluğu çocuğuyla Karadeniz'le, İç Anadolu'nun buluştuğu bu tipik Anadolu kentinde Gövco'nun dizelerine yaslanarak yürürsünüz. Bu yanık sesli ozanın dizelerinde yaşarız:

Ilgaz dağlarını aştım da geldim
Yâd elleri gezdim de, dolaştım geldim
Senin hasretinle coştum geldim.

Geniş bir kültür birikimine sahip Kastamonu'da Anadolu'nun en eski lisesi olma özelliğini taşıyan **Abdurrahman Paşa Lisesi** bulunur. Liseye adını veren dönemin valisi Abdurrahman Paşa, kentin bir kenarında yüksekçe bir tepe üzerinde kurulu saate de imzasını atmıştır. Bu saat zamana meydan okurcasına tarihin derinlerinden gelen bir sesle durmadan çalar.

Anadolu'ya çeşitli yörelerden göç eden kavimler buralarda devletler kurarken, Kastamonu da bu olayların dışında kalmamış, devletlerin kurulup çöküşüne sahne olmuştur. Bazen kurulun devletlere merkez olmuş, bazen de çevrenin ticari ve bilimsel merkezi durumuna gelmiştir.

Eski coğrafyacıların **"Kastamoniya"** olarak adlandırdıkları bu adı İbn-i Batuta "Kastamoni" olarak kullanmıştır. Cumhuriyet döneminde ise kentin adı "Kastamonu" olarak bu-

günkü şeklini almıştır.

Halk arasında dolaşan bir söylenceye göre; Kastamonu kalesi günün birinde Türkler'in saldırısına uğrar. Fakat Türk komutan surların sağlamlığından kaleyi alamaz. Kaleyi savunan hükümdarın güzel kızı Türk komutanına âşık olur. Onu daha fazla bekletmeye gönlü razı olmayan güzel kız kalenin anahtarını gizlice komutana atar. Kızının ihanetini haber alan hükümdar, kızını kalenin sivri burçlarından aşağıya atar. Türk komutanı "moni" adını taşıyan bu güzel kızın, kötü sonuna çok üzülür. Hükümdarı "kasdın ne idi Moni'ye" diyerek öldürür. "Kasdın ne idi Moni'ye" sözü de zamanla "Kastamonu" şeklinde yazılıp söylenmeye başlar.

Tarihi geçmişi çok eski olan Kastamonu, uzun yıllar yerli ve yabancı akımlara kapalı kalmış, bu nedenle ne doğu ne de batılılaşma eğilimleri Kastamonu folklorunu etkileyebilmiştir. Yöre kültürünü bir bütün olarak vermek gerçekten güçtür. Her yörenin kendine özgü folklorik yapısı vardır. Kıyı şeridinde yer alan İnebolu, Cide, Bozkurt ilçelerinin kendi aralarında belirgin kültür farklılıklarına sahip olduğu görülür. Deniz kıyısındaki yerleşim yerlerinde "sarı yazma" kadınların giyim özelliği olurken, dağların iç kesimlerinde giyimin değiştiği görülür. Daday ve Devrekâni yörelerinin davul zurnaya olan tutkusu, Cide'de "kemani"ye, Tosya'da "maşa"nın eşlik ettiği saza dönüşür. Kastamonu'da "patana", Devrekani'de "pata", Azdavay çevresinde "hozmur", Cide'de "gumpiri" adlarıyla patates anlatılmaya çalışılır. Kastamonu'nun "etli ekmeği"ni, Devrekani'nin "sıkma"sını, Küre'nin "ecevit çorbası"nı başka yerde bu tatla içmek olanaksız olduğu gibi, elişlerinin de kendine özgü özellikleri bir başka yerde görülmez. Oyalı yazma, baskılı sofra ve masa örtüleri, örme fanilaları, Azdavay'da kızla kadını birbirinden ayıran alında yer alan boncuklu diziyi, başka yerde göremezsiniz.

Dağlık ve engebeli yapısına karşın geniş yaylalara, avcılığa elverişli çam ormanlarına sahip Kastamonu'da yeşille mavinin uyumunu ormanla kumsalın kaynaştığını görmek, insanı büyüler.

Ve Ilgaz, Anadolu'nun yüce dağı. Tek, tek kalemle çizilmiş gibi sıra sıra alabildiğine gökyüzüne uzanan büyük köknar ağaçlarıyla süslü ormanlar...

Mavisiyle, yeşiliyle tarih kokan güçlü gömüsüyle özgün bir kent Kastamonu. Düşlerle büyüyen, büyüdükçe dalları filiz süren bir kent... ●

dicle mucizesi

Enver ATILGAN

Saygıdeğer öğretmenim sevgili Leman Evren'e tüm yüreğimle.

Samyelinin kavurduğu
Kara, kuru, sıska, cılız
Köylü çocuklarıydık
Hakkari'den, Van'dan, Bitlis'ten
Urfa'dan, Mardin'den, Bingöl'den
Kopup gelmiştik Dicle Köy Enstitüsü'ne
Kimimiz yalınayak, kimimiz çarıklı
Urbamız lime lime
Azığımız bile yoktu çıkınımızda
İkinci Dünya Savaşı'nın rüzgârları
Ekmeğe bağlı yaşamımızı da alıp götürmüştü
Saygıdeğer öğretmenim
Dizboyu bataklıkların uzadığı
Zehirli sıtmanın kol gezdiği
Yılanlı, akrepli Hoşot Ovası'nda
İlk kez bu koşullarda karşılaşmıştık sizinle
"Ben sınıf öğretmeniniz Leman Evren" demiştiniz
Güleryüzle başımızı okşamış
Bu halimizle bağrınıza basmıştınız bizleri
Postallarımızı bağlamayı
Yatağımızı yapmayı
Siz öğretmiştiniz
"Arslan yatağından belli olur" özdeyişini
İlk kez sizden duymuştuk
Dicle'nin kuruluş yıllarıydı
İşliklerde, dersliklerde
İnşaatta, tarımda durmadan çalışıyorduk
Nasırlı ellerimizde binalar yükseliyor
Fidanlar boy atıyordu
İnanılır gibi değildi
Karıncaları, arıları bile özendiren onca iş
Bunca kısa zamanda nasıl başarılmıştı
Ne bataklık kalmış ne yılan ne akrep
Çiyanlar yuvası Hoşot Ovası'nda
Ağaçlandırılmış düzgün yolları
Meyve bahçeleri, bağları, kavaklıkları
Ve görkemli yapılarıyla
Modern bir eğitim sitesi kurulmuştu
On günde yıldızlar yere indirilmiş
Okulumuz ışıklarla donanmıştı
1944'te Dicle mucizesini gören
Yücel'le Tonguç, bizlere övgüler dizmiş
Sonra kutlama mektupları göndermişlerdi
Bu mucizenin mimarlarından biri
Okul müdürümüz Nazif Evren'di
Biri de sizdiniz sevgili öğretmenim
Saat sabahın üçünde yatakhaneleri dolaşıp
Üstümüzü örttüğünüz günleri unutmadık
Sel baskınlarında sabahladığımız geceleri de
Sabahın erken saatlerinde karlı alanlarda
Beraberce el ele, kol kola tutuşup
Horonlar teptiğimiz, halaylar çektiğimiz
Denizkızı, Köroğlu, harmandalında diz vurup
Hehey!.. dediğimiz
Marşlarla, türkülerle Hoşot Ovası'nı inlettiğimiz
Günler taptaze yaşıyor bizlerde
Bugün 17 Nisan
Sizi anmak ne güzel öğretmenim.

kimsin ya da senfonik şiir

Ergun EVREN

biraz da yaylı çalgılar girsin yaşamınıza
deşifreler en onulmaz yüreklerce
en olmadık metotlarda
bak, şimdi alkışlar bizim
işte birinci kemanlar
akortlarımız ha tuttu, ha tutacak
hadi, senfoniler doğsun şimdi birlikteliğimizden
mutlular... şölenler... görkemler... korolar... ne bileyim...
yeter ki,
"demek istiyordum ki" diye başlamasın sözcükler
söylevler gibi
yavan bir sevimlilik sizinkisi
ilgisiz... mutsuz... içeriksiz üstelik
hadi, biraz da yaylı çalgılar girsin seslerinize
biraz da şaşırtın karşınızdakini
gizleriniz olsun, yeniden doğuşlarınız ya da
bulun işte... düşünün... üretin... birşeyler yapın
bilmez misiniz?..
hep ben mi demeliyim size
hep ölümler mi olmalı
biraz da birşeyler girsin yaşamınıza
biraz da
uyanın...

(Fotoğraf: M. Reşat SÜMERKAN)

bekletme

Necmettin ÇAKIR

gönlüm
sesinin nemine düşüyor
sevginin terinde yağmur
güneşin en sıcak yerinde sensiz
ellerimin yanardağı üşüyor

ak ten içinde al kan tutuşan
yanağının gülü dikensiz
kara gecelerde gün ışığım
ağzının çiçeği sessiz
kirpiklerimi solusa sevgilim
aşkın balına dokunsa dilim

gözlerinin mavisinde deniz solmadan
ölüm sinsice sokulmadan bir hançer
ıssız ıslıksız bir zamanda
canevimin sahiline
haydi gel kollarıma
kanıma gir
yüreğimin karanfiline

yeniköy vapuru

Hüseyin Avni CİNOZOĞLU

camlara göçedecek güneş
altın damlalarla
burcu burcu
denizin kadın vakti

eflatun çiçek burç imge korusu
yalnız gökyüzü değil evren bilmecesi
şehrin surlar ötesinden başlayan güzelliği
konstantiniye midir İstanbul mudur

kaç bin sözcük söyledi gözlerim
urumelinden iki şiirle döndüm

bize gönderilenler

- Gizlenen, Ergun Evren, Şiirler, Sam Yayınları, Ankara Ocak 1993, 24 s.
- Külden Adam, Cem Savran, Şiirler, Promete Yayınları, Ankara 1992, 63 s.
- Ayna şiirleri, Hilmi Yavuz, Şiirler, Anadolu Sanat Yayınları, İstanbul 1992, 45 s.
- Acının Askerleri, Burhan Günel, Roman, (İkinci baskı) Karşı Yayınları, Ankara, Ekim 1992, 271 s.
- Zaman Gibi, Kenan Mümtaz Akışık, Şiirler, Başak Yayınları, Ankara (Ocak 1993) 168 s.
- Atatürk ve Eğitim, Mahmut Tezcan, (İnceleme - Araştırma) Gündoğan Yayınları, Ankara, Kasım 1992, 93 s.
- Mutlu Köyün Mutsuz Kadını, Mustafa Gülüsever, Öyküler, Sam Yayınları, Ankara, Ağustos 1992, 112 s.
- Yalnız Kadın Irmağı, Neşe Karel, Öyküler, Akdeniz Sanat Yayınları, Antalya, Ağustos 1991, 64 s.
- Maviler de Eskidi, Arife Kalender Önel, Şiirler, Cem Yayınları, İstanbul 192, 64 s.
- Başka Bir Yerden, Nilgün Kozal, Öyküler, Okaliptüs Yayınları, Lefkoşa 1992, 96 s.
- Bir İbrahim, İbrahim Yıldız, Şiirler, Biçem Yayınları, Bursa, Kasım 1992, 79 s.
- Sonrasız Dönüş Yalnızlığı, Hayati Baki, Şiirler, Promete Yayınları, Ankara 1992, 63 s.
- Dil Üniversite Kapısında Seni Sordular Kalemi Dişleyip Sustum KİMSİN SEN?, Cahit Armağan, ileri Kitabevi Yayınları, İzmir, Kasım 1992, 215 s.
- Öğrenci Gözüyle Köy Enstitüleri, Seyfi koryürek, Hayati Tahsin Yılmaz, Görkem Yayınları, İstanbul, Ekim 1992, 261 s.
- Kurmaca Bir Dünyadan, Yıldız Ecevit, (Yazın incelemeleri) Gündoğan Yayınları, Ankara, Nisan 1991, 181 s.
- Mektup Seçkisi, (Hazırlayan: Gürsel Aytaç) Mektuplar, Gündoğan Yayınları, Ankara, Ekim 1992, 198 s.
- Alman Kültüründe Türk imgesi I, Onur bilge Kula, Gündoğan Yayınları, Ankara, Temmuz 1992, 202 s.
- Demokratikleşme Süreci ve Eleştirel Kültür Bilinci, Onur bilge Kula, Gündoğan Yayınları, Ankara, Eylül 1992, 191 s.
- Öykü Seçkisi (Hazırlayan: Gürsel Aytaç) Öyküler, Gündoğan Yayınları, Ankara 1991, 226 s.
- Güneşte Gölgenin Yokoluşu, Barbara Frischmuth, (Türkçesi: Gürsel Aytaç) Roman, Gündoğan Yayınları, Ankara 1990, 139 s.
- Golding'in Yapıtlarında İnsan ve Doğası ("Sineklerin Tanrısı" ve Öteki Yapıtları) Nursel İçöz, İnceleme, Gündoğan Yayınları, Ankara, Eylül 1992, 121 s.
- Denemeler Seçkisi (Hazırlayan: Gürsel Aytaç), Denemeler, Gündoğan Yayınları, Ankara 1990, 141 s.
- Genç W.nin Yeni Acıları, Ulrich Plenzdorf, (Türkçesi: Nurcan Özyer), Gündoğan Yayınları, Ankara, Ağustos 1991, 97 s.
- Türk Lehçeleri ve Edebiyatları, P. Jyrkankallio - A. d. Bennigsen - G. Hazai - F. Wendt - K. H. Menges, (Türkçesi: Kemal Aytaç), Gündoğan Yayınları, Ankara, Nisan 1992, 114 s.
- Rüştü Onur, (Hazırlayan: Salah Birsel). (Şiirleri, Mektupları, Ardından Yazılanlar), Karşı Yayınları, İkinci Basım, Ankara, Aralık 1992, 94 s.
- Mehmet Cebe, Yarın Çok Uzak Değil, Şiirler, Kendi Yayını, Ankara 1992, 61 s.
- Korkarım Ele Verecek, Fahrettin K. Nitter, şiirler, Anadolu Ekini Yayınları, Ankara, Kasım 1992, 47 s.
- Sevginin Masalı, Gülseren Engin, (Resimleyen: Neslihan Aydemir) Masal, Demet Yayıncılık, İstanbul 1992, 63 s.
- Barışta Kahraman Kadınlarımızdan Öğretmen HATİCE SÖKMEN, Fethi Ülkü, Biyografi, Kendi Yayını, Ankara 1992, 148 s.
- Gizdüşüm, Kaan İnce, Şiirler, Papirüs Yayınları, istanbul, Aralık 1992, 47 s.
- Kapılar, Neşe Yaşın, Şiirler, Cem Yayınları, İstanbul 1992, 80 s.
- Mozart ve Akdeniz, Özkan Mert, (Petrol - İş 3. Geleneksel Şiir Yarışması Jüri Özel Ödülü), Şiirler, Cem Yayınları, İstanbul 1992, 45 s.
- İntihar, Faruk Güçlü, İnceleme (İkinci Basım), Karşı Yayınları, Ankara, Aralık 1992, 111 s.
- Her Ömür Kendi Gençliğinden Vurulur, Yılmaz Odabaşı, Başak Yayınları, Ankara, Ekim 1992, 73 s.
- Çocuklar ve Adresler, Yılmaz Odabaşı, Roman, Gendaş A.Ş., İstanbul 1992, 147 s.
- Bir Kürdün Eylül Defterleri, Yılmaz Odabaşı, Belgesel Anı, Broy Yayınları, İstanbul, Ekim 1991, 261 s.
- Delikli Kuruş, Doğan Soydan, Öyküler, Kendi Yayını, Ankara 1988, 120 s.
- Mavi Ter, Mehmet Aydın, Şiirler, Başak Yayınları, Ankara, 59 s.
- İz, Balaban, Anı, Gerçek sanat yayınları, İstanbul Kasım 1992, 112 s.
- Konu: Kadın, Neriman Cahit, İnceleme / Şiirler / Makaleler, Lefkoşa 1990, 270 s.
- Kırmızı Kiremit Sıcaklığı, Alp Yergök, Şiirler, Kendi Yayını, 16 s.
- Yürekteki Kısrak, Nursema Aksu, Şiirler, Gerçek Sanat Yayınlan, İstanbul, Kasım 1992, 64 s.
- Patlıcan Fidelerine Muska, İsmet Kemal Karadayı, Denemeler, Broy Yayınları, İstanbul, Kasım 1992, 176 s.
- Kalbim Uçurtma, Hasan Varol, Şiirler, Broy Yayınları, İstanbul, Ekim 1992, 64 s.
- Konuşan Kutu, A. Neyzar Karahan, Masal, Kendi Yayını, 18 s.
- Zeynep Aliye, Aliye'nin Öyküleri, Öyküler, Cem Yayınları, İstanbul 1992, 109 s.
- Şiirdir Dünya, Tamer Öncül, Şiirler, Kendi yayını, Lefkoşa 1992, 43 s.
- Kırk Bahar Geldi Geçti, Abidin Güneyli, Şiirler, Kendi Yayını, Adana, Eylül 1992, 62 s.
- Kadın Romancılarımız, (Başlangıcından Günümüze) Ömer Nida, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, Aralık 1991, 110 s.
- Yüreğimin Sancısı, Erdal Ercin, Şiirler, Kendi Yayını, Ankara, 69 s.
- Yenilikler, Ergül Çetin, Şiirler, Promete Yayınları, Ankara 1992, 79 s.
- Eski Bir Çocuk, Altay Öktem, Şiirler, Gölge Yayınları, İstanbul, Ekim 1992, 47 s.
- Kendini Kanatan Düşler, Halim Şafak, Şiirler, Yazıt Yayınları, Ankara, Eylül 1992, 64 s.
- Kasaplar Deresi, Öyküler, İz Yayınları, İzmir, Kasım 1992, 204 s.
- Türk Dili ve Edebiyatı 2, Nurer Uğurlu, Örgün Yayınları, İstanbul 1992, 223 s.
- Türk Dili II, Rasim Şimşek, Ders Kitabı, Şimşek Yayınları, İstanbul 1993, 320 s.
- Yanık Palyaço, Zafer Muratoğlu, Şiirler, Kendi Yayını, 56 s.
- İki Şalom Arasında, Naim Tirali, Gezi Notları, Cem Yayınları, İstanbul 1992, 176 s.
- Mutlu Kadınlar, Gürhan Uçkan, Şiirler, Kendi Yayını, İstanbul, Ocak 1993, 61 s.
- Adalet Diye Diye (Bir Savcının Anılan), Makaleler, Yön Yayıncılık, istanbul, Şubat 1993, 258 s.
- Bir Firariyse Umut, Cafer Yıldırım, Şiirler, Gerçek Sanat Yayınları, istanbul, Kasım 1992, 70 s.
- Ne Varsa Yüreğimizde, İlhan karaman, Şiirler, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, Aralık 1992, 80 s.
- Yunanistan (Batı Trakya) Türkleri edebiyatı Üzerine İncelemeler, Cilt: II, Feyyaz Sağlam, Kendi Yayını, İzmir 1993, 193 s.
- Yaşayan Tiyatro (Araştırma, Yaygınlaştırma, Kurumlaştırma), Canşenliği Yayınları, Ankara, Şubat 1993, 64 s.
- Olup Bitenler / Toplumsal Yazılar, Deneme, Ömer Seyfettin, Bütün Eserleri: 15, Hazırlayan: Muzaffer Uyguner, Bilgi Yayınları, Ankara, Aralık 1993, 64 s.
- Denize Götürün Beni, Engin Taş, Şiirler, Kendi Yayını, Ankara, Şubat 1993, 96 s.
- Sonbahar Çiçekleri, Halil Soyuer, Şiirler, Kendi Yayını, 1993, 96 s.
- Zamana Akan Nehir, M. Berdan Karagöz, Şiirler, Tını Yayınları, Adana, Şubat 1993, 80 s.
- Taramak Gökyüzünü, Coşkun Karabulut, Şiirler, Tını Yayınları, Adana, Ocak 1993, 80 s.
- Manzum Denemeler, Tayyar Kerman, Şiirler, Kendi Yayını, Çorum 1991, 63 s. ●

buca belediyesi ali rıza ertan şiir ödülü yönetmeliği

Buca Belediyesi tarafından düzenlenen Ali Rıza Ertan Şiir Ödülü Yönetmeliği aşağıda belirtilen on maddeden oluşmaktadır.

1) Ali Rıza Ertan Şiir Ödülüne katılım beş şiir ile sağlanır. Şiirler için konu ve dize sınırlaması yoktur.

2) Ödüle açık isimle katılmak zorunludur. Takma ad kullananlar ödül dışı bırakılır.

3) Şiirler çift aralıkla daktilo edilmiş olmalı ve sekiz nüsha olarak gönderilmelidir.

4) Şiirlere eklenen başvuru yazısında şairin adı, soyadı, adresi ve varsa telefon numarası belirtilmelidir.

5) Kısa bir özgeçmiş sekiz nüsha olarak şiirlerle birlikte gönderilmelidir.

6) Ödüle katılmak isteyenler şiirlerini 7 Mayıs 1993 Cuma günü akşamına kadar elde olacak şekilde APS ile ya da taahhütlü olarak **"Ali Rıza Ertan Şiir Ödülü" Buca Belediyesi Kültür - Sanat Merkezi Erdem Caddesi No: 86 35160 - 01 Buca - İZMİR** adresine postayla göndermeli veya elden teslim etmelidirler.

7) Ödül Ali Rıza Ertan'ın doğum tarihi olan 10 Haziran Perşembe günü düzenlenecek bir törenle verilecektir.

8) Ödül bir plâket ile birlikte 2.500.000 (iki milyon beşyüzbin) liradır. Seçici kurul uygun gördüğü takdirde iki kişiye de "Başarı Ödülü" verilecektir. (Başarı ödülü bir plaket ile birlikte 750.000 TL.'dır.).

9) Seçici Kurul: Yaşar Aksoy, Ahmet Günbaş, Kemal Kaşkar, Hidayet Karakuş, Efdal Sevinçli, M. Kadri Sümer ve Hüseyin Yurttaş'tan oluşmaktadır.

10) Çalışma Takvimi: Şiirler seçici kurula Buca Belediyesi tarafından 12 Mayıs 1993 Çarşamba günü teslim edilir. Seçici Kurul, belirleyeceği kurallar çerçevesinde şiirleri eleme ve seçme işini 8 Haziran 1993 Salı gününe kadar bitirerek aynı gün bir raporla sonucu Buca Belediyesi'ne bildirir.

İSTEME ADRESİ:

D. Ç. İşletmeleri
İç Hizmet Müdürlüğü
67200 - KARABÜK

İSTEME ADRESİ:
Gül Yayınevi ve
Dağıtım Merkezi
Şehit Adem Yavuz Sokak
Nil Apt. No.: 11 / B
06440 - Kızılay
ANKARA

kültür - sanat olayları / haberler

Derleyen: **M. Reşat SÜMERKAN**

SERGİ

- **Trabzon Devlet Güzel Sanatlar Galerisi'nde** 1 Nisan günü **Sezgin Yüksel**'in **"2. kişisel Resim Sergisi"** açıldı.
- **Mimarlar Odası Trabzon Şubesi** tarafından düzenlenen **"9 Nisan Mimar Sinan Günü Etkinlikleri"** çerçevesinde 9 Nisan günü **Tayyip Yılmaz**'ın **"Edirne Fotoğrafları"** sergisi **Trabzon Devlet Güzel Sanatlar Galerisi**'nde açıldı. Aynı gün **Mahmut Goloğlu Kültür Merkezi**'nde de **"Yöresel Mimarlık Ürünleri"** sergisinin açılışı yapıldı.
- **Mimar Sinan Günü** etkinlikleri çerçevesinde 22 Nisan günü **Hüseyin Kazaz Kültür Merkezi**'nde **"3. Ulusal Mimarlık Sergisi"** açıldı.
- 12 Nisan günü **Trabzon Devlet Güzel Sanatlar Galeresi**'nde **Trabzon Kız Meslek Lisesi** öğrencilerinin resim ve elişi ürünleri sergisi izleyicilere sunulmaya başlandı.
- 14 Nisan günü **Özel Ata Koleji** öğrencilerinin **"Merhaba Sanat, Merhaba Yaşamak"** adını verdikleri sergileri **Trabzon Devlet Tiyatrosu Fuayesi**nde açıldı.
- Polis teşkilatının kuruluşunun 148. yılı nedeniyle **Trabzon İş - Sanat Galerisi**'nde 10 Nisan günü polis araç - gereçleriyle fotoğraflardan oluşan sergi açıldı.

TİYATRO

- **Trabzon Devlet Tiyatrosu**'nda nisan ayı boyunca **Sean O'casey**'in **'Silahşörün Gölgesi"** ve **Athol Fugard**'ın **"Ada"** oyunlarının gösterimi sürdü.
- 21 - 22 Nisan günlerinde **Yasemin Yalçın Tiyatrosu Yılmaz Erdoğan**'ın **"Kadınlık Bizde Kalsın"** oyunuyla **Trabzon**'daydı. **KTÜ Atatürk Kültür ve Sanat Merkezi**'nde sergilenen bu güldürüyü **Metin Serezli** yönetti.

DİA GÖSTERİSİ

- **Trabzon Fotoğraf Sanatçıları Derneği (FOTO FORUM)**'nde, 10 Nisan günü **Zafer Baki**, 17 Nisan günü de **Şekip İskender** birer dia gösterisi gerçekleştirdiler.

KONFERANS

- **"Mimar Sinan Günü Etkinlikleri"** çerçevesinde 9 Nisan'da **Prof. Dr. Ataman Demir**'in **"Sinan, Mimarisi, Köprüleri, Su Kemerleri"** konulu konferans ve dia gösterisi **Valilik Toplantı Salonu**nda gerçekleştirildi. Aynı gün **Mimarlar Odası Trabzon Şubesi**'ne üye mimarlar tarafından orta dereceli okullarda **"Sinan ve Mimari"** konulu konferanslar verildi.

SAYGI GÜNLERİ

- **Trabzon Gazeteciler Cemiyeti**'nin düzenlediği **"Trabzon'un Yetiştirdiği Değerlere Saygı Günleri"** çerçevesinde 30 Mart'ta **Aliye Aşurbaylı**, 13 Nisan'da **İbrahim Cudi Bey** ve 29 Nisan'da da **Şevket Çulha**, kişilikleri ve eserleriyle tanıtıldılar. Saygı günlerinin 1993 yılı boyunca sürdürüleceği öğrenildi.